

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

**AFET SONRASI GEÇİCİ YERLEŞİM ALANLARININ SERİ
ÜRETİM KAVRAMI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Sertap BALCI YAŞAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

AFET SONRASI GEÇİCİ YERLEŞİM ALANLARININ SERİ
ÜRETİM KAVRAMI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Sertap BALCI YAŞAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

AFET SONRASI GEÇİCİ YERLEŞİM ALANLARININ SERİ ÜRETİM KAVRAMI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Danışman: Prof. Dr. Bilge SAYIL ONARAN

Yazar: Sertap BALCI YAŞAR

ÖZ

Sanayi Devrimi sonucunda üretim yöntemi olarak ortaya çıkan seri üretim, tarihsel süreç içinde tasarım anlayışına dahil olan bir kavrama dönüşmüştür. Bu dönüşüm, endüstrinin mimari tasarım üzerinde hakimiyet kurmasına ve ortaya çıkan tasarımların tek tipleşmesine neden olmaktadır. Tek tiplik durumunun net bir şekilde gözlemlenebildiği afet sonrası geçici yerleşim alanları, araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Afet sonrası rehabilitasyon süreci kapsamında kurulan geçici yerleşim alanlarının, kullanıcı/çevre/kültür farklılıkları göz önünde bulundurulmadan kurgulanması ve tasarımında standart reçetelerin uygulanması ile afetzedeler üzerinde bıraktığı etkiyi anlamak, bu tezin temel motivasyonudur. Bu kapsamda 24 Ocak 2020 Elazığ depremi sonrası kurulan geçici yerleşim alanları, çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Çalışmanın kurgulandığı dönemde Elazığ'da yıkıcı bir deprem meydana gelmesi ve bunun sonucunda kurulan geçici yerleşim alanlarının halen faaliyetini devam ettiriyor olması, Elazığ'ın çalışma sahası olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.

Elazığ'ın farklı bölgelerinde konumlanan üç geçici yerleşim alanında yaşayan afetzedelerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde geçici konutların Elazığ'ın iklim ve kültürel özelliklerine uygunluğu, geçici yerleşimin kurulduğu çevre özellikleri, afetzedelerin seri üretim kavramına yaklaşımı ve yaşadıkları mekânı "ev" olarak görüp görmediklerine ilişkin bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda, kuruldukları bölgenin özelliklerine uygun olmayan ve tek tip tasarlanan geçici yerleşim alanlarının, afetzedelerin iyileşme dönemine katkı sağlamadığı, aksine afetzedeler açısından yeni zorluklara sebep olduğu tespit edilmiştir. Hiçbir çevre, kültür, iklim, insan tek tip değilken tasarımın tek tip oluşu,

özellikle afet sonrası büyük travmalar yaşamış afetzedelerin gündelik yaşam alışkanlıklarına dönüşünü güçleştirmekte ve yaşadıkları mekânı “ev” olarak görmelerini engellemektedir.

Bu araştırmadan elde edilen verilerin, afet sonrası geçici yerleşim alanı tasarımlarına bölgesel özelliklerin dahil edilerek, bu alanlarda tek tip ve işlevsiz tasarımlardan uzaklaşılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Afet, geçici konut, geçici yerleşim alanı, seri üretim, tek tiplik, Elazığ.

THE EVALUATION OF POST-DISASTER TEMPORARY SETTLEMENTS THROUGH CONCEPT OF MASS PRODUCTION

Danışman: Prof. Dr. Bilge SAYIL ONARAN

Yazar: Sertap BALCI YAŞAR

ABSTRACT

Mass production, which emerged as a production method after the Industrial Revolution, has turned into a concept to understand the process of design during history. This transformation causes the industry to dominate the architectural design and the designs to become standardized. Post-disaster temporary settlements, where standardization could be observed clearly, are the main subject of the thesis.

Understanding the impact of designs of temporary settlements planned without considering the user/environment/cultural differences and designed with standard prescriptions in post-disaster rehabilitation process on disaster victims is the main motivation of this thesis. Therefore, temporary settlements established after the earthquake on the 24th of January 2020 in Elazığ have been examined. Elazığ has been determined as a data collection area because of a devastating earthquake that occurred in planning process of the thesis and temporary settlements that been established there also contributed the decision-making process for data collection.

Semi-structured interviews were conducted with disaster victims living in three temporary settlements located in different regions of Elazığ. The participants were asked questions about suitability of the temporary houses to climate and cultural characteristics of Elazığ, environmental characteristics in which the temporary settlement was established, attitude of the disaster victims to concept of mass production and whether they saw the place they lived as "home".

As a result of the research, it has been found that temporary settlements that were not suitable for the characteristics of the region in which they were established and designed as a standardized type do not help victims to recover. On the contrary, they cause additional difficulties. While the environment, culture, climate, and human beings are not standardized and monotypes, the design being standardized makes it difficult for disaster victims to return to their daily life habits, especially after the disaster, and prevents them from seeing the place they live as "home".

It is thought that the data obtained from this research will contribute to leave from standardized and dysfunctional designs in these areas by including regional features in post-disaster temporary settlement designs.

Keywords: Disaster, temporary housing, temporary settlement, mass production, standardized, Elaziğ.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince göstermiş olduğu ilgi ve desteği için değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Bilge Sayıl Onaran'a,

Tez savunma jürisi sırasında yapmış oldukları önemli katkılardan dolayı değerli hocalarım Prof. Dr. Gözen Güner Aktaş ve Doç. Dr. Emine Nur Ozanözgü'ye,

Araştırmanın başrolü olan ve değerli zamanlarını ve deneyimlerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen Elazığ geçici yerleşim alanlarında yaşayan afetzedelere,

Hayatım boyunca desteklerini hiç esirgemeyen ve varlıklarıyla bana her daim güç veren sevgili aileme,

Son olarak hayatıma kattığı anlamın yanı sıra tez çalışmam süresince de desteğini hiç esirgemeyen, özellikle son okumalar sırasında bana çok yardımcı olan yol arkadaşım sevgili eşim Hikmet Yaşar'a teşekkür ederim.

Sertap Balcı Yaşar

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ	i
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vi
TABLOLAR DİZİNİ	viii
GÖRSEL DİZİNİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: SERİ ÜRETİM, MEKÂN VE AFET KONUTU ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	7
1.1. Seri Üretim Kavramına Genel Bir Bakış.....	7
1.1.1. Mimari Tasarımda Seri Üretim	8
1.2. Seri Üretim ve Mekân Kavramı	18
1.2.1. Seri Üretim Kavramının Mekân Algısı Üzerindeki Etkisi.....	23
1.3. Afet Kavramı ve Afet Konut Tipleri.....	26
1.4. Seri Üretim ve Afet Konutları	29
1.5. Bölüm Sonucu	29
2.BÖLÜM: GEÇİCİ YERLEŞİM ALANLARININ KULLANICI VE YER	
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	32
2.1. Afet Sonrası Süreç ve Geçici Yerleşim Alanları	32
2.2. Geçici Yerleşim Alanlarının Tasarım Gereksinimleri.....	36
2.2.1. Fiziksel Gereksinimler	39
2.2.2. Psiko-sosyal Gereksinimler	48
2.3. Geçici Yerleşim Alanlarının Kullanıcı Üzerindeki Etkisi.....	51
2.3.1. Afetzedenin Mekânı Yer-Yurt Edinme Süreci.....	53
2.3.2. Tek Tiplik- “Barınma” ve “Ev” Arasındaki Fark	55
2.3.3. Kullanıcı-Çevre Arasındaki İlişki.....	58
2.4. Geçici Yerleşimlerin Tek Tipliği Üzerinden Kullanıcı Çözümleri.....	60
2.5. “Yer”in Geçici Yerleşim Alanları İle İlişkisi.....	63
2.5.1. Üretimin Tek Tipliğinden Tasarımın Tek Tipliğine	64
2.6. Bölüm Sonucu	67

3.BÖLÜM: GEÇİCİ YERLEŞİM ALANLARINDAN GEÇİCİ TOPLUM OLUŞUMUNA: 2020 ELAZIĞ DEPREMİ ÖRNEĞİ	69
3.1. Alan Çalışmasına İlişkin Metodoloji ve Stratejiler	69
3.1.1. Çalışma Sırasında Karşılaşılan Sorunlar	70
3.1.2. Araştırma Soruları Üzerine Değerlendirme	71
3.2. Alan Çalışmasına İlişkin Analizler	72
3.2.1. Görüşülen Kişilerin Demografik Yapısı	73
3.2.2. Elazığ Geçici Yerleşim Alanları	78
3.2.3. Geçici Konut Tipleri	85
3.2.4. Geçici Konutlara İlişkin Mekânsal Okuma ve Analizler	90
3.2.5. Geçici Konutlar Üzerinden Kullanıcı Müdahaleleri	98
3.2.6. Geçici Konutların Çevresine İlişkin Okuma ve Analizler	116
3.3. Katılımcıların Seri Üretim ve Tek Tiplik Kavramlarına Bakışı	122
3.4. Bölüm Sonucu	126
4.BÖLÜM: SONUÇ	128
KAYNAKLAR	132
EKLER	142
ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ	144
ETİK BEYAN	145
YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU	146
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT	147
YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	148

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Seri üretim afet konutları ortak özellikleri	28
Tablo 2. Sphere projesi.....	37
Tablo 3. Geçici konut tasarım ihtiyaçları	38
Tablo 4. İhtiyaçlar üzerinden anahtar kelime diyagramı	39
Tablo 5. "What If New York" yarışması geçici konut kriterleri	41
Tablo 6. Elazığ geçici yerleşim alanları.....	70
Tablo 7. Alan çalışmasına dair genel bilgiler.....	73
Tablo 8. Katılımcıların cinsiyet dağılımı	74
Tablo 9. Katılımcıların yaş dağılımı.....	75
Tablo 10. Katılımcıların eğitim durumu dağılımı.....	75
Tablo 11. Katılımcıların doğum yeri dağılımı	76
Tablo 12. Katılımcıların meslek dağılımı	77
Tablo 13. Konutlarda yaşayan aile sayısı tablosu	77
Tablo 14. Elazığ depremi sonrası yapılması planlanan geçici yerleşim alanları ..	78
Tablo 15. Konteyner ve kişi sayıları	81
Tablo 16. Konteyner önü müdahale tablosu	99
Tablo 17. Konteynerler arası müdahale tablosu	106
Tablo 18. Geçici yerleşim alanlarına göre afetzede müdahale tablosu	111
Tablo 19. Afet sonrası geçici yerleşimlere ilişkin öneriler.....	131

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Araştırma süreci diyagramı	5
Görsel 2. Düşük maliyetli konut çalışmaları, CIAM-2.....	8
Görsel 3. Dom-Ino House, Le Corbusier	10
Görsel 4. The Maison Citrohan, 1922	11
Görsel 5. Unite d'Habitation, Marsilya.....	12
Görsel 6. Wichita House, Buckminster Fuller	13
Görsel 7. The Meudon House konstrüksiyon diyagramı	15
Görsel 8. The Eames House	15
Görsel 9. Reliance Controls Factory	16
Görsel 10. Archigram kolaj.	17
Görsel 11. The Eames Storage units.....	19
Görsel 12. Frankfurt mutfağının ön projesi ve genel görünüşü, 1926.....	20
Görsel 13. Levittown, Pennsylvania.....	21
Görsel 14. Petek strüktür (Honeycomb)	22
Görsel 15. Yapı kiti (Big Construction Kit)	23
Görsel 16. (a) Hazır ünitelerin taşınması (b) Malzeme kitlerinin yerel halk tarafından birleştirilmesi	29
Görsel 17. Afet sonrası barınma süreci	33
Görsel 18. “Geçiş Mahallesi” geçici konutları.....	35
Görsel 19. “Geçiş Mahallesi” kalıcı konutları	35
Görsel 20. Afet Sonrası Barınak Türleri.....	36
Görsel 21. Oxfam Iglo konutları, Türkiye.	40
Görsel 22. Mevcut toplulukla entegre geçici konut	43
Görsel 23. Shigeru Ban’ın Kâğıt Evleri, Hindistan, 2001	44
Görsel 24. Tek tip geçici yerleşim alanı	45
Görsel 25. Barınma öncelikleri diyagramı	46
Görsel 26. Van Sanat projesi.....	47
Görsel 27. (Sol) Van Anadolu Konteyner Kent, (Sağ) 1997 Meksika Pauline kasırgası sonrası afetzedelerin yerleştiği alan.....	49
Görsel 28. Afet sonrası psikolojik süreç.....	54
Görsel 29. Ev-İnsan arasındaki ilişki.....	56
Görsel 30. Geçici ahşap kulübeler, San Francisco, USA, 1906.....	60

Görsel 31. İç mekân değişiklik örnekleri	61
Görsel 32. Dış mekân değişiklik örnekleri.....	61
Görsel 33. (Sol) Geçici konutun kullanılmadan önceki hali, (Sağ) Afetzedenin ekleme yaptığı hali.	62
Görsel 34. (Sol) Geçici konutun kullanılmadan önceki hali, (Sağ) Afetzedenin ekleme yaptığı hali	62
Görsel 35. (Sol) Türk Hükümeti tarafından yapılan prefabrik konutlar, (Sağ) En solda OXFAM poliüretan konut, en sağda prefabrik konut, ortada sonradan eklenmiş yapı	63
Görsel 36. Elazığ geçici yerleşim alanı kurulum aşaması.....	65
Görsel 37. Elazığ geçici yerleşim alanları haritası	79
Görsel 38. Doğukent geçici yerleşim alanından görünüm	80
Görsel 39. (a) Kırklar geçici yerleşim alanı (b) Aşağı Demirtaş geçici yerleşim alanı	80
Görsel 40. Geçici yerleşim alanı giriş tabelaları.....	81
Görsel 41. Geçici yerleşim alanı hizmet birimleri	82
Görsel 42. Çocuk parklarından bir görünüm.....	83
Görsel 43. Kırklar anaokulundan bir görünüm	83
Görsel 44. Doğukent kütüphanesinden bir görünüm	84
Görsel 45. Geçici yerleşim alanları sokak isimleri	84
Görsel 46. Tip-1 konteyner şeması.....	85
Görsel 47. Tip-1 İç mekân görünümü	86
Görsel 48. Tip-2 konteyner şeması.....	86
Görsel 49. Tip-3 konteyner şeması.....	87
Görsel 50. Tip-4 iç mekân görünümü	88
Görsel 51. Tip-4 konteyner şeması.....	89
Görsel 52. Tip-5 ve Tip-6 konteyner şeması.....	90
Görsel 53. Fiziksel mekâna dair anahtar kelimeler	90
Görsel 54. Yağmur sonrası kurutulan halılar	93
Görsel 55. Uyuma ünitesinin çalışma masasına dönüşmesi	96
Görsel 56. Kapı önü basamak	100
Görsel 57. Kapı Önü İşlevleri	101
Görsel 58. Sac ve branda örnekleri	102
Görsel 59. Doğukent yeşil alan ihtiyacı.....	103

Görsel 60. Doğukent tel örgü yanı toprak alan	103
Görsel 61. Ekilen toprak alanlar, Kırklar	104
Görsel 62. Branda uygulaması	106
Görsel 63. Geçici konutlar arası boşluk tanımlamaları	107
Görsel 64. Geçici konutlar arası boşluk tanımlamaları-2	108
Görsel 65. Çamaşır kurutma alanı.....	109
Görsel 66. Tel örgü çamaşırılık.....	109
Görsel 67. Balkon kullanımları, Kırklar	110
Görsel 68. Psikolojik etkiye dair anahtar kelimeler	111
Görsel 69. Afetzedenin çocukları için kapı önüne çizdiği sek sek	113
Görsel 70. Boyanmış çakıl taşları	114
Görsel 71. Çevresel okumaya dair anahtar kelimeler	117
Görsel 72. Çakıl taşı zeminde halı yıkama	121
Görsel 73. Seri üretim nedir? sorusuna verilen cevaplar	122
Görsel 74. “Ev” sorusuna verilen cevaplar.....	124

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

CIAM: Congres Internationaux d'Architecture Moderne - Uluslararası Modern Mimarlık Kongreleri

FEMA: Federal Acil Durum Yönetim Kurumu

IFCR: The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies

ISO: International Organization for Standardization

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ULI: Urban Land Institute

UNDRO: United Nations Disaster Relief Organization

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

Endüstri Devrimi ile başlayan küreselleşme süreci, mimari üretimin, endüstrinin hizmetine girmesinde aktif rol oynamaktadır. Mimarinin tasarım sürecinden üretim aşamasına kadar her basamağını etkisi altına alan bu süreç, tek tipleşmenin temelini oluşturmaktadır. Küreselleşmenin tek tipleştirici etkisi afet sonrası geçici yerleşim alanlarında sıklıkla görülmektedir.

Doğru planlama ile oluşturulmayan yapıları çevreler, büyük ölçekli afetler sonucu ciddi zararlara uğramaktadır. Afet sonrası ortaya çıkan yapısal hasarlar, afetzedelerin en temelde barınma problemi ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. Afetzedelerin yeni yaşam alanlarına geçişleri sürecinde kurulan geçici yerleşim alanları seri üretim yapım tekniği ile oluşturulmaktadır.

Türkiye’de, geçici yerleşim alanları kurulum sisteminin, daha önce farklı bir afet bölgesinde kullanılan geçici konutun, gereksinim duyulan yere taşınması şeklinde çalıştığı bilinmektedir. Bu durum, yapım tekniği olarak kullanılan seri üretimin, tasarım mantığı içine dahil olması ve oluşturulacak mekânın öznesi olan insanın tasarım sürecinde saf dışı bırakılmasına neden olmaktadır. Afet bölgesinin sosyal, kültürel ve iklimsel özelliklerinden dolayısıyla kullanıcılarından bağımsız üretilen geçici yerleşimler, bu yerleşimlerin kurulum amacı ile de çelişmektedir.

Afet sonrası rehabilitasyon süreci kapsamında kurulan geçici yerleşim alanlarının, bölgelere göre farklılık göstermeksizin tek tip tasarım anlayışı üzerinden oluşturulması ve afetzedelerin bu alan içerisinde rehabilite dönemlerini geçirmeleri, araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Acil durum mimarisi için hızlı üretim önemli bir noktayı oluşturmakta ve bu sebeple seri üretim yapım tekniğine başvurulmaktadır. Araştırmanın irdelediği konu yapım yöntemi olarak kullanılan seri üretim tekniği değil; tasarım mantığı olarak içselleştirilen ve bu doğrultuda her bölgede standartlaştırılarak kurulan geçici yerleşim alanlarındaki tek tiplik durumudur.

Afet sonrası geçici yerleşim alanları üzerine yapılmış daha önceki çalışmalar incelendiğinde, geçici konutların salt fiziksel özellikleri üzerinden gerçekleştirilen araştırmaların yoğunlukta olduğu görülmüştür. Literatür taraması sonucu elde edilen geçici yerleşim alanı örneklerinde üretim yöntemi olarak kullanılan seri üretim kavramının, yerleşke tasarım mantığını etkilediği ve tek tipleştirdiği gözlemlenmiştir. Bu çalışma afet sonrası yerleşim alanlarını “geçici konut” üzerinden değil “geçici toplum” üzerinden ele almayı hedeflemektedir. Yine bu çalışma geçici yerleşim alanlarının, afetin meydana geldiği bölgelere göre farklılık göstermesi gerekliliğini göz önünde bulundurarak, konut, çevre, kültür, günlük yaşam pratikleri, iklim gibi özellikler ile bir bütün halinde düşünülmesine ve tasarlanmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel yapısını oluşturan konu geçici yerleşim alanlarının seri üretim kavramı ile ilişkisidir. Bu ilişki Dünya’da ve Türkiye’de kurulan geçici yerleşim alanı örneklerinin irdelenmesi üzerinden ele alınmaktadır. Seri üretim tasarım anlayışı tarafından şekillendirilmiş geçici yerleşim alanlarının kullanıcının iyileşme dönemine nasıl etki ettiği ve afetzedenin tek tip yerleşim alanına ne gibi müdahalelerde bulunduğu araştırmanın cevaplarını aradığı temel soruları oluşturmaktadır. Çalışma boyunca cevabı aranan alt sorular ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Seri üretim yöntemi ve tek tiplik arasındaki ilişki nedir?
- Geçici yerleşim alanlarının tasarım ihtiyaçları nelerdir?
- Kullanıcı-mekan-çevre bağlamında geçici yerleşim alanları nasıl geliştirilebilir?
- Geçici yerleşim alanlarının salt geçici konutlar üzerinden tasarlanması ne gibi problemlere sebep olmaktadır?

Yukarıda bahsi geçen soruların cevapları birinci ve ikinci bölüm başlıkları içinde aranmıştır. Literatür taraması sonucu elde edilen veriler doğrultusunda seri üretim tasarım mantığının etkileri üzerine araştırmanın hipotezi ortaya konmuştur.

- Seri üretim tasarım anlayışı ile her afet bölgesine aynı tip geçici yerleşimlerin kurulması, rehabilitasyon aşaması içinde iyileştirme beklentisiyle kurulan geçici yerleşim alanlarını işlevsizleştirerek salt fiziki barınak alanına dönüştürmektedir.

Yukarıda bahsi geçen hipotezin doğruluğu Elazığ Geçici Yerleşim Alanlarında yapılan alan çalışması ile sınıanmıştır.

Araştırmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında ele alınan konu afet sonrası geçici yerleşim alanlarıdır. Afetzedelerin günlük yaşam rutinlerine dönmeleri sürecine dahil olan geçici yerleşim alanlarının, bölgenin özellikleri ile uyum içinde kurulması ve tek tiplikten çıkarak özgünleşmesi afetzedenin iyileşme dönemine önemli katkılar sağlamaktadır.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü, araştırmanın üzerine inşa edildiği seri üretim kavramına eğilmektedir. Bu bölümde, üretim yöntemi olarak ortaya çıkan ve Modernist mimarlar tarafından sıklıkla kullanılan seri üretimin mekâna olan etkisi incelenmiş ve değişen mekân üretimlerinin kullanıcı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ayrıca, acil durum mimarlığının hızlı üretim ihtiyacı doğrultusunda kullandığı seri üretim yöntemi ile üretilen afet konut tipleri ve özellikleri de yine bu bölümde incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü, geçici yerleşim alanlarına odaklanmaktadır. Bu bölümde, geçici yerleşim alanlarının tasarım kriterlerini anlamak adına, yerleşimlerin temel ihtiyaçları üzerinde durulmuştur. Geçici yerleşim alanlarının “geçicilik” kavramından uzak bir sürede varlığını sürdürmesi nedeniyle afetzedenin yerleşim alanını yer-yurt edinme süreci de anlatıma dahil edilmiştir. Kullanıcı-mekân-çevre döngüsü içinde geçici yerleşim alanlarının tek tip üretimden tek tip tasarıma geçiş nedenleri araştırılmış ve bu alanlara kullanıcıların getirdiği çözümler de bu bölümde anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, saha araştırmasından oluşmaktadır. Elazığ Geçici Yerleşim Alanlarında yapılan görüşmeler doğrultusunda araştırmanın temelini oluşturan sorulara cevaplar aranmış, geçici yerleşim alanlarının bölgenin özellikleri ile uygunluğu kültürel, iklimsel ve sosyal açılardan irdelenmiştir. Çalışmanın ilk iki bölümünde elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırma soruları hazırlanmış ve ortaya atılan hipotezin doğruluğu sınıanmıştır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde, araştırma boyunca elde edilen bilgiler doğrultusunda varılan sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu bölüm, üçüncü bölümdeki

alan çalışması ve ilk iki bölümdeki literatür araştırmaları sonucu ortaya çıkan verilerin harmanlandığı ve geçici yerleşimleri tek tiplikten kurtaracak tasarım kriterlerinin belirlendiği kısmı oluşturmaktadır.

Literatür taraması sonucu “geçici yerleşim alanı” ibaresinin yanında “geçici barınma alanı”, “geçici konaklama merkezi”, “geçici konteyner kent” gibi tabirlere de rastlanmıştır. Çalışma boyunca bu tabirler arasından “geçici yerleşim alanı” ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir. Yine araştırmalarda “geçici konut” ve “geçici yerleşim alanı” ifadelerinin birbiri yerine kullanıldığı fark edilmiştir. Ancak bu araştırmada “geçici konut” ve “geçici yerleşim alanı” birbirinden ayrıştırılarak kullanılmıştır. Geçici konut, barınma mekanının kendisini ifade ederken geçici yerleşim alanı, geçici konutların bir arada bulunduğu ve sosyal alanların da bu birlikteliğe dahil edildiği alanın tamamını kapsamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, yapım tekniğinden tasarım anlayışına dönen seri üretim yönteminin afet sonrası geçici yerleşim alanlarındaki etkisini ortaya koymak adına yapılmaktadır. Bu bağlamda öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Literatürde ulaşılan mevcut geçici yerleşim alanları örnekleri incelenerek, bu yerleşim alanlarının seri üretim kavramı ile ilişkili olduğu durumlar incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında 24 Ocak 2020 tarihinde yaşanan Elazığ depremi sonrası afetzedelerin yerleştirildiği Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşim alanlarında toplam 54 afetzede ile görüşülmüştür. Görüşmeler, 30 Ekim 2020 İzmir depreminin yaşanmasıyla, afetzedelerin içinde bulunduğu kırılgan durumun daha da hassaslaşması ve Covid-19 pandemisinin getirmiş olduğu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Alan çalışması, ilgili yetkililerden alınan izinler doğrultusunda giriş yapılan yerleşkelerde 7-13 Kasım 2020 tarihleri aralığında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yöntemi nitel ve nicel araştırmanın bir arada kullanılması nedeniyle karma olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sürecine dair diyagram aşağıda gösterilmiştir (Görsel 1):

Görsel 1. Araştırma süreci diyagramı (Kişisel arşiv, 2020).

- **Araştırma Grubu**

Araştırmanın evrenini, afet sonrası geçici yerleşim alanlarında yaşayan afetzedeler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Elazığ depremi sonrası Aşağı Demirtaş, Kırklar ve Doğukent mahallelerinde kurulan geçici yerleşkelerde yaşayan afetzedeler arasından seçilmiştir. Örnekleme belirleme yöntemi olarak amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. Araştırmada ölçüt ise, afetzedenin bulunduğu geçici yerleşim alanında en az 1 ay süreyle yaşamış olmasıdır. Geçici yerleşim alanında yaşayan afetzedelerin araştırmaya dahil olması, yerleşim alanlarını deneyimleyen gözünden anlamak ve öğrenmek adına kritik öneme sahiptir.

Görüşme yapılan afetzedeler araştırmaya gönüllülük esasına göre katılmışlardır. Katılımcılara öncelikle gönüllü katılım formu iletilmiş, onayları doğrultusunda araştırma soruları sorulmuştur.

Araştırmanın alan çalışmasını oluşturan üçüncü bölümde, görüşme yapılan afetzedelerin yazara aktarımları, afetzedelerin isimleri belirtilmeksizin, kendilerine kod verilmek suretiyle iletilmiştir.

Kod verme, sırasıyla, görüşülen afetzedenin yaşadığı geçici yerleşim alanı, afetzedenin cinsiyeti ve görüşme numarası belirtilerek yöntemleştirilmiştir.

Doğukent Geçici Yerleşim Alanı Kod Verme Yöntemi: DK_Kadın_01, DK_Erkek_02,....DK_Kadın_34.

Kırklar Geçici Yerleşim Alanı Kod Verme Yöntemi: K_Kadın_01, K_Erkek_02,....K_Kadın_10.

Aşağı Demirtaş Geçici Yerleşim Alanı Kod Verme Yöntemi: AD_Kadın_01, AD_Erkek_02,.....AD_Kadın_10.

- **Veri Toplama Yöntemleri**

Araştırma kapsamında anket ve görüşme, veri toplama yöntemleri olarak belirlenmiştir. Anket, katılımcıların demografik yapılarını öğrenmek adına 10 soruluk bir form olarak düzenlenmiştir. Görüşme ise yarı yapılandırılmış soruların katılımcılara yüz yüze sorulması ve katılımcılardan cevaplarının alınması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmede 9 adet soru katılımcıya yöneltilmiştir. Görüşme esnasında katılımcıların onayı ile ses kaydı alınmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anket ve görüşme soruları eklerde sunulmuştur.

- **Veri Analizi**

Demografik yapıyı öğrenmek amacıyla yapılan anket sonucu elde edilen veriler, tablo ve grafiklere dönüştürülmüştür. Yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler ise nitel veri çözümlemesi ile değerlendirilerek içerik analizi yapılmıştır. Yapılan analizlerin, literatür taraması sonucu ulaşılan bilgiler ve geçici yerleşim alanından çekilen fotoğraflar ile desteklenerek geçici yerleşim alanlarındaki tek tipliğin afetzede üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

1.BÖLÜM

SERİ ÜRETİM, MEKÂN VE AFET KONUTU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Kökene 18. yüzyıla tarihlense de üretim yöntemlerindeki değişim ve bu değişimin mimari üzerindeki etkisi 20. yüzyıla denk gelmektedir (Baghdadi, 1999). Üretim tekniklerinin değişimi yeni mekân anlayışını da beraberinde getirmiş ve ekonomik ya da toplumsal sebeplerle ortaya çıkan konut ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bu yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Yeni teknolojiler, yöntemler ve toplumsal değişimler kavramların alışlagelmiş karşılıklarında farklılıklar yaratmaktadır.

Bu bölümde çalışmanın temel aldığı konu kavramlar üzerinden açıklanmaktadır. Tezin alan çalışmasına ön bilgi sağlamak ve tez konusunu daha iyi aktarmak amacıyla kavramların temel tanımlamalarına yer verilmiş ve bu kavramların birbirleriyle olan ilişkileri irdelenmiştir. Tez çalışmasının temel noktasını oluşturan seri üretim kavramı, üretim yöntemi boyutuyla ele alınmış, mimarideki olanak ve kısıtlamalarının ne olduğu örneklerle aktarılmıştır. Bahsedilen olanak ve kısıtlamalar afet konutu üzerinden ele alınarak bir sonraki bölüme hazırlık yapılmıştır.

1.1. Seri Üretim Kavramına Genel Bir Bakış

18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa’da ortaya çıkan, sosyo-ekonomik, kültürel ve teknik alanlarda değişimlere neden olan Endüstri Devrimi ile temeli insan gücüne dayalı üretim, makinalar tarafından otomatikleşerek yapılmaya başlanmıştır. Makinaların yaygın kullanımıyla günlük hayat içinde farklı birçok alan bu durumdan etkilenmiştir. Ulaşım, tekstil, otomotiv ve iletişim gibi alanlar Endüstri Devrimi’nin getirilerine göre şekillenmişlerdir (Knaack vd., 2012). Bu devrimin bir sonucu olarak ortaya çıkan seri üretim kavramı, makine temelli, az kaynak kullanımı ile bir üründen çok sayıda elde etmeyi amaçlayan bir üretim yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Love, 2010).

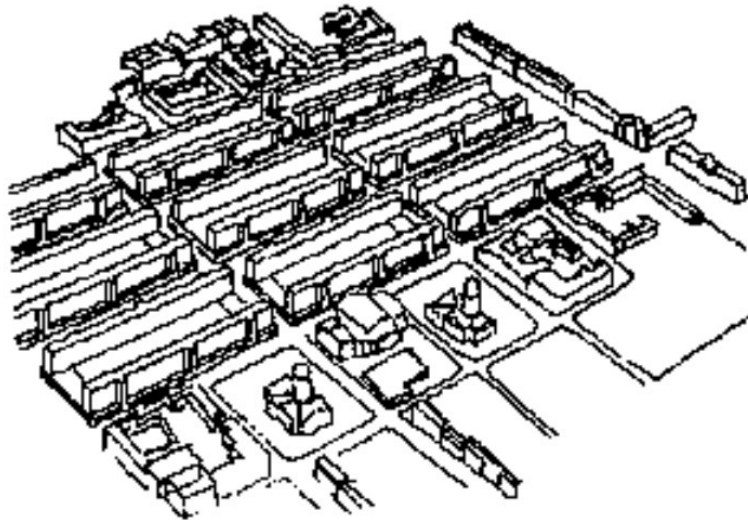
Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan seri üretimin kavram olarak literatürde önemli bir yer bulması, Amerikalı otomobil üreticisi Henry Ford tarafından gerçekleştirilmiştir (Batchelor, 1994). 20. yüzyılın ilk yarılarında Henry Ford üretmek istediği otomobili; “Çoğunluk için bir otomobil yapacağım...vasıfsız bir bireyin kolayca çalıştırabileceği...güvenilir malzemelerden yapılmış...basit tasarımlı...orta dereceli bir adamın sahip olabileceği kadar düşük fiyatlı ...” (Barrow, 2015) şeklinde tanımlamıştır. Bu amaç doğrultusunda ortalama bir Amerikan vatandaşının satın

alabileceği ucuz ve çok sayıda otomobil üretimi için, montaj hattı sistemini oluşturmuş, az maliyetle çok sayıda ürün elde etmiştir (Knaack vd., 2012). Makina temelli üretimin başlangıcı ile otomotiv sektöründe ortaya çıkan bu gelişmeler, zaman içinde mimarlık ve tasarım alanlarını da derinden etkilemiştir.

1.1.1. Mimari Tasarımda Seri Üretim

Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan yeni yaşam biçimi, yeni mekân tipi arayışlarını ve üretim yöntemlerindeki farklılaşmayı beraberinde getirerek, mimari tasarım sürecini doğrudan değiştirmiştir. Bu değişim, mimarinin toplumsal yaşamdaki karşılığı üzerinde de etkili olmuştur.

İlk kez 1928 yılında 23 ülkeden temsilcilerin yer aldığı CIAM (Congres Internationaux d'Architecture Moderne) Modern Mimarlık Kongreleri, dönemin sorunlarını ortaya koymak ve Modern hareketi mimarlık aracılığıyla ekonomik ve sosyal çevrelere aktarmak amacıyla toplanmaya başlamıştır (Hasol, 2008). Modern Mimarlığın çalışma konularının aktarıldığı CIAM I'nin ardından 1929 yılında gerçekleşen CIAM II'de düşük maliyetli konut (Görsel 2), 1937 yılında gerçekleşen CIAM V'te ise toplu konutlar için tasarım standartları ele alınmıştır (Günay, 1988). Bu amaçlar doğrultusunda, gelişen sanayinin olanak tanıdığı tekniklerin mimari üretimde sıklıkla kullanılmasıyla standardizasyon kavramı mimarlık literatüründe geniş yer bulmaya başlamıştır.

Görsel 2. Düşük maliyetli konut çalışmaları, CIAM-2 (Günay, 1988).

Gelişen dünyada binaların büyük bir çoğunluğunun mimarlar tarafından tasarlanmadığı ve mimari olmayan bu yapıların çoğunluğunu konutların oluşturduğu düşünülmektedir (Davies, 2005). 20. yüzyıl mimarlığının önemli isimleri bu problemin farkına vararak, mimarlığı geniş kitlelere ulaştırabilmeyi hedeflemişlerdir (Davies, 2005). Yazar Paul Greenhalgh bu durumu;

Modern hareketin en büyük kaygısı, nüfusun büyük çoğunluğuna uygun tasarımların yüksek kalitede üretilmesi amacıyla, toplum ile estetik ve teknik arasındaki bariyerleri ortadan kaldırmaktı. Seri üretim ve prefabrikasyon Modernizm tarafından sokaklara ulaşabilecek bir araç olarak benimsendi.

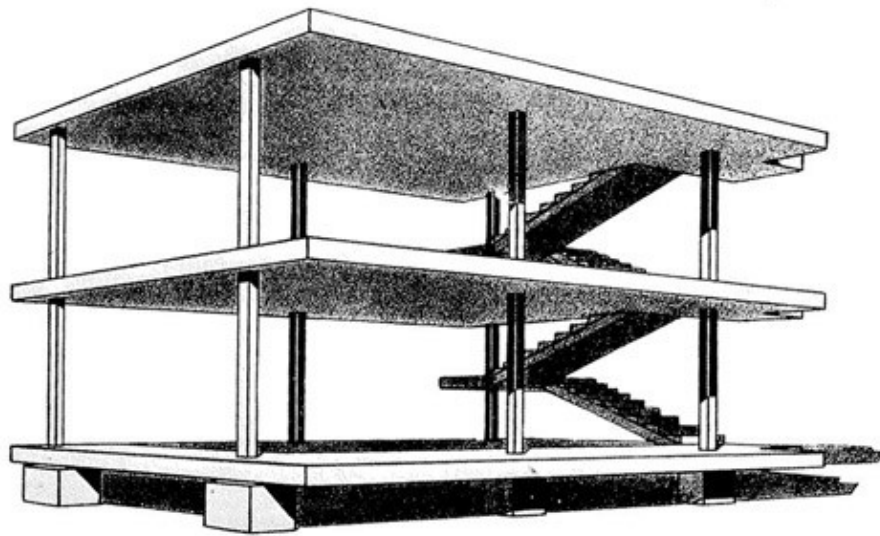
şeklinde ifade etmektedir (Batchelor, 1994).

Seri üretim tekniği, hızlı ve ekonomik bir çözüm olmasının yanı sıra, inşa yöntemlerine getirdiği yeni solukla Modernist mimarları heyecanlandırmıştır (Yılmaz, 2008). Mimari yapım tekniklerinde değişikliklere neden olan seri üretim, inşa malzemeleri üzerinde de etkisini göstermiştir (Koca, 2015).

Mimarlık disiplini ve seri üretim kavramının her dönem birbiriyle çatışma halinde olduğu bilinmektedir. Mimaride Modernizm ve seri üretim, aidiyet, gelenek, el işçiliği gibi kavramların seri üretilen yapılarla yok olacağını düşünen muhalifler tarafından uzunca bir süre kabul görmemiştir (Knaack vd., 2012). 1950'li yılların başında CIAM hareketinin içinde oluşan bu muhalifler (Team 10) özellikle CIAM'ın İkinci Dünya Savaşı öncesi benimsediği "evrensellik" ve "standardizasyon" ilkelerine karşı çıkararak mimarlığı "kimlik" ve "birliktelik" kavramları üzerinden düşünmeye başlamışlardır (Günay, 1988). Mimarlık tarihçisi Nikolaus Pevsner, mimarlığı bir sanat alanı olarak görmekte ve mekânı mimarın sanatını icra edeceği yer olarak tanımlamaktadır (Davies, 2005). Mimarinin bir sanat ürünü olduğu düşüncesi ile sanatın fabrikalardan çıkamayacağı anlayışı, mimarlığın seri üretimin karşısında durmasına neden olmaktadır (Davies, 2005). Ancak seri üretim kavramının tekipleştiriciliği, estetik değerler açısından bakıldığında Modernistler tarafından sorun teşkil etmemiştir (Batchelor, 1994). Bu dönem mimarlarını oldukça etkileyen konu, ürünün önceden ve çok sayıda üretilmesi fikri olmuştur.

Seri üretim kavramı, önceden üretme anlamına gelen prefabrikasyon terimini de kendi içinde barındırmaktadır (Tapan, 1973). Prefabrikasyon, önceden üretme tekniği olarak Modernizm öncesi kullanılan yapım teknikleri arasında yer alsa da terim olarak kullanımı ve gelişimi Endüstri Devrimi ve Modernizm hareketi ile

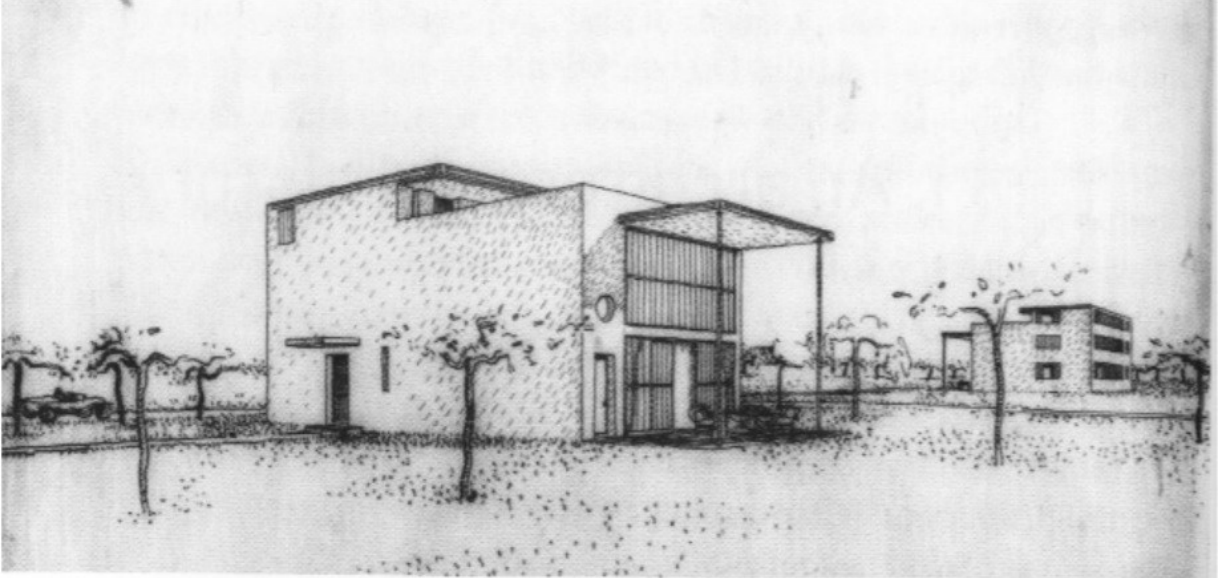
olmuştur (Kurnalı, 2015). 20. yüzyılın ortalarında İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan konut açığı ile artan talebe hızlı ve ekonomik çözüm üretmek prefabrikasyon yönteminin kullanılmasını gerekli kılmıştır (Yılmaz, 2008). Değişen sosyal ihtiyaçlar ve teknik koşulların da elverişliliği ile ön plana çıkan “Prefabrik ev” teması, dönemin önde gelen mimarlarını derinden etkileyen bir kavram olarak biçimlenmektedir. Modernist mimarlar prefabrik ev sistemini, mimarlığın çoğunluğa hitap etmesini sağlayacak bir çözüm olarak görmektedir. Bu dönemin en etkili mimarlarından olan ve mimarlık ile çoğunluk arasındaki köprüyü sanayileşmenin getirileri ile kurmak isteyen Le Corbusier, bu amaca yönelik prefabrik konut çözümlerini gerçekleştirmiştir (Leong, 2008). Le Corbusier için evin sorunları çağın sorunlarıdır. Seri üretim ruhunu mimari perspektiften yaratmak gerektiğini ileri süren Le Corbusier “Towards a New Architecture” kitabında (1946), mimari ile çoğunluk arasındaki sorunu objektif bir şekilde çözebilmek için konut ile ilgili benliğimizde var olan eski düşüncelerden kurtulup, “makine-ev” sistemini gerçekleştirmemiz gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşleri doğrultusunda seri üretime dair çizdiği ilk ve en ünlü projesinin “Dom-ino House” (Görsel 3) olduğu bilinmektedir. Le Corbusier tarafından küçük bir perspektif olarak temsil edilmiş bu konutta 6 adet kolonla desteklenmiş 3 katın olduğu, katların beton merdivenlerle birbirine bağlandığı gözlemlenmektedir. Bu tasarımı ile katlar arasını blok duvarlarla doldurup, standart kapı ve pencere kullanarak konutu ucuz ve esnek hale getirme amacını ortaya koymaktadır (Davies, 2005).

Görsel 3. Dom-ino House, Le Corbusier (URL-1).

Le Corbusier (2007) "Dom-ino House" iç mekân tasarımında, tek bir modül içinde toplanan seri üretim kapı, pencere, dolap gibi elementlerin fabrikalarda yapılması sonucu, klasik yapım yöntemlerinin aksine kısa zamanda üretimin tamamlanacağını vurgulamaktadır. Ancak tasarımın kütlele ve mekânsal analizine bakıldığında günümüz literatüründe bahsedilen seri üretim konut kavramı ile aynı ifadeye karşılık gelmediği görülmektedir (Davies, 2005).

Endüstrileşme ile fabrikalarda imal edilmeye başlanan ürünler Le Corbusier'in mimari yaklaşımını derinden etkilemiştir. "Ev, içinde yaşanan makinadır." (1946) sözüyle konutların, o dönemde üretilmeye başlanan otomobiller, uçaklar, vagonlar gibi fabrikalarda üretilebileceği düşüncesini savunmuştur. Özellikle otomobil üretimlerinden etkilenen Le Corbusier, 1920 yılında ilk prototipini oluşturduğu ve otomobil markası Citroën'e doğrudan atıfta bulunan The Maison Citrohan (Görsel 4) konutunu tasarlamıştır (Knaack vd., 2012).

Görsel 4. The Maison Citrohan, 1922 (Le Corbusier, 1946).

The Maison Citrohan'a bakıldığında farklı yönelimli iki perspektif çiziminin, villanın dört yüzeyini de gösterdiği görülmektedir. Bu tasarımın ilk yorumlarında temel yapının, inşa edileceği bölgeye uygun malzemeler kullanılarak zemine oturduğu ve çapraz duvarlar tarafından taşındığı görülmektedir. Tasarımın daha sonraki yorumlarında ise yapı, piloti denilen beton kolonlar yardımıyla zeminden

yükselmektedir (Davies, 2005). The Maison Citrohan, literatür incelemelerine göre, yerel malzemelerin kullanımı ve tasarımı ile fabrika üretimi bir yapıdan çok yerel mimari örneklerine benzetilmektedir. Düz beyaz duvarları, düz çatıları ve bazı versiyonlarında bulunan dış merdivenleri, çoğu tarihçi tarafından geleneksel Akdeniz evlerinde de bulunan ortak özellikler olarak nitelendirilmektedir (Davies, 2005). Bu açılarından bakıldığında seri üretim kelimesi, fabrikada çok sayıda üretimin gerçekleşmesi anlamına karşılık gelse de Le Corbusier endüstrileşme ile ilgili konuşmalarında yapının tüm operasyonlarının fabrikaya yönlendirilmesini değil, şantiye alanlarının rasyonelleştirilmesinde sanayileşmenin getirilerinin kullanılmasını ifade ediyor gibi görünmektedir (Davies, 2005).

Seri üretim yöntemi, sadece müstakil konut üretimleri için değil, çok katlı yapı türleri için de kullanılan bir üretim şekli olmuştur. Le Corbusier'in tasarladığı ve Marsilya'da bulunan Unite d'Habitation (Görsel 5), seri üretim çok katlı yapı örnekleri arasında önemli bir yere sahiptir. Bu çok katlı yapıda, her kat için mekânı oluşturan ayrı üniteler bulunmakta ve bu üniteler katlar arasına yerleşerek kütleli oluşturmaktadır (Kurnalı, 2015).

Görsel 5. Unite d'Habitation, Marsilya (URL-2).

Fabrika üretimi yapılar dönemin farklı mimarları tarafından da gündeme getirilmiştir. Bu yapılar arasında Bauhaus'un kurucusu Walter Gropius ve Konrad

Wachsmann'ın tasarımı olan "Packaged House" önemli bir yere sahiptir (Leong, 2008). ABD'de 20. Yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan ekonomik kriz "Büyük Buhran" sebebiyle devlet, ekonomik ve seri üretilen konut projelerini finanse etmeye başlamıştır. Seri üretim prefabrik konut ihtiyacı fazla olmasına rağmen "Packaged House" projesi devlet tarafından finanse edilen projeler arasında yer almamış ve fabrikada seri üretimi yapılmamıştır (Kurnalı, 2015). Bunun sebebinin, tasarımcısı Wachsmann'ın mükemmel geometriye ulaşma çabası doğrultusunda, yapının içinde yaşanacak yer olması gereğini gözden kaçırmaması olduğu düşünülmektedir (Davies, 2005). Bu dönemde tasarlanan diğer önemli prefabrik yapı tasarımları ise Richard Buckminster Fuller'e ait olan "Dymaxion House" ile üç Dymaxion tasarımının bir araya gelmesiyle oluşan ve gelişmiş teknik özelliklere sahip dairesel planlı "Wichita House" tur (Görsel 6) (Davies, 2005).

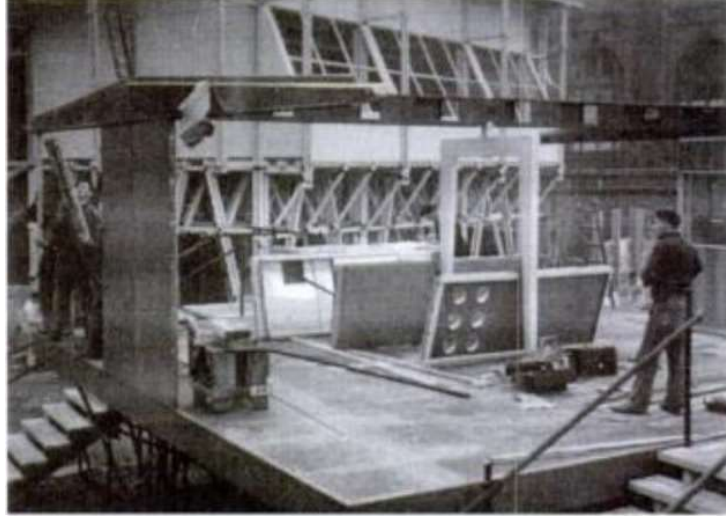
Görsel 6. Wichita House, Buckminster Fuller (Davies, 2005).

Prefabrikasyon ve seri üretim kavramı üzerinde duran bir diğer mimar Frank Lloyd Wright, 1932 yılında yaptığı konuşmasında, fabrikada standart ölçülerde birimler üretilmesi, kullanıcının üç temel üniteyi satın alması ve ihtiyacı doğrultusunda

alacağı ünite sayısını arttırması, yapının geri kalanının ise yalıtımlı metal panellerden oluşması gibi önerilerde bulunmuştur. Teorik olarak konuya değinmesinin yanı sıra farklı teknolojiler kullanarak prefabrik yapılar tasarlamış ve inşa etmiştir. 1916 yılında tasarladığı “Ready Cut” prefabrikasyon sistemi, iki katlı özel konut olarak düşündüğü yapının tüm döşeme, giriş, çatı girişleri ve bağlantılarının fabrikada üretilmesi ve paketlenip kit olarak yapının inşa edileceği yere gönderilmesi üzerine kurulmuştur (Davies, 2005). Prefabrikasyon sistem üzerine birçok çalışması bulunan Frank Llyod Wright, makine ve doğanın estetik değerleri arasında bir yer bulmaya çalışmıştır (Batchelor, 1994).

20. yüzyılın ortalarında, çoğunlukla yapısal çerçeve ve giydirme sistemleri tasarımcısı olarak bilinen Jean Prouvé'nin seri üretim konut tasarımları mimarlık tarihinde önemli bir yer bulmuştur. II. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından Jean Prouvé askerlerin barınmaları için 3x3 metrelik, her biri üç kişi tarafından bir saat içinde kurulabilen acil durum barınakları üretmiştir. Daha sonra evsizler için istenen barınaklar aynı temel kıstaslara bağlı kalınarak tasarlanmıştır (Davies, 2005).

Jean Prouvé, 1950'li yıllarda Paris'te 14 adet prefabrik konut tasarlamıştır. “The Meudon House” (Görsel 7) olarak adlandırılan bu konutlar savaş sonrası yıpranmış ekonomide temel gereksinimlerini karşılayabilecekleri bir konuta ihtiyaç duyan düşük gelirli geçici sakinler için tasarlanmıştır. Prouvé bu tasarımı yapmayı kabul ettiğinde, fabrika üretimi yapılarla ilgili düşüncesini “Citroën'in henüz 1919 yılında otomotiv sektöründe yaptığı gibi, ben de seri üretim tarzı makine yapımı ev üretmeye hazırım.” diyerek belirtmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında Prouvé'nin bu ifadesinin, Le Corbusier'in 20 yıl kadar önce seri üretim yapılarla ilgili belirttiği düşüncesinin açık bir yansıması olduğu görülmektedir (Bergdoll ve Christensen, 2008).

Görsel 7. The Meudon House konstrüksiyon diyagramı (Bergdoll ve Christensen, 2008).

Charles ve Ray Eames tarafından tasarlanan “Eames House” (Görsel 8), *Art and Magazine* dergisinin editörü John Entenza’nın öncülük ettiği ve farklı birçok mimarın proje tasarımları gerçekleştirdiği “Case Study Houses” konutlarından birisidir. Bu konutların çoğu tek katlı yapılar olarak tasarlanmışken “Eames House” çalışma ve yaşama bölümünden oluşan, iki katlı bir konut olarak karşımıza çıkmaktadır (Davies, 2005). Bu konutu oluşturan tüm parçaların bir katalogdan seçilebilmesi ya da üreticiden satın alınabilmesi, fabrika üretimi konut örnekleri arasında öncü ve farklı bir noktada bulunduğunu göstermektedir (Kurnalı, 2015).

Görsel 8. The Eames House (URL-3).

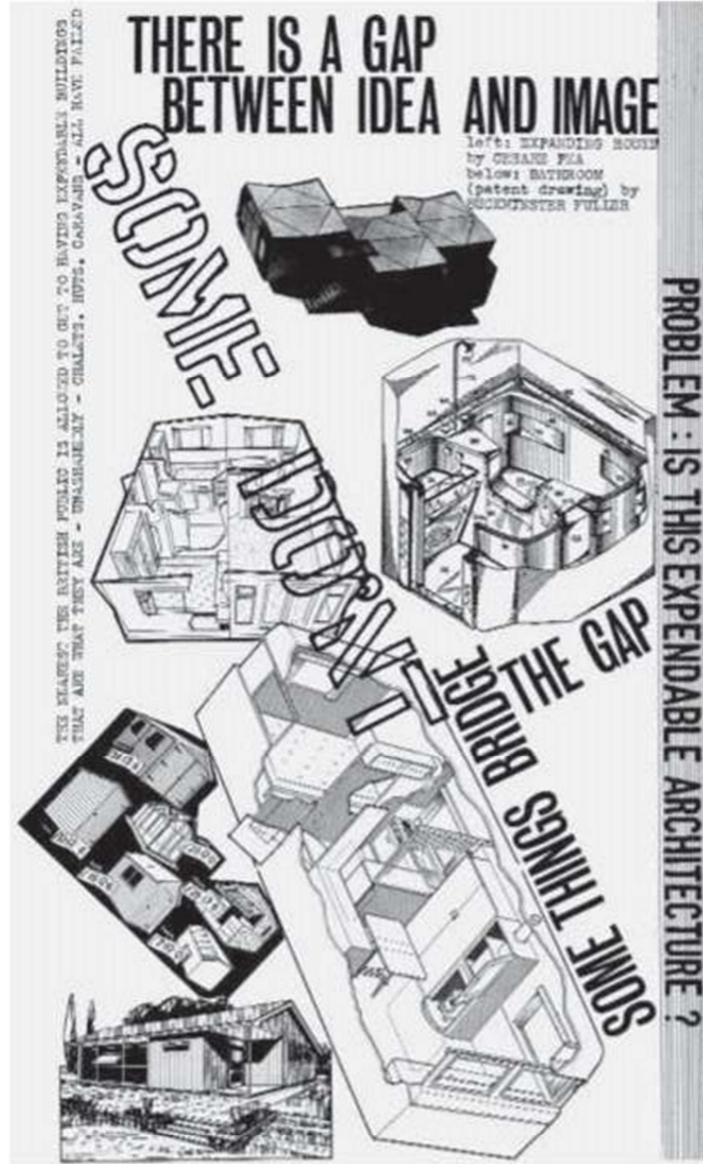
Seri üretim ve mimarlık arasındaki ilişki, 1950’li yıllardan sonra farklılık göstermektedir. 20. yüzyılın ilk yarısında seri üretim fikri üzerine oldukça yoğunlaşan tasarımlar bulunurken, yüzyılın ikinci yarısında seri üretim yapı üretmek isteyen tasarımcılar, projelerini bu doğrultuda geliştirmiş ancak genellikle üretimler tek seferlik olmuştur (Davies, 2005). Eames konutundan büyük ölçüde ilham alan İngiliz High Tech akımı, tek seferlik seri üretim yapı örneklerinin önemli temsilcileri olmuşlardır. Fabrikada üretilen metal ya da plastik malzemelerin şantiye alanında bir araya getirilmesi düşüncesi, İngiliz mimarları heyecanlandıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mimarlar konut tasarımlarından ziyade fabrika, ofis binaları gibi projeler gerçekleştirmişlerdir. Bu projeler arasında bilinen ilk gerçek High Tech yapısı 1967 yılında Swindon’da tamamlanan “Reliance Controls Factory” (Görsel 9) binasıdır. (Davies, 2005).

Görsel 9. Reliance Controls Factory (URL-4).

High Tech stilinin öncüleri, “ev” ve “konut” kelimeleri yerine ilk kez “kapsül” ve “kabuk” kelimelerini kullanan, Archigram adıyla bilinen, kâğıt üzerinde proje tasarımları bulunan bir grup mimardır (Davies, 2005). Archigram Dergisi üçüncü sayısında yayımladıkları “There is a gap between idea and image” (Görsel 10) başlıklı kolaj çalışmasında, yukarıda bahsedilen tanınmış mimarların fabrika üretimi konutları ile alışılmış prefabrik konutlar yer almaktadır. Bu konutlardan bazılarının

(Dymaxion banyosu gibi) mimaride köprü niteliği taşıdığı, bazılarının (karavan çizimleri ve bahçe kulübesi kataloğundan bir sayfa) bu köprüyü kuramadıklarını belirtmektedir (Davies, 2005). Ancak yukarıda bahsedilen dönemde meydana gelen dünya savaşları ve bu savaşların sonuçlarından biri olarak karşımıza çıkan konut sıkıntısının, tek seferlik yapılan fabrika üretimi konutlarla değil, sıradan olduğu belirtilen ucuz ve seri üretim konutlarla çözüldüğü görülmektedir.

Görsel 10. Archigram kolaj (Davies, 2005).

1.2. Seri Üretim ve Mekân Kavramı

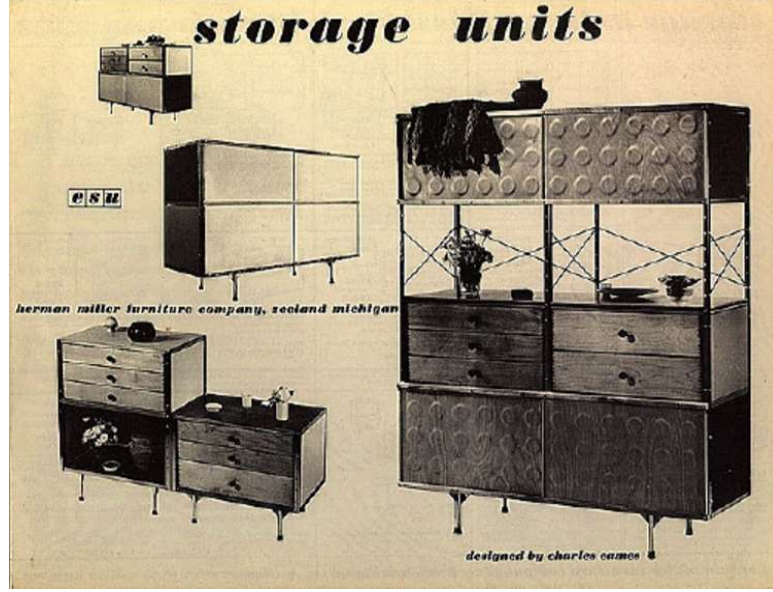
Yapı üretiminde endüstrileşmenin başlaması ile sıklıkla kullanılır hale gelen seri üretim yöntemi, yapıyı oluşturan bütün elemanların bu yöntem ile üretilmesine olanak sağlamıştır. Mekânda kullanılan en küçük bağlantı parçalarından mobilyalara, mutfak, banyo modüllerinden strüktürü oluşturan temel yapı birimlerine kadar farklı işlevli tüm bu elemanlar seri üretim yöntemine dâhil olabilmektedir.

İç mekânda ön üretilmiş eleman kullanımı dekoratif unsurlar, merdivenler ve kaplamalar üzerinden uzun bir geleneğe sahiptir (Schneiderman ve Freihofer, 2013). Buna göre Endüstri Devrimi'nin başlamasının en önemli etkenlerinden biri olan buhar makinesinin icadı sonrası, fabrika üretiminin mimariye ilk yansımalarının alçı kalıpları üzerinden olduğu düşünülmektedir (Mumford, 1930).

Fabrikada ön üretimle iç mekânda kullanılmak üzere hazırlanan birleşim elemanları, donatılar, paneller, kütlelerin tamamını oluşturmak için kullanılacak kolon, kiriş gibi yapı elemanlarının ön üretiminde fikirler vererek kütlelerin bütünü için belirleyici olmaktadır (Kurnalı, 2015). Kökeni Asya'dan gelen "tatami mat" ve bölücü panel olarak kullanılan "screen", iç mekânda ön üretim yönteminin kullanıldığı en eski örnekler arasında sayılmaktadır (Schneiderman ve Freihofer, 2013). Standart ölçülere sahip zemin elemanı olarak kullanılan "tatami mat"lar, mekân boşluklarının, kolon, kiriş gibi yapı elemanlarının, ayırıcıların kısacası mekânı oluşturan tüm elemanların ölçülerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır (Knaack vd., 2012). Bu kapsamda, iç mekânda kullanılan ön üretilmiş bir eleman kütlelerin bütününe ulaşmayı sağlamaktadır.

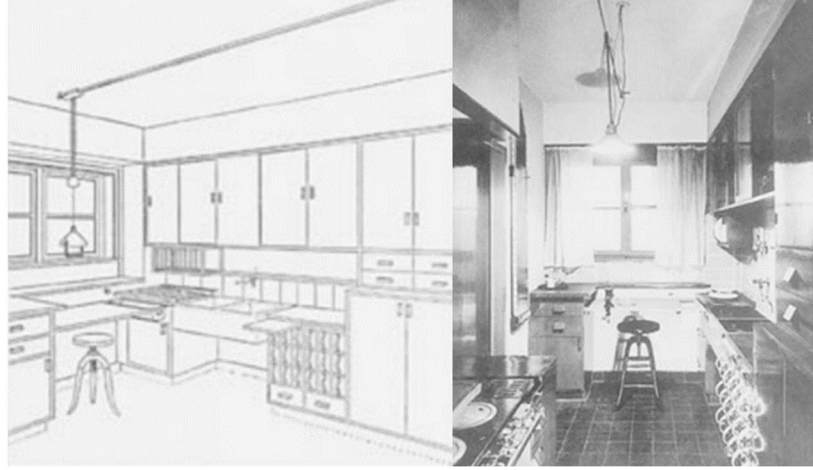
Mekân içinde ayırıcı olarak kullanılan düzlemsel paneller ve dekoratif parçalar dışında mobilyalar da seri üretim yönteminin kullanıldığı elemanlardır. Micheal Thonet tarafından 1859 yılında tasarlanan "Thonet No: 14" isimli sandalye, seri üretim yönteminin mobilyada kullanıldığı ilk örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahşap malzemenin kullanıldığı ve buharda bükme yöntemi ile üretilen No:14, altı temel elemanın birleştirilmesiyle oluşmaktadır (Üst, 2015). Sandalyenin fabrikada parçalı bir şekilde üretilmesi, yerinde montajının yapılabilmesi ve dünyanın dört bir tarafına sevk edilebilmesi gibi özelliklerine bakıldığında, Thonet'nin tasarımının seri üretim yönteminin gelişmesinde öncü nitelik taşıdığı görülmektedir (Miller, 2005; aktaran Schneiderman, 2011).

1909 yılında “Sears, Roebuck and Company” firmasına ait katalogta seri üretim yöntemi ile yapılmış parçalı bir kitaplık tasarımı yayınlanmıştır (Kurnalı, 2015). 20. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise Eames tarafından tasarlanan “The Eames Storage Units” (Görsel 11), ilk kişiselleştirilebilir seri üretim depolama alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kirkham, 1995; aktaran Schneiderman ve Freihoefer, 2013).

Görsel 11. The Eames Storage units (Schneiderman, 2011).

“Frankfurter Küche”, (Görsel 12) Viyanalı mimar Margarete Schütte-Lihotzky tarafından tasarlanan, ilk seri üretim mutfak olma özelliğini taşımaktadır. Tasarımcısının kadınların mutfak içindeki çalışma yöntemlerini gözlemleyerek analiz etmesi sonucu tasarladığı mutfak, yapıldığı dönemde yerel çalışmaların modernleşmesi açısından bakıldığında önemli bir yerde bulunmaktadır. Tasarlanan bütün elemanlar yerden tasarruf sağlarken, mutfak içinde kişiyi en az çaba ile en fazla verime ulaştırmaktadır. Standart ölçülü mutfak modülleri, otomobil üretiminin montaj hattındaki işleyiş özellikleri gibi, kendi içinde karıştırılarak farklı birleşimler oluşturulmasına yardımcı olmaktadır (Knaack vd., 2012).

Görsel 12. Frankfurt mutfağının ön projesi ve genel görünüşü, 1926 (Tuna ve Öcal, 2001).

Le Corbusier tasarımı olan Unite d'Habitation'un iç mekânlarında kullanılan ön üretilmiş mutfak modülleri de Frankfurt mutfağı kadar önemli bir yere sahiptir. Modüllerden oluşan ve mutfak kullanımının yanı sıra ayırıcı duvar görevi de gören bu tasarım, seri üretim yönteminin iç mekândaki en başarılı yansımalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurnalı, 2015).

Seri üretim yöntemi, maliyeti düşürme, inşaa süresini ve iş gücünü azaltma, bileşenlerin hatasız ve kaliteli üretilmesi gibi avantajlar sağlarken, yapı kütlelerinin yerleşim alanı olan ya da olmayan çevrelerde kurulmasına da imkân tanımaktadır (Knaack vd., 2012). Özellikle dünya savaşları sonrası ortaya çıkan ekonomik kriz ve konut sıkıntısı gibi sorunlarla baş etmek için kullanılan üretim yöntemi olmuştur. Bu amaçla düşük gelirli bireyler için geniş çevrelerde seri üretim toplu konut projeleri gerçekleştirilmiştir.

Levittown, Pennsylvania'da Delaware Nehrinin yakınında II. Dünya Savaşı sonrası dönen gaziler ve bu çevredeki fabrikada çalışan işçiler için seri üretim toplu konutlar inşa edilmiştir (Görsel 13). 1952-1958 yılları arasında yapılmış bu konutlar, düşük maliyetli, büyük ölçekli bir alana kurulmuş, balon çerçeve sisteminin kullanıldığı yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır (URL-5). Ahşap malzemenin kullanılarak yapıldığı balon çerçeve sisteminin (Balloon frame), ilk ön üretilmiş yapı sistemi olduğu düşünülmektedir. Bu sistem, hazır kesim ünitelerin farklı biçimlerde bir araya gelmesine imkân vermekle birlikte konutların hızlı ve ekonomik bir şekilde üretilmesine de olanak sağlamaktadır. Balon çerçeve, baştan sona Amerikan formu olan ilk seri mimari ürünlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Bergdoll ve

Christensen, 2008). Bu sistem ile yapıyı oluşturan bütün elemanlar posta yolu ile sipariş edilerek müşteriye bir kit halinde gönderilebilmektedir. Balon çerçeve sisteminde kullanılan ahşap malzeme, genişleme oranının yüksek olması ve cephede istenen biçimi vermesi bakımından yerini demir malzeme kullanımına bırakmıştır. Avrupa'da demir öncelerden beri kullanılıyorken James Bogardus New York'ta seri üretim dökme demir malzemedan yapılmış kolon, kiriş, cephe gibi sistemleri ilk kez kullanan kişilerden biri olmuştur (Knaack vd., 2012).

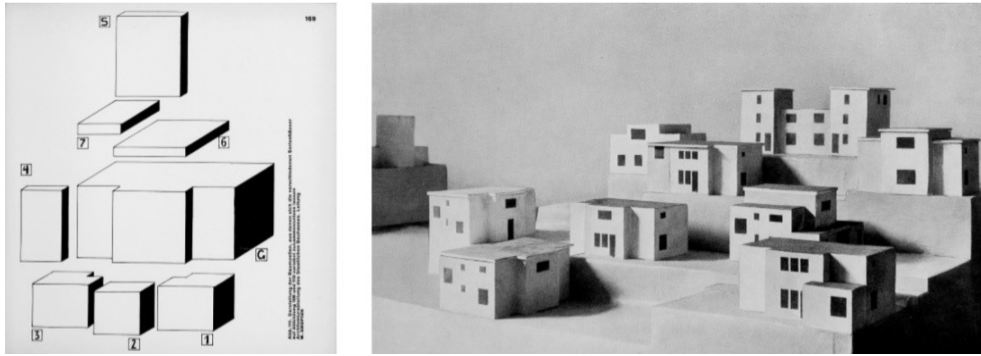

Görsel 13. Levittown, Pennsylvania (Knaack vd., 2012).

Fabrika üretimi konut tasarımlarına ilgi duyan öncü mimarlardan Frank Lloyd Wright, 1911-1917 yılları arasında, daha önce sözü edilen ve "American Ready-Cut System" adıyla bilinen 900'ün üzerinde çizdiği sistematik olarak sıralanmış konut çizimleri ile seri üretim yönteminin ana hattını oluşturmuştur. Kütleli meydana getiren parçalar fabrikada üretilmekte ve bu sayede şantiye alanında herhangi bir marangozluk işine gerek duyulmamaktadır. Bunun bir sonucu olarak yapım süresi kısaltılmakta, maliyet ise azalmaktadır (Bergdoll ve Christensen, 2008).

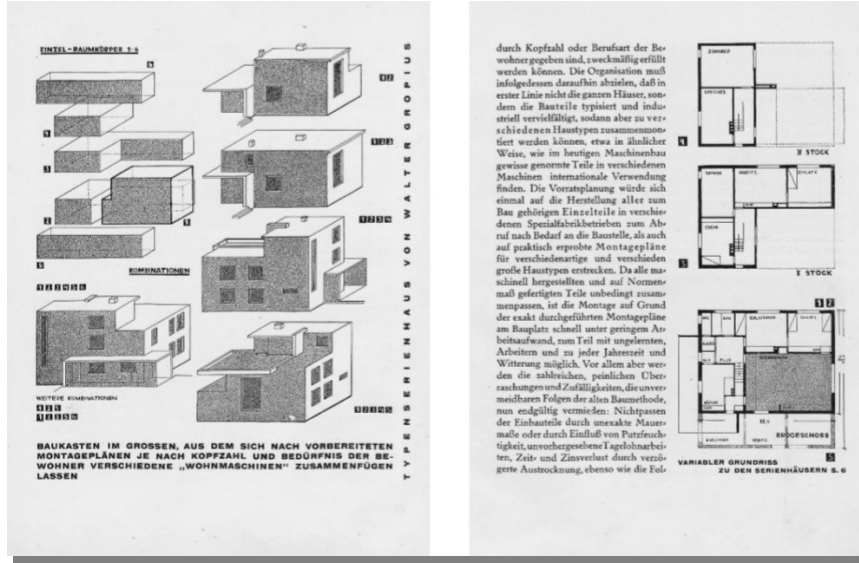
Fabrika olanaklarının yapı üretiminde kullanılması fikri üzerinde birçok çalışması bulunan Walter Gropius, 1909 yılında seri üretim yöntemini yapıda geliştirmek için standart duvar elemanları üretilmesini önermiştir (Tapan, 1973). Gropius, seri üretim

fikrini proje ve makaleler üzerinden çalışmasının yanı sıra, yöntemi geliştirecek sistem ve yapım metotları oluşturmuş, model konutlar ve sergi yapılarında bu yöntemi kullanarak deneyimlemiştir (Seelow, 2018). Walter Gropius ve çalışma arkadaşları, sanayi üretimi fikrini esnek inşaat kiti ve seri üretim hattı olmak üzere iki kategoriye ayırmışlardır. Bahsedilen bu iki kategori ile tasarımın rasyonelleştirilmesi ve inşa süreci üzerinden modern makine mimarlığında evin sanayi ürünü olarak ortaya çıkması amaçlanmaktadır (Seelow, 2018). Gropius, Dessau-Törten banliyösünde, 1923-26 yılları arasında düşük gelirli insanlara yönelik ürettiği 316 konut için meslektaşı Fred Forbát ile birlikte geliştirdiği (Wilhelm 1983; aktaran Seelow, 2018) “petek strüktür (honeycomb)” sistemini kullanmıştır (Knaack vd., 2012). Temel modüllerden oluşan bu sistem (Görsel 14), kullanıcının gereksinimine bağlı olarak petek biçiminin getirmiş olduğu avantajlarla türemektedir (Seelow, 2018).

Görsel 14. Petek strüktür (Honeycomb) (Seelow, 2018).

Seri üretim konut tipleri için Gropius ve Adolf Meyer 'in geliştirdiği (Nierendorf, 1923; aktaran Seelow, 2018) “Yapı Kit'i (Big Construction Kit)” (Görsel 15), birbirine neredeyse eşdeğer, farklı ölçülerde 6 temel parçadan oluşan, kullanıcı ihtiyacına göre eklemeler yapılabilen bir diğer sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Seelow, 2018).

Görsel 15. Yapı kiti (Big Construction Kit) (Seelow, 2018).

1.2.1. Seri Üretim Kavramının Mekân Algısı Üzerindeki Etkisi

Mimarlığın temel konusu olarak mekân, farklı disiplinlerin yüzyıllar boyunca sorguladığı, üzerine anlam yüklediği, kurgulamaya çalıştığı bir alan olmuştur. Sosyoloji, coğrafya, felsefe, geometri ve başat olarak mimarlık alanlarının temel konularından biri olan mekân, her bir disiplin tarafından farklı boyutları ile ele alınmış ve tanımlanmıştır. Fransız yazar ve sosyolog Henri Lefebvre, mekânı toplumsal bir kavram olarak tanımlamaktadır. Buna göre mekân, üretim şekline sebep ve sonuç bağlamında müdahale eden ve onunla birlikte farklılaşan; diğer bir ifadeyle toplumlarla birlikte değişen bir kavramdır (Lefebvre, 2016). Mekânın varlık bilimselliğinin yanı sıra insan ile etkileşimine dikkat çeken Harvey ise bu durumu, “Mekânsal biçimler, içinde toplumsal süreçlerin olduğu cansız nesnelere olarak değil, toplumsal süreçleri, bu süreçlerin mekânsal olmasıyla aynı tarzda ‘içeren’ şeyler olarak görülmektedir.” şeklinde ifade etmektedir. İnsan mekânı biçimlendirirken, onun tarafından da biçimlenmektedir (Harvey, 2016). Mekân karmaşık bir süreç içinde zihinsel olandan kültürel olana, toplumsal olandan tarihsel olana bir bağ kurmaktadır. Devinimi olmayan boş bir çevre değildir; üretken olmasının yanı sıra üretici güçlere de dâhildir (Lefebvre, 2016). Çeşitli tanımlamalara sahip mekân kavramı, sadece fiziksel bir ürün ya da nesne değil, farklı biçim ve ilişkilerin bir araya gelmesi ile bütünlük oluşturan toplumsal bir gerçekliktir (Arslan Avar, 2009). Mekân, sadece genişlik, uzunluk ve yüksekliğin

oluşturduğu sınırlar ile ele alınamaz; kullanıcının mekân içindeki davranışı ile şekillenir ve kendi gerçekliğini bulur (Zevi, 1990). Bütün bu tanımlamaların bir sentezi olarak mekân, çeşitli katmanlara sahip ve bu katmanlar arasındaki ilişkiden doğan, dinamik, değişken, çevresinden ve kullanıcılarından bağımsız düşünölemeyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Dervişoğlu, 2008).

Mekân kavramının tanımlamalarına bakıldığında insan-mekân ilişkisinin kuvveti görölmekte, bu ilişkiye paralel olarak algının, mekânı ifade eden önemli bir parça olduğu anlaşılmaktadır. Mekânın mevcut fiziksel varlığı ile algılanması duyular aracılığıyla gerçekleşirken, mekândaki kavramsal olgu bireyin zihinsel bağlantıları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumdan yola çıkarak denilebilir ki mekânsal algı, kullanıcının mekân ile karşılaştığı yerde başlamaktadır. Mekân algısı, salt mekânı oluşturan fiziki elemanların özelliklerine göre değil, kullanıcının sahip olduğu birikimlerin bu özelliklere nasıl yansıdığına göre de değişkenlik göstermektedir. Antropolog Marcel Mauss insan davranışları üzerine yaptığı çalışmalarda, kişilerin sahip olduğu kültürel farklılıkların ve geçmişlerinden getirdikleri birikimlerin, davranışlarında değişikliklere sebep olduğuna dikkat çekmektedir (Dervişoğlu, 2008). Bu çalışmalar ışığında, mekânı anlamlandırma sürecinin bireyler arasında farklılaştığı söylenebilmektedir.

Bireyin mekân içindeki algı süreci duyumsal ve zihinsel algı olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir (Lang, 1987). Duyumsal algı, kullanıcının mekân içinde geçirdiği kısa süreli etkileşim sonucu ortaya çıkarken zihinsel algı, kullanıcının geçmiş birikimleri ile mekânı anlamasıdır (Kahvecioğlu, 1998). Bireyin mekânla etkileşimi bulunduğu yeri tanımasıyla başlayıp anlamlandırmasıyla devam etmektedir.

Coğrafyacı Edward Relph mekân algısını “içindelik” ve “dışındalık” kavramları ile açıklamaktadır. Mekân içinde deneyimlenen, bulunduğu yere ait olma, evinde ve güvende hissetme durumları “içindelik” algısının yansımasıdır. Karşıt durumda ise evsizlik, yabancılık ve bulunduğu yerle ilişki kuramama durumları mekânın “dışındalık” algısına karşılık gelmektedir (Seamon ve Sowers, 2008).

Farklı nitelikleriyle bireyin algısında yer edinen mekân, oluşturulduğu dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarından da bilgiler içermektedir. 18. yüzyılda başlayıp etkisini arttırarak devam eden endüstrileşme ile önemli ölçüde değişen toplumsal yapı ve mekân sistemlerine paralel olarak, bireylerin mekân algıları da

farklılık göstermeye başlamıştır. Üretim yöntemlerinde meydana gelen değişiklik sonrası, yapıyı oluşturan elemanlar standartlaşmış, bu durum mekân üretiminde sınırlayıcı bir etkiye sahip olmuştur (Dervişoğlu, 2008). Endüstri Devrimi'ne kadar geleneksel yapım yöntemleri ile oluşturulan yaşam çevreleri, seri üretim yöntemiyle kısa sürede ve ekonomik olarak meydana getirilebilen mekânlarla yer değiştirmeye başlamıştır. Bireylerin bu dönemde çalışma hayatlarında karşılaştıkları mekânlara benzer alanların kişisel yaşam alanları olan konutlarda da uygulanması, kişilerin mekân algısının ve mekâna yükledikleri anlamın farklılaşmasına sebep olmuştur. Sosyal ihtiyaçlar sonucu ortaya çıkan seri üretim sistemi, en küçük ölçekli mekândan en büyük ölçekli mekâna kadar algıda önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Endüstrileşmenin getirdiği teknolojik olanaklar seri üretim ve tek tipleşmeyi arttırarak insanı mimari üretimin nesnesi konumuna getirmiştir (Dervişoğlu, 2008).

Bölümün ilk başlığında bahsi geçen ve modern mutfağın ilk örneği olan “Frankfurter Küche”, I. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da değişmeye başlayan kadının sosyal konumuna paralel olarak, çalışan ve ev işleriyle ilgilenen kadına, kendisi için ihtiyaç duyduğu zamanı kazandırmak amacıyla sistematik olarak tasarlanmış bir mekândır. Geleneksel mutfağın fazla büyük olduğunu düşünün Margarete Schutte-Lihotsky, mekânı küçülterek, daha az çabayla daha çok verimin en kısa sürede alınması üzerinde durmuştur. Tasarlandığı tarihten 1931 yılına gelene kadar 10.000 adet toplu konutta farklı boyutlarda uygulanan mutfak, kullanıcılar tarafından olumsuz eleştirilene maruz kalmıştır. Bunun başlıca sebebi, endüstrileşme ile fabrikalarda mekanik ortamlarda çalışan kadınların, eve geldiklerinde aynı sistematik özelliklerle tasarlanmış, tek tip mutfaklarda işlerini tamamlıyor olmalarıdır. (Tuna ve Öcal, 2001). Mekanikleşmenin bir sonucu olan bu durum kullanıcının günlük yaşam pratiğindeki mekân algısında evinde olma hissini kaybolmasına yol açmıştır. Edward Relph'in bahsettiği “içindelik” algısı, “dışındalık” algısı ile yer değiştirmiştir.

Yine aynı dönemde Le Corbusier'in kamu tarafından finanse edilen seri üretim yapılarına insanların tepkisi büyük ölçüde olumluyken, söz konusu bireylerin kendi özel konutları olduğunda tercih edilen geleneksel mimari olduğu dikkat çekmektedir (Davies, 2005). İnsanların yaşadıkları mekânı kişiselleştirme isteğinin bu duruma sebep olduğu düşünölmektedir.

1.3. Afet Kavramı ve Afet Konut Tipleri

“İnsanlar ve insan yerleşmeleri üzerinde fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplara neden olan, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik ve insan kökenli olayların sonuçları” (Ergünay, 2007) olarak tanımlanan afet, insanların en temel ihtiyaçlarından biri olan barınma haklarını kaybetmelerine neden olabilmektedir. Afet sonucu yerleşim alanları hasar gören ya da bu alanları tamamen kaybeden afetzedeler için sağlık, güvenlik, barınma ve iklim koşullarından korunma gibi ihtiyaçlarını karşılayan, kullanım sürelerine göre değişkenlik gösteren geçici ve kalıcı konutların bütününe “afet konutu” adı verilmektedir (Acerer, 1999). Afet sonrası afetzedelerin barınma ve diğer temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla, kalıcı konut uygulamalarının tamamlanması sürecinde geçici konut üniteleri kullanılmaktadır. Bu konutlar, kalıcı konutların tamamlanması ile işlevini tamamlayan ve ihtiyaç halinde tekrar kullanılmak üzere kaldırılan ünitelerdir (Karaduman, 2002). Geçici konut ünitelerinin ortaya çıkan gereksinime cevap verebilmesi için, hızlı kurulması, ekonomik olması ve kısa zamanda çok sayıda üretilmesi beklenmektedir. Bunun bir sonucu olarak afet sonrası kullanılan geçici konut tiplerinde seri üretim yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Mimaride seri üretim tekniğinin kullanımıyla oluşturulan ve afet konutu olarak kullanılabilen beş farklı konut tipi bulunmaktadır (McIlwain vd., 2006). Söz konusu konut tipleri, seri üretim kavramının parçası olduğundan tezin içinde örneklerle ele alınmış, bundan sonraki bölümlere temel olacak şekilde anlatılmıştır.

Prefabrik Konut: 20. yüzyılın başlarında değişen toplumsal koşullar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlar “prefabrikasyon” kavramının mimarlık literatürüne girmesine sebep olmuştur. Prefabrikasyon kelime anlamı olarak irdelendiğinde “önceden üretme” anlamına karşılık gelmektedir (Tapan, 1973). Fabrikada üretilen parçaların bir kit halinde şantiye alanına getirilmesi ve yetkili kişiler tarafından kurulacağı yerde birleştirilmesiyle meydana gelen konutlar “prefabrik konut” olarak adlandırılmaktadır (McIlwain vd., 2006). Prefabrikasyon, yapıyı bir araya getiren parçaların üretilmesinde hem insan hem de makine gücünün kullanıldığı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Brow, 2011). Prefabrikasyon yöntemi ile geleneksel inşaat yöntemleri arasındaki fark, yapıyı bir araya getiren parçaların üretilip birleştirildikleri mekân ile ilgilidir (Deemer, 1996; aktaran Brow 2011). Mimaride

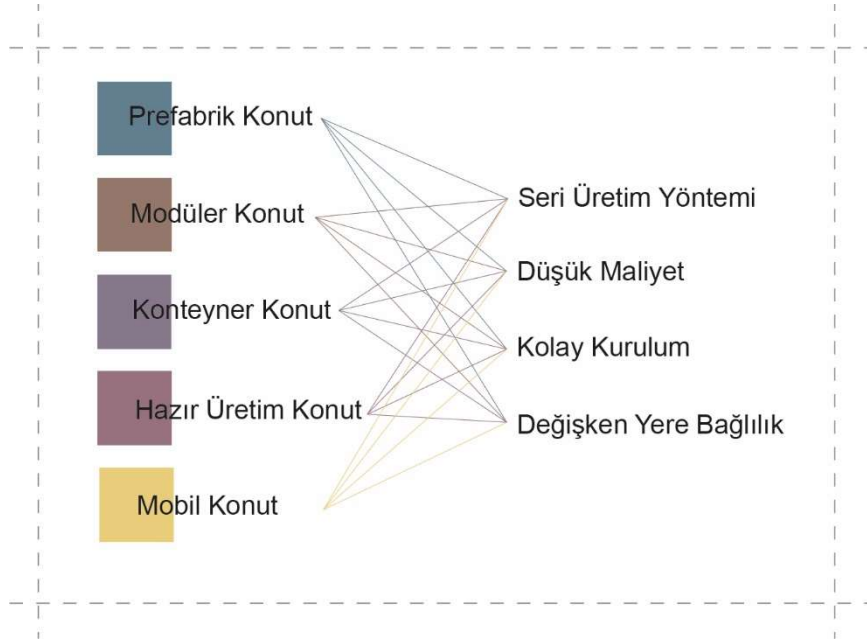
prefabrikasyon kullanımı, olumlu ve olumsuz görüşleri içinde barındıran bir etki yaratmaktadır. Mimarının uygulama alanının çeşitliliği ve çok geniş yelpazedeki konulara eğilen bir disiplin olması mimara, farklı birçok alanda teknik bilgi gerekliliği yüklemektedir. Prefabrikasyonun bağlantı, detay ve yapı standartları ile ilgili gereken teknik bilgi birikimini sağladığı ve bu sayede mimarın üzerindeki sorumlulukları hafifletmesine yardımcı olduğu yönünde olumlu görüş bildiren mimarlar bulunmaktadır. Mimarının yaratıcı bir süreç olduğu ve prefabrikasyonun mimariyi tek tipleştirerek bu yaratıcı sürecin azalması ve kaybedilmesine neden olacağı yönündeki korkularını dile getiren mimarlar ise olumsuz görüş bildirmektedirler (Knaack vd., 2012).

Modüler Konut: Kapalı bir tesiste üretimi gerçekleşen bu tip konutlar, kurulacağı şantiye alanına montaj işlemi uzun sürmeyen modüller halinde getirilmektedir. Modüler evler genel olarak tesisatı bulunmayan evler olması sebebiyle, sıklıkla ısıtma, soğutma ve sıhhi tesisat gibi ilavelere gerek duymaktadır (McIlwain vd., 2006).

Konteyner Konut: ISO (International Standards Organization) standartlarına göre üretilmiş kutu formu bu modüler evlerin montaj aşamasında sıklıkla prefabrik elemanlar kullanılmaktadır. Genellikle afet sonrası afetzedelerin barınma ihtiyacına yönelik geçici konut ünitesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanım alanlarından bir diğeri olan şantiyelerde ise geçici ofis mekânı olarak görülmektedir (McIlwain vd., 2006).

Hazır Konut: Üretim tesislerinde tümüyle tamamlanan bu konutlar, şantiye alanına yardımcı bağlantılar dışında anahtar teslim olarak götürülmektedir (McIlwain vd., 2006).

Mobil Konut: Hazır konut türlerinden biri olan mobil evler, toprağa bağlı olmayan, bazı tasarımlarında tekerlek bulunan, sıklıkla geçici olarak tasarlanan konutlardır (McIlwain vd., 2006).

Tablo 1. Seri üretim afet konutları ortak özellikleri (McIlwain vd., 2006)

Sözü edilen tüm bu konut tiplerinin (Tablo 1);

- Fabrikalardan çıkmış seri üretim konut olmaları,
- Benzer kaliteye sahip, daha geleneksel yöntemlerle ve ahşap çubuklarla şantiye alanında üretilen konutlardan daha az maliyetli olması,
- Yapı montajlarının inşaat uzmanları tarafından yapılması,
- Yapıların toprağa bağlılığının değişkenlik göstermesi,

gibi ortak özelliklere sahip olduğu görülmektedir (McIlwain vd., 2006).

Afet sonrası geçici konutlar, genellikle seri üretilmiş ve standartlaştırılmış prefabrik yapı çözümleri üzerinden oluşturulmaktadır. Bu çözümler hazır üniteler ve kitlerden oluşan iki ana grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Tamamı fabrikada üretilen ve yerleştirileceği alana taşınan hazır üniteler (Görsel 16a), taşınma problemleri sebebiyle birkaç parça halinde kurulum alanına getirilebilmektedir (Felix vd., 2013). Bir diğer çözüm olan malzeme kitleri ise prefabrikasyonun sunduğu avantajlardan yararlanarak yapıyı bir araya getirecek parçaların üretilmesi ve bu parçaların yerinde monte edilmesi yöntemiyle oluşturulmaktadır (Görsel 16b). Bu kurulum sürecine afetten etkilenen yerel bölge halkı da dahil olabilmektedir (Felix vd., 2013).

Görsel 16. (a) Hazır ünitelerin taşınması (McIlwain vd., 2006). (b) Malzeme kitlerinin yerel halk tarafından birleştirilmesi (URL-14).

1.4. Seri Üretim ve Afet Konutları

Bir önceki başlıkta anlatılan afet konut tipleri, seri üretim yönteminin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hızlı, ekonomik ve kısa zamanda fazla ürün elde etmeyi sağlayan bu yöntem, afet sonrası yerleşim alanlarının kurulması için sıklıkla tercih edilmektedir.

Tez çalışmasının temel başlangıcını oluşturan bu bölümde, seri üretim, mekân ve afet konutu kavramlarının birbirleri ile olan ilişkileri irdelenmiştir. Bahsedilen bu terimler, sadece kavramsal karşılıkları tanımlanarak anlatılmamış, daha geniş bir çerçevede nasıl bir araya geldikleri sorgulanmıştır. Bu sorgulama esnasında seri üretim yöntemi diğer iki kavram üzerinde kapsayıcı bir alan olarak irdelenmiş ve araştırma örneklerle anlatılmıştır.

Seri üretimin afet konutları ile ilişkisi bu bölümde afet konutlarının yapımında kullanılan üretim yöntemi olması durumuyla ele alınmıştır. Bu ilişkinin ortaya çıkardığı farklı etkiler ise, bir sonraki bölümde derinlemesine incelenmiştir.

1.5. Bölüm Sonucu

Endüstri Devrimi'nin etkilediği farklı birçok alandan biri olan mimarlık, bu etkiyi üretim yöntemlerindeki değişiklikler üzerinden ele almıştır. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen savaşlar ve ekonomik krizler gibi toplumsal yapıyı önemli ölçüde etkileyen durumlar, seri üretim yönteminin yapı tasarımlarında kullanılmasını

tetiklemiştir. Modernizm döneminde mimarların sıklıkla ilgi odağına yerleşen seri üretim biçimi, ön koşulu olan prefabrikasyon kavramı ile birlikte değerlendirilmiştir. Dönemin mimarlarının, mimarlığı geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla bir araç olarak kullanmak istediği bu yöntemler, bazı kesimlerin olumsuz tepkisiyle karşılaşmıştır. Fabrika üretiminin, tasarım aşamasında mimarı sınırlandıracağı ve tasarımı tek tipleştireceği yönünde ortaya atılan olumsuz görüşlere rağmen bu üretim biçimi, dönemi etkisi altına almıştır. Bu dönem mimarlarının fabrika üretimini ön planda tutarak yaptıkları tasarımlar incelendiğinde, bu tasarımların teknik ihtiyaçlarının karşılanması sırasında seri üretim yönteminin sıklıkla kullanıldığı, ancak tasarım aşamasında “tek tiplik” durumundan uzak olduğu fark edilmiştir. Seri üretimin tek tipleşmeye başladığı örnekler, savaş sonrası ve ekonomik kriz sebebiyle ortaya çıkan ucuz konut ihtiyacının karşılanması durumunda görülmüştür.

Mekânın fiziksel olarak meydana getirilmesi sırasında kullanılan yöntemlerden biri olan seri üretim, ortaya çıkan mekânın kullanıcı tarafından deneyimlenmesi esnasında da etkisine devam etmektedir. Bölüm içinde anlatılan mekân tanımlamaları sonucu ortaya çıkan ortak görüş incelendiğinde, mekânın fiziksel elemanlardan oluşan somut varlığının yanı sıra, insan zihninin geçmiş deneyimleri sonucu oluşturduğu soyutluğa da sahip olduğu görülmüştür. Mekânın somut ve soyut varlığının, oluşturulduğu dönemin toplumsal, kültürel ve ekonomik durumundan izler taşıması, kullanıcının mekân algısında değişikliklere sebep olmuştur. Frankfurter küche örneğinde olduğu gibi değişen toplumsal yapıya paralel olarak yaşama mekânı da sistematikleşmeye başlamıştır; ancak bu mekânlarda yaşayan bazı kullanıcılar çalışma ortamları ile benzer sistematikliğe sahip bu mutfakların “ev” hissini kaybettirdiği yönünde olumsuz görüşler belirtmişlerdir. Bu görüşler ışığında dönemin toplumsal hafızasının mekân algısı üzerindeki güçlü etkisi net bir biçimde görülmüştür. Kullanıcıların deneyimledikleri mekânı kişiselleştirme istekleri doğrultusunda mekânı geometrik bir sınır olmaktan çıkarıp yaşam alanı olarak biçimlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Seri üretim yöntemi ile meydana getirilen afet konut tipleri incelendiğinde, bu üretim biçiminin mekânın somut varlığı üzerinden ele alındığı görülmüştür. Fabrika üretiminin olanak tanıdığı hızlı ve ekonomik konut fikrinin, afet konutları tasarımında kullanılan öncül özellikler arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Tez çalışmasının bir sonraki bölümünde afet sonrası süreç ele alınmış, bu süreç içerisinde tezin konusunu oluşturan geçici yerleşim alanları fiziksel ve sosyal açılardan incelenmiştir. Yukarıda üretim yöntemi açısından ele alınan seri üretim, takip eden bölümde tasarım mantığı olarak irdelenmiş, tasarımın tek tipliğinin afetzedeler üzerindeki etkileri örnekler üzerinden aktarılmıştır. Tezin temel yapısını oluşturan bu bölümde aktarılan bilgiler Elazığ'da kurulmuş geçici yerleşimlerde yapılan alan çalışması için kaynak oluşturmaktadır.

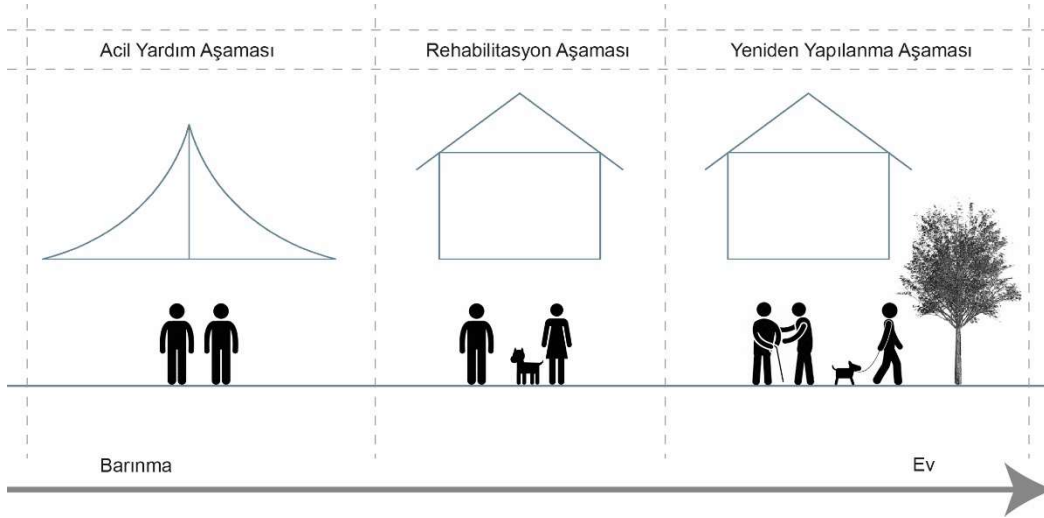
2.BÖLÜM

GEÇİCİ YERLEŞİM ALANLARININ KULLANICI VE YER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Afet Sonrası Süreç ve Geçici Yerleşim Alanları

Afetler, doğru ve etkili planlama ile oluşturulmayan yapıları çevrelerde ciddi yıkımlara sebep olmaktadır. Değişen toplumsal yaşam koşulları, farklı kullanım amaçlarına sahip yapılar ile daha fazla ilişki kurmamıza neden olmaktadır (Şengül ve Turan, 2012). Bu durum dayanıksız çevrelerde afet sonrası oluşan zararın boyutunu arttırmakta ve toplumsal sistemin işleyişini sekteye uğratmaktadır. Yaşanan farklı afet türlerine karşı yapılacak müdahaleler farklılık göstermelidir. Her afet türü için aynı çözümün öne sürülemeyeceği düşüncesi önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Afetin meydana geldiği alanın yerel şartlarını, kültürel yapısını ve yaşayan bireylerin önceliklerini anlamak, afet sonrası yapılacak en iyi müdahaleye ulaşmayı sağlamaktadır (Kronenburg, 2014). Afetin türüne ve boyutuna göre duyulan ihtiyaçlar değişkenlik göstermektedir. Ancak doğal ya da insan kaynaklı afet olması fark etmeksizin afetzedenin gıda ve sağlık gibi acil ihtiyaçlarının karşılanmasıyla birlikte, barınma sorunu en önemli konu olarak gündeme gelmektedir. Barınma sorununun çözümü, toplumsal sistemin yeniden işlemeye başlaması için zaruri önem taşımaktadır.

Afet sonrası barınma sorununa yönelik yapılan müdahaleler acil yardım aşaması, rehabilitasyon aşaması ve yeniden yapılanma aşaması olmak üzere üç evrede (Görsel 17) ele alınmaktadır (Limoncu ve Bayülgen, 2005). Acil yardım aşaması; yaşanan afeti takip eden birkaç saat içinde afetzedelerin barınma ihtiyacını en temel seviyede karşılayan aşamadır. Yaşam alanlarını kaybetmiş afetzedeler, kamu binalarına, otellere, çadırlara, spor salonlarına ya da tanıdıkları kişilerin yanlarına yerleştirilmektedir (Coburn ve Spence, 2002). Rehabilitasyon aşaması, afetin meydana gelişinden birkaç hafta sonra başlayan ve kalıcı konutların inşasına kadar devam eden süreci kapsamaktadır. Yeniden yapılanma aşamasında ise afetzedelere kalıcı konutlar sağlanmaktadır. Bu konutlar, normal koşullar altında inşa edilen konutlardan daha kısa sürede tamamlanarak kullanıcı ihtiyacına sunulmaktadır (Sey ve Tapan, 1987; aktaran Limoncu ve Bayülgen, 2005).

Görsel 17. Afet sonrası barınma süreci (Kişisel arşiv, 2020).

Barınma kavramı afet sonrası yapılan müdahale aşamalarının ilk seviyesinde afetzedenin kullanacağı mesken anlamında çözüme kavuşturulsa da daha sonraki aşamalarda toplumsal ihtiyaçların da karşılanabileceği bir alana dönüşmektedir.

Afet sonrası uygulanan bu üç aşamalı müdahale planında kullanılan barınak türleri ise acil yardım barınakları, geçici barınaklar, geçici yerleşimler ve kalıcı yerleşimler olmak üzere dört ayrı bölümde incelenmektedir (Quarantelli, 1995). Bu dört bölüme ek olarak Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC/RCS) tarafından, geçiş barınakları, ileri düzey barınaklar ve çekirdek/tek odalı barınaklar olmak üzere üç ayrı kademe daha eklenmiştir (Bashawri vd., 2014).

Acil yardım barınakları (emergency shelters): Afet sonrası birkaç saat ya da birkaç gün için kullanılan barınak türleridir (Quarantelli, 1995). Bu tür barınaklar afetzedelerin ilk yardım, gıda, su, güvenlik ve çevresel koşullardan korunma ihtiyaçlarını en kısa sürede karşılama amacı taşımaktadır (Şengül ve Turan, 2012). Bazı durumlarda acil yardım barınaklarının kullanımı afetin meydana geldiği gece ile sınırlı kalmaktadır. Örneğin Ohio'da 1974 yılında meydana gelen kasırgada konutları zarar görmemiş kişiler, kasabada kamu hizmetlerinin afet gecesi kullanılmıyor olması sebebiyle o gece acil durum barınaklarında konaklamışlardır (Quarantelli, 1995).

Geçici barınaklar (temporary shelters): Acil yardım aşamasında afetzedelerin kısa süreliğine kamu binaları, spor salonları, oteller veya pansiyonlarda barınma ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerdir. Acil yardım barınaklarının ve geçici barınakların

kullanım özellikleri birbirleri ile çok yakın ilişki kurmaktadır. Ancak geçici barınak türlerinde afetzedelere yiyecek, sağlık ve güvenlik hizmetlerinin sürekli olarak sağlanması, geçici barınakların acil yardım barınaklarından ayrılan özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Quarantelli, 1995).

Geçici yerleşim (temporary housing): Afetin meydana gelmesinden kısa bir süre sonra, afetzedelerin yaşamlarına devam edebilecekleri, temel gereksinimlerine kısa sürede ulaşabilecekleri, karar mekanizmaları tarafından önceden planlanması gereken yerlerdir (Çınar vd., 2018). Bu yerleşimler, konutlarını kaybeden afetzedelerin yeni kalıcı konutlarına geçişleri süresince birkaç haftadan birkaç yıla kadar barınmalarına, hayatın olağan akışı içinde ihtiyaçlarını karşılamalarına ve afet öncesi yaşantılarına dönmelerine yardımcı olmaktadır (Şengül ve Turan, 2012). Bu yerleşim alanları “geçici” dir; ancak bu geçiciliğin süresi belirsizdir. Mobil, prefabrik veya konteyner gibi seri üretim konut tipleri barınma sorununa hızlı bir çözüm ürettiği için geçici yerleşim alanlarında kullanılmaktadır.

Geçiş barınakları (transitional shelters): İşlem görebilen ya da yeniden kullanılabilen malzemelerden hızlı bir şekilde üretilen barınak türüdür. Bu barınakların kullanım süresi 2-5 yıl arası değişmektedir (URL-6). Afetzedelerin daha dayanıklı malzemeden üretilmiş yaşam alanlarına geçişini kolaylaştıran bu barınaklar, çoğunlukla kalıcı yapıların bir parçası haline gelmektedir (IFCR/RCS, 2013; Bashawri vd., 2014).

Amerika’da 1979 yılında kurulan Federal Acil Durum Yönetim Kurumu (FEMA), 2005 yılında meydana gelen Katrina ve Rita kasırgalarının neden olduğu yıkımlar sebebiyle yerlerini kaybetmiş afetzedeler için “geçiş mahalleleri” stratejisini geliştirmiştir (Görsel 18). Bu strateji ile mevcut topluluklar içine kurulan afetzedelerin yaşam alanları karma kullanıma ve gelire sahip kalıcı ve sürdürülebilir yerlere dönüşecektir (Görsel 19). Bu amaç doğrultusunda geçici durumdan kalıcı duruma geçecek yerleşim alanı için altyapının yeniden kullanılabilir ve yerleşim alanının genişleyebilir olması gerekmektedir (McIlwain vd., 2006).

Görsel 18. “Geçiş Mahallesi” geçici konutları (McIlwain vd., 2006).

Görsel 19. “Geçiş Mahallesi” kalıcı konutları (McIlwain vd., 2006).

İleri düzey barınaklar (progressive shelters): Değiştirilebilir yapı elemanlarıyla üretilmiş, daha sonraki zamanlarda kalıcı konuta dönüştürülebilecek barınak türleridir (IFRC/RCS, 2013). Kullanım süresi en az 10 yıldır (URL-6).

Çekirdek/Tek odalı barınaklar (core/one room shelters): Çekirdek barınak, afet sonrası güvenli ve konforlu yaşam alanı sunan, tek ya da birkaç odalı, gelecekte kalıcı konuta evirilebilen meskendir. Kalıcı konutun bir parçası olarak tasarlanmaktadır (IFRC/RCS, 2013). En az 20 yıl kullanım süresi bulunmaktadır (URL-6).

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC/RCS) tarafından afet sonrası konut tiplerine eklenen geçiş barınakları, ileri düzey barınaklar ve çekirdek/tek odalı barınaklar, gelecekte kalıcı konutların bir parçası olarak kullanılabilirlerdir.

Kalıcı yerleşimler (permanent housing): Afet sonrası planlamanın son adımı olarak afetzedelerin yeni konutlarını kullanmaya başladıkları aşamadır. Bu aşamada

kalıcı konutlar, afetin olduğu bölgede ya da afet bölgesinden farklı bir alanda tasarlanabilmektedir (Wu ve Lindell, 2004).

Görsel 20. Afet Sonrası Barınak Türleri (Kişisel arşiv, 2020).

Afet sonrası müdahale planı ve kullanılan barınak türleri bölgeler arasında değişiklik göstermektedir (Görsel 20). Afet sonrası acil yardım aşamasından yeniden yapılanma aşamasına kadar geçen sürenin uzunluğunu, afetin meydana geldiği bölgenin ekonomik faktörleri, hasarsız konut sayısı, afet yönetimi ve yerel arazi kullanımı gibi faktörler etkilemektedir. Değişkenlik gösteren bu süre içindeki yaşamın, afetzedelerin günlük aktivitelerine dönerek normalleşmelerine katkı sağlayan bir alanda geçmesi gerekmektedir (Abulnour, 2014).

Bu bağlamda afet sonrası sürecin yedi aşamasından biri olan geçici yerleşimin, toplumun yeniden inşa edilmesi sürecinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Ancak bu durum göz ardı edilerek, geçici yerleşim tasarımları salt geçici konutlar üzerinden düşünülmekte ve bu açıdan bakılarak çevre tasarımları yapılmaktadır (Arslan ve Ünlü, 2008). Geçici konut tasarımları üzerinden düşünülen yerleşim alanları, gerçek anlamda yerleşke olmanın karşılığını vermeyen, konutların yan yana sıralanmasıyla meydana gelmiş bir kamp alanına dönüşmektedir.

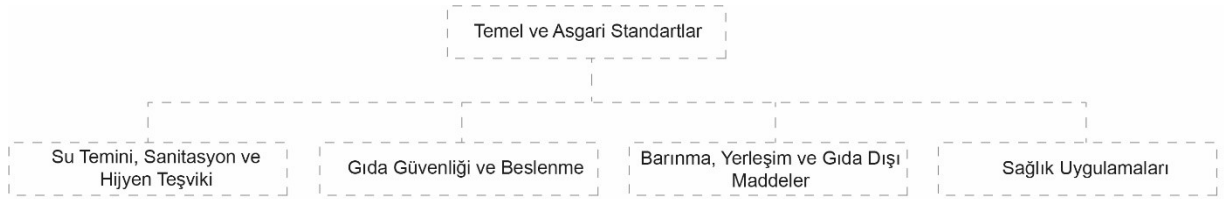
2.2. Geçici Yerleşim Alanlarının Tasarım Gereksinimleri

Geçici ya da kalıcı olması fark etmeksizin, tasarımı yapılacak olan yapının/çevrenin/nesnenin tasarım ihtiyaçlarının önceden belirlenmesi gerekmektedir. Özellikle afet sonrası yerleşimlerde, travma yaşamış ve alışkın

olduğu yaşam alanını kaybetmiş afetzedeler için ihtiyaçların önceden belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Temel olarak afet sonrası yerleşim alanı gereksinimleri, afet öncesi yaşam pratiği ihtiyaçları ile karşılanma süresi açısından farklılık göstermektedir.

Geçici yerleşimler, salt yapıyı bir araya getiren elemanları değil; aynı zamanda kullanıcısının fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını da içinde barındırması gereken alanlardır (Hadafi ve Fallahi, 2010).

1997 yılında, afetzedelerin yaşamış olduğu zorlukları en aza indirmek ve hak ettikleri yaşam standartlarına ulaşmalarını sağlamak amacıyla, bir grup Sivil Toplum Kuruluşu (STK) ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi tarafından Sphere projesi başlatılmıştır. Bu proje ile afetzedelerin gereksinimlerinin karşılanması için temel ve asgari standartlar belirlenmiştir (URL-7). Belirlenen standartlar dört başlık altında toplanmıştır (Tablo 2).

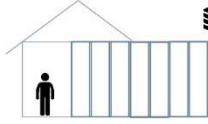

Tablo 2. Sphere projesi (URL-7).

Geçici yerleşim alanları konusunda uluslararası standartlara ek olarak AFAD'ın 04.11.2015 tarihli Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi konulu yönergesi ile belirlediği standartlar da bulunmaktadır. Bu standartlar, geçici yerleşim alanının kurulacağı yerin seçimini ve konutların temel özelliklerini belirlemektedir (Çınar vd., 2018). Yer seçimine dair standartlar, güvenlik, altyapı, sosyal tesis, yerleşke büyüklüğü ve fiziksel çevre koşulları gibi üst başlıklar altında belirlenmiştir. Geçici yerleşim alanı konutları için belirlenen asgari standartlar ise, konutun büyüklüğü, çevre koşullarına dayanıklılığı, malzeme direnci gibi başlıklar altında toplanmıştır (URL-8).

Geçici yerleşim alanı tasarım ihtiyaçları farklı kaynaklar tarafından farklı başlıklar altında incelenmektedir. Bashawri vd. (2014) bahsedilen bu ihtiyaçları çevresel,

ekonomik, teknik ve sosyo-kültürel faktörler olmak üzere dört ana başlık altında ifade etmektedir (Tablo 3).

Çevresel Faktörler	Ekonomik Faktörler	Teknik Faktörler	Sosyo-kültürel Faktörler
			
<ul style="list-style-type: none">İklimsel çeşitlilikSağlık (Hava-Su)Geri dönüştürme <p>Yükseltme Ortadan kaldırma</p>	<ul style="list-style-type: none">Barınak tipiYaşam süresiGeçim kaynağı	<ul style="list-style-type: none">Kolay kurulum ve sökülümMalzeme ve izolasyonTehlike ve performans sınıflandırılmasıFiziksel ve psikolojik etkiler	<ul style="list-style-type: none">Kültürel farklılıkMahremiyet ve güvenlikİletişim

Tablo 3. Geçici konut tasarım ihtiyaçları (Bashawri vd., 2014 kaynağı kullanılarak tabloya dönüştürülmüştür).

Forouzandeh vd., (2008) ise geçici yerleşim ihtiyaçlarını geçici konutlar, geçici sosyal ögeler ve geçici hizmet ve tesisler olmak üzere üç alt başlıkta incelemektedir.

Geçici yerleşim alanlarının ihtiyaçları, geçici olan durumun oradaki yaşam süresi ile ilgili olduğu ve orada yaşayan bireylerin yaşam şeklinin değişmediği hususları göz önünde bulundurularak listelenmelidir. Ancak ihtiyaç listesi direkt insan faktörü üzerinden değerlendirileceği için afetzedelerin ihtiyaçları fiziksel ve psiko-sosyal olmak üzere temel iki başlık altında açıklanacaktır (Tablo 4).

Tablo 4. İhtiyaçlar üzerinden anahtar kelime diyagramı (Kişisel arşiv, 2020).

Fiziksel ve psiko-sosyal gereksinimler ayrı başlıklar altında inceleniyor olsalar dahi birbirleri ile etkileşim içindedirler. İhtiyaçlar, bu bölümü takip eden başlıklarda, bahsedilen etkileşim göz ardı edilmeden anlatılmaktadır.

2.2.1. Fiziksel Gereksinimler

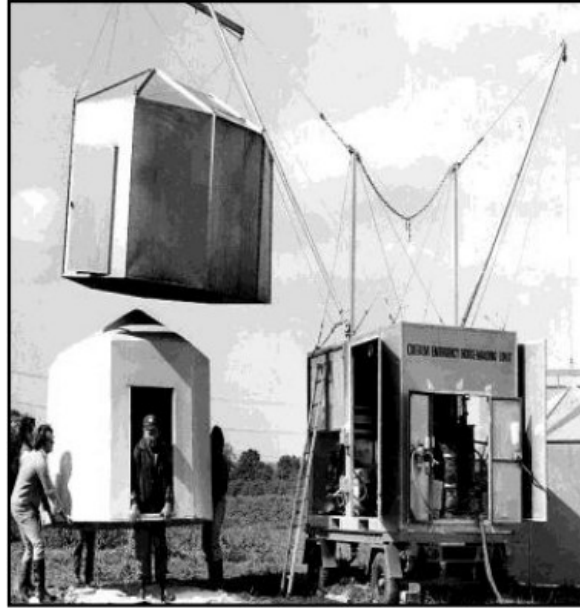
Mimarinin temel özelliklerinden biri çözümün insan gereksinimlerinden başlamasıdır (Bektaş, 2016). Özellikle afet zararlarına maruz kalmış insanlara, yeni yaşam alanları oluşturulurken bu durumun başat kabul edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Afetin meydana gelmesinden kısa bir süre sonra afetzedelerin yiyecek, su, barınma ve sağlık gibi mutlak gereksinimlerinin karşılanması konusu hızlı bir şekilde çözülmektedir. Ancak afetin sebep olduğu zararın boyutu görülmeye başlandığında, gereksinim çözümleri daha büyük kalabalıklar düşünülerek yapılmalıdır (McIlwain vd.,2006).

Barınma-Mekân-Yer: Afetlerin oluş sebepleri farklılık gösterse de barınma sorunu her afet için çözüme kavuşturulması gereken ortak bir konudur. Barınma sorunu, acil yardım aşaması için geometrik sınırlar içerisinde bir mekân oluşturulması ile çözüme kavuşturulmaktadır. Ancak rehabilitasyon aşamasında barınma kavramını duyumsanan, iyileştiren, içinde “yaşanan” mekân olarak incelemek gerekmektedir. Acil ihtiyaç sonrası barınma gereksinimi karşılandıktan sonra, afetzedeler için geçici konutlar kurulmaktadır. Mevcut yaşam alanlarını kaybetmiş afetzedelerin ikinci hayatları geçici konutlarda başlamaktadır.

Geçici konut tasarımlarının ölçü ve formlarına dair ulusal ve uluslararası birçok standart bulunmaktadır. Ancak UNDRO (1982) (The United Nations Disaster Relief Coordinator), afet bölgesinden farklı bir yerde tasarlanmış, evrensel standartlara sahip geçici konutların afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamakta başarılı olmadığını dile getirmektedir. Bu tip konutların başarısızlık temellerini ise;

- Afet bölgesinin ekonomik durumu,
- Sebep olacağı sosyal problemler,
- İklimsel farklılıklar,
- Farklı kültürel değerler ve konut tipleri,
- Aile yapısındaki farklılıklar..., gibi durumlar üzerine dayandırmaktadır (UNDRO,1982; Lizarralde, 2000).

Görsel 21. Oxfam Iglo konutları, Türkiye (OXFAM, 2003).

1975 yılının Eylül ayında Diyarbakır Lice’de meydana gelen depremin ardından, İngiltere merkezli yardım kuruluşu OXFAM, farklı teknik ve malzemeler kullanarak 400’den fazla “poliüretan iglo” (Görsel 21) üretilip Türkiye’ye göndermiştir. Ancak üretilen konutlar bölgenin iklimsel ve kültürel özelliklerine uygun olmadığı için kullanıcılar ve Türk yetkililer tarafından işlevsiz bulunmuştur (OXFAM, 2003).

Üretilen 463 adet iglo arasından kullanılan konut sayısı 50'den az olmuştur (URL-9).

Afet sonrası toplumun yeniden inşasına büyük katkı sağlayan geçici konutların ölçü ve formları için belirlenen standartların ötesinde, afet konutunun sahip olması gereken tasarım kriterleri üzerine yoğunlaşan çalışmalar bulunmaktadır. 2008 yılında New York Acil Durum Yönetim Ofisi ve işbirlikçileri tarafından duyurulan, geçici afet konutu yarışmasında (What If New York-Design Competition for Post-Disaster Provisional Housing) belirlenen tasarım kriterleri Tablo 5'te gösterilmektedir (Torus ve Şener, 2015).

Tasarım Kriterleri	Amaçlar
Yoğunluk	Arazi başına düşen konut sayısını en yüksek değerde tutmak
Hızlı Dağıtım	Mümkün olan en kısa sürede üniteleri kullanıma sunmak
Esnek Alan	Farklı birçok alanı yerleşim yeri olarak kullanmak
Esnek Konut	Çok çeşitli konut tipi ve ölçüsü kullanmak
Yeniden Kullanılabilirlik	Yapıların yeniden kullanım potansiyelini arttırmak
Yaşanılabilirlik	Dayanıklı, kullanışlı ve konforlu konut üretmek
Ulaşılabilirlik	Hareket kabiliyeti sınırlı insanlar için ulaşılabilir olmak
Güvenlik	Güvenli kamusal alan oluşturmak
Sürdürülebilirlik	Karbon ayak izi ve enerji tüketimini azaltmak
Kimlik	Aidiyet duygusunu hissettirmek
Uygun Maliyet	Yatırım maliyetini en uygun değerde tutmak

Tablo 5. "What If New York" yarışması geçici konut kriterleri (Torus ve Şener, 2015, s.271'den itibaren uyarlanmıştır).

Yaşam biçimleri, mekân kurgusunu etkileyen en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada bahsedilen geçici konut tasarımı olsa dahi, afetzede geçici yerleşim alanına, ait olduğu yaşam pratiği ile gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında afet sonrası barınma gereksiniminin fiziksel ölçüde karşılanması, yaşayan mekânın oluşması için yeterli değildir. İhtiyacı doğru karşılamak için, afetzedenin afet öncesi yaşadığı alanlar analiz edilmeli ve bu doğrultuda geçici konut tipleri belirlenmelidir (McIlwain vd., 2006).

Geçici konutların yanı sıra geçici yerleşim alanlarının kurulacağı yerin seçimi de afetzedeler için hayati önem taşımaktadır. AFAD'ın 2015 yılında geçici yerleşim alanlarına dair belirlediği standartlar aşağıdaki listede özetlenmektedir:

- Geçici yerleşim alanları, güvenlik ve kontrolün sağlanması için yerleşim yerlerine yakın olmalı
- Elektrik, su ve kanalizasyon altyapılarına bağlı olmalı
- Afetzedelerin ihtiyaç duyacağı kamusal hizmet tesislerinin kurulumu için yer belirlenmeli
- Genişlemeye uygun olmalı
- Zemin etüdü yapılmış olmalı
- Hâkim rüzgâr yönü düşünülmesi (Çınar vd., 2018).

Yukarıda özetlenen maddeler, yerleşim yerinin seçimine dair belirlenmiş standartlardır. AFAD'ın aynı tarihli geçici yerleşim alanının kendisine dair belirlediği standartlar ise özet olarak aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

- Geçici yerleşim alanının girişinde nizamiye bulunmalı
- Çadır ya da konteynerler için kişi başına düşen kapalı alan 3,5-4,5 m² olmalı
- Çadır ya da konteynerler iklim şartlarına uygun ve yangın risklerine karşı dayanıklı malzemeden üretilmeli
- Konteyner ve toplu çadırlar dışındaki çadırlarda tek bir aile barındırılmalı (Çınar vd., 2018).

Yukarıda bahsedilen maddeler değerlendirildiğinde, arazinin daha önceki kullanım şekli, altyapı uygunluğu, mevcut topluluklara olan uzaklığı ve kamu hizmet binaları ile ilişkisi, geçici yerleşim alanlarının kurulacağı yere dair düşünülmesi gereken noktalar olarak belirlenmektedir.

Yerleşim alanları seçilirken, afet sonrası yerinden edilmiş afetzedelerin tamamı için tek bir topluluk oluşturmak, iyileşme sürecini baltalamaktadır. Farklı alanlarda ve mevcut topluluklara entegre edilerek kurulmuş geçici yerleşim alanları, afet sonrası travmanın kolaylıkla atlatılmasına büyük katkı sağlayacaktır (Görsel 22). Bu duruma

çevresel açıdan bakıldığında, daha az nüfuslu topluluğun kurulduğu yerleşim alanlarında çevre kirliliği nispeten daha az olacaktır (McIlwain vd., 2006).

Görsel 22. Mevcut toplulukla entegre geçici konut (McIlwain vd., 2006).

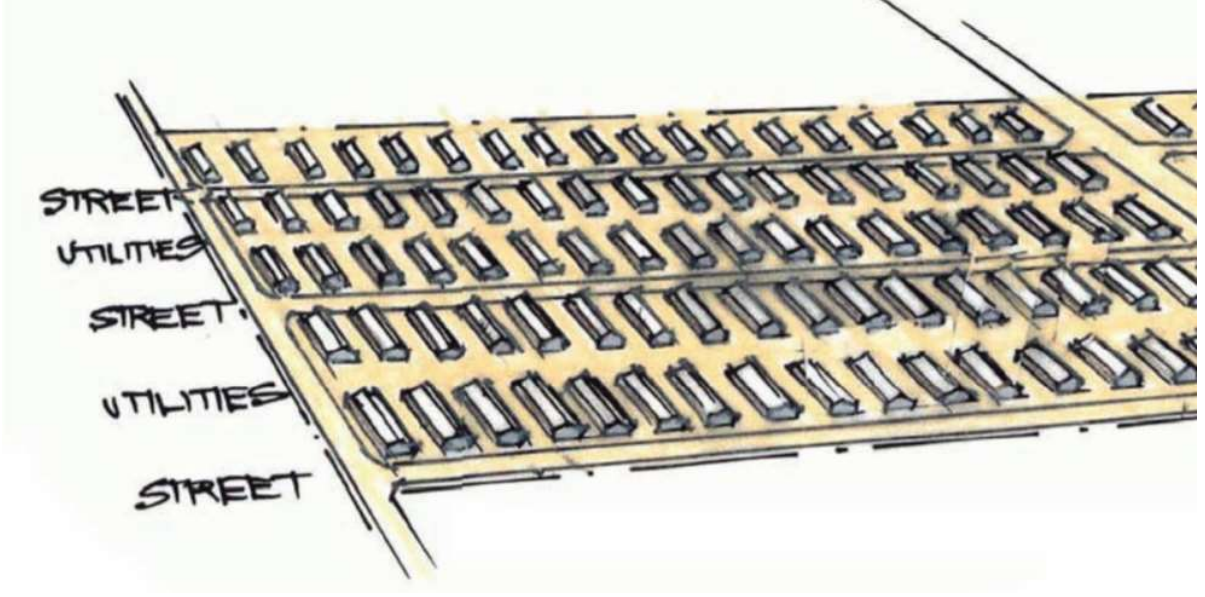
Geçici yerleşim alanları bir boşluk içinde kurulmamalıdır (McIlwain vd., 2006). Boşluk içinde kurulan geçici yerleşkeler, o bölgenin yaşam alanı olmaktan uzaklaşmaktadır. Mevcut kent yaşamının dışında bir alanda kurulan yerleşimler, afette zarar gören ve görmeyen toplumu birbirinden keskin bir çizgi ile ayırmaktadır. Bu ayrımın oluşması geçici yerleşim alanlarının kurulma amaçlarına ters düşmektedir. Bu açıdan bakıldığında afet zararına maruz kalmamış mevcut sisteme entegre olan geçici yerleşim alanları, afetzedelerin iyileşme sürecini hızlandıracaktır.

Çevre-Ulaşım: Geçici konutların fiziksel yeterliliği sınırlıdır (McIlwain vd.,2006). Bu sebeple afetzede dış mekân ile ilişki kurmaya gereksinim duymaktadır. Bu açıdan bakıldığında konut iç mekânının yanında geçici konutun dış mekân ile kurduğu ilişki de düşünülerek çok odaklı bir tasarım gerçekleştirilmelidir. Geçici konutun bir parçası olarak tasarlanacak alanlar, konutun bulunduğu çevre ile arasında yumuşak bir geçiş sağlayacaktır (Görsel 23).

Görsel 23. Shigeru Ban'ın Kâğıt Evleri, Hindistan, 2001 (URL-11).

Geçici yerleşim alanları sadece konutların ve acil ihtiyaç birimlerinin kurulduğu yerleşimler olmamalıdır (Görsel 24). Rekreasyon alanları da geçici yerleşimlerin bir parçası olarak tasarlanmalıdır. Rekreasyon alanları, toplulukları bir araya getiren ve bireyler arası iletişimi kuvvetlendirerek aitlik duygusunu yaşatan mekânlardır (McIlwain vd.,2006). Afetzedelerin bir arada vakit geçirebileceği yeşil alanlar, okul sonrası eğitim ve kültür aktivitelerinin yapıldığı sosyal alanlar, çocuk oyun parkları gibi birimler, afetzedenin geçici konut sınırı içinde kalmasını engelleyecek ve yeni bir topluluk kurulmasına yardımcı olacak alanlardır.

Görsel 24. Tek tip geçici yerleşim alanı (McIlwain vd., 2006).

Geçici yerleşim alanlarında çevre tasarımı yapılırken dikkate alınması gereken belki de en önemli nokta evrensel tasarım ilkelerinin benimsenmesidir. Çevreyi kullanacak genç, yaşlı, çocuk, hareket kabiliyeti sınırlı afetzedeler düşünülmesi, çevre tasarımı tek tip insan profili üzerinden yapılmamalıdır.

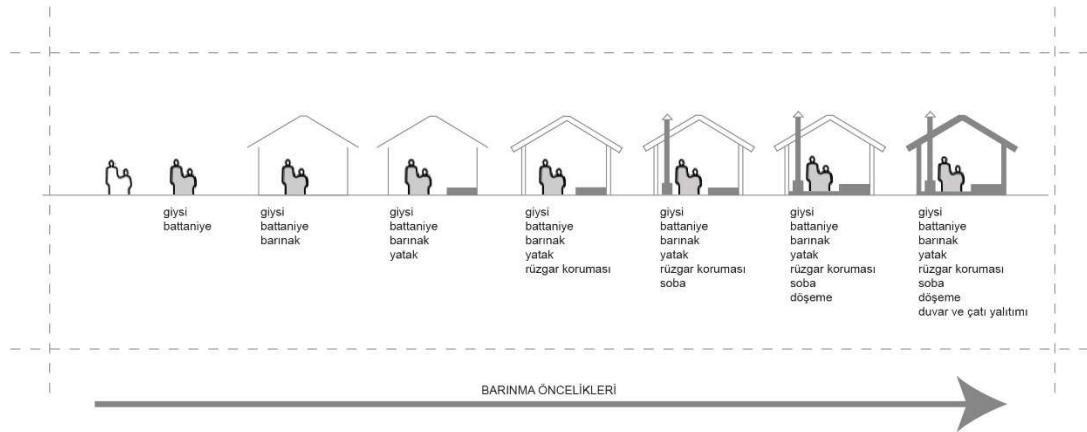
Afet öncesi yaşam pratiği içinde, ulaşım ağları, okullar, sağlık kurumları ve kamu hizmet binaları gibi alanlar belli bir sisteme göre kurulmaktadır. Afet sonrasında ise bu sistemlerden uzak alanların yerleşim için seçilmesi, afetten fazlaca etkilenen toplumun kendilerini “diğerleri” olarak görmesine neden olacaktır. Geçici yerleşim yerinin ortak tüketim hizmetlerine yakın olması ideal olan durumdur. Ancak yerleşim alanı mevcut sistemin dışında kurulmuşsa, ortak tüketim hizmetlerinin yeniden yapılandırılarak yerleşim alanı sistemine dahil edilmesi gerekmektedir (Şengül ve Turan, 2012).

Yerleşim alanı içinde oluşturulan sokaklara, bölgenin özelliklerine uygun isimlerin verilmesi ve yön tabelalarının yerleştirilmesi afetzedelerin hayatın normal akışında devam ettiğini düşünmelerine yardımcı olacaktır (McIlwain vd.,2006).

Geçici yerleşim alanının kurulduğu yere göre ulaşım ağları düzenlenmelidir. Yerleşim alanının mevcut ulaşım sistemine uzaklığına göre yeni bir ulaşım ağı kurulmalı ya da mevcut sisteme bağlanmalıdır. Geçici yerleşim tasarımları içinde yaya ve araç bağlantıları ve yürüyüş yolları düzenlemelerine de yer verilmelidir

(McIlwain vd.,2006). Bu düzenlemeler salt belirlenmiş yol genişliği standartları üzerinden yapılmamalı, çevre içinde bir bütün olarak düşünülerek ve yeşil alanlarla entegre edilerek tasarlanmalıdır.

Malzeme-İklimsel Çeşitlilik: Geçici konut tasarım kriterleri arasında bulunması gereken bir diğer konu iklimsel tehditlerdir. Afet bölgesinin yerel hava koşulları incelenerek, bu bölgenin iklim şartlarına uygun tasarımlar yapılmalıdır. Kurulan geçici yerleşim alanının faaliyet süresi belirsiz olduğu için konutlar sadece afetin meydana geldiği mevsim koşuluna göre değil, bütün bir yılın iklimsel özellikleri göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır (Görsel 25). Bu kapsamda tasarlanan konut, bölgenin sahip olduğu en kötü yerel hava koşullarına karşı dayanıklı olacağı için afetzedenin sağlığı açısından tehdit meydana getirmemiş olacaktır (Corsellis ve Vitale, 2005).

Görsel 25. Barınma öncelikleri diyagramı (Corsellis ve Vitale, 2005 s.238'den uyarlanmıştır).

Aydınlatma: Geçici ya da kalıcı olması fark etmeksizin mekânda uygun ışığın kullanılması önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Doğal ya da yapay olarak kullanılan ışık kaynakları, mekânın ve çevrenin büyüklüğüne ve ihtiyacına göre belirlenmektedir (Tüzün, 2002). Vücut sisteminin ihtiyaç duyduğu ışığı sağlayan ve enerji tasarrufuna katkıda bulunan doğal aydınlatma kaynağından, geçici yerleşim bölgesinin konumu ve iklimsel özellikleri göz önünde bulundurularak en yüksek derecede fayda sağlanmalıdır. Özellikle sıcak iklim bölgelerinde kurulan geçici yerleşim alanlarında, iç mekânların doğal ışık kaynağından kontrollü bir şekilde

faydalanması için konut birimlerinin bir parçası olarak ya da birimler arasında kullanılmak üzere gölgelikler tasarlanmalıdır (Yüksel ve Limoncu, 2013).

İç mekân aydınlatmasının yanı sıra geçici yerleşim alanlarının çevresinde uygulanacak aydınlatma planı da doğru kurgulanmalıdır. Uygulanacak aydınlatma planı, bölgede mevcut bulunan yerleşim yerinin aydınlatma planı ile uyum göstermelidir. Aydınlatma planı tasarımı yapılırken ışığın, geçici yerleşim alanlarının iç mekân ve çevresindeki fiziksel ihtiyacı karşılıyor olmasının yanı sıra güvenlik açısından da gerekli olduğu unutulmamalıdır (McIlwain vd., 2006).

Sağlık: Bu başlık afet sonrası geçici yerleşim alanları için hem fiziksel hem psiko-sosyal gereksinimler arasında değerlendirilmelidir. Afetzedenin doğrudan ya da dolaylı olarak yaşayabileceği sağlık sorunlarını en aza indirmek, geçici yerleşim tasarımlarının önemli bir noktasını oluşturmaktadır. Bu kapsamda geçici konutların iç mekânlarında temiz suya erişimin olması, atık kontrolünün yapılması, kanalizasyon altyapısının doğru planlanması, yerleşim alanının kurulduğu bölge etrafında sağlık açısından zararlı herhangi bir tesis bulunmaması ve iç mekân hava kontrolü gibi konular tasarım problemlerini oluşturmaktadır (Tüzün, 2002).

Görsel 26. Van Sanat projesi (URL-10).

Sağlık hususunda konuşulması gereken bir diğer konu ise psikolojik destek birimleridir. Afet sonrası sevdiklerini kaybetmiş, yerinden edilmiş, işini kaybetmiş,

büyük travmalar yaşamış afetzedelerin normal hayatlarına dönmelerini sağlayacak mekânlar ve faaliyetler tasarlanmalıdır. Bu faaliyetler arasında bulunan ve 2011 Van depreminin ardından 2012 yılında Leyla Akça ve Zeynep Kocaoğlu tarafından faaliyete geçirilen “Van Sanat Projesi” sanat yoluyla afetzedelere psikolojik destek sağlama amacı güderek yola çıkmıştır (Görsel 26). Bu amaç doğrultusunda çocuklar ve kadınlar için farklı birçok atölye düzenlenmiştir (URL-10).

2.2.2. Psiko-sosyal Gereksinimler

Afetlerin sebep oldukları fiziksel hasarların yanı sıra afetzede üzerinde bıraktıkları psikolojik etkiler, incelenmesi gereken bir diğer önemli konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçici yerleşkeler, iklime uygun barınma, ulaşım, kamusal hizmetlerden yararlanma gibi afetzedelerin fiziksel gereksinimlerini karşılarken beraberinde afetzedelerin o yere ait olma, toplum oluşturma hissine de cevap vermelidir Yaşamı sürdürmek üzerine yapılan zorunlu eylemler haricinde, afetzedenin yaşadığı travmayı atlatabileceği, yeniden sosyalleşerek topluma karışabileceği yerleşimler kurularak bu ihtiyaçlara cevap verilebilir.

Mahremiyet: Mahremiyet insan-insan, birey-grup ve grup-birey arasındaki bir dizi ilişkiden oluşmaktadır (Demir Kahraman, 2014). Mahremiyet sınırları fiziksel, psikolojik ve kültürel farklılıklara göre değişkenlik göstermektedir (Rapoport, 1969). Ancak genel olarak bakıldığında, bireyin kimlerle iletişim halinde olacağı ve hangi durumlarda sınırlarını belirleyeceği yönünde tanımlanabilir (Tüzün, 2002).

Mahremiyet durumu, bireyin yaşam alanına dahil olan her yer için geçerlidir. Kullanıcının kişisel ve sosyal mahremiyetine izin verecek alan tasarımları, kullanıcı üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. “Kullanıcıların diğerleri ile görsel, işitsel, kokusal ilişkileri kontrol edebilmeleri” mekânsal tatmin duygusuna ulaşmalarını sağlamaktadır (Günel ve Esin, 2007). Afetzedeler açısından bakıldığında geçici konutların sınırlı fiziksel alana sahip olması, mahremiyet duygusunun sağlanmasını güçleştirmektedir (Songür, 2000). Ancak mahremiyet düzeyini belirlemede önemli bir rol oynayan kültürel hafıza, geçici konut iç mekân ve çevre tasarımı planlanırken girdi olarak kullanılmalıdır. Mahremiyet alanının belirlenmesinde kullanılacak kapı ve pencere sayısının hesaplanması yerine bu elemanların nerede ve nasıl

kullanılacağı, girişin nerede olacağı ve nereye yöneleceği düşünölmelidir (Rapoport, 1969).

Geçici yerleşim alanlarında konut iç mekânında esneklik teşvik edilerek (IFCR, 2013) sağlanabilen mahremiyet, konutun çevresi ile olan ilişkisi içinde de düşünölmelidir. Bu durum konutun mülkiyet sınırlarının belirlenmesi ile sağlanabilir.

Çevre: Geçici yerleşim alanlarının fiziksel gereksinimler bölümünde de ele alınan çevre konusu, afetzedenin psiko-sosyal ihtiyaçlarını da içermektedir.

Stresli yaşam koşulları altında yaşayan afetzedeler, tekdizim kurguya sahip çevre içinde yaşamaya başladıklarında normalleşme süreçleri gecikmektedir. Tek sıra halinde yerleştirilmiş, yeşil alana sahip olmayan geçici yerleşimler işlevsiz ve sadece barınak görevini yerine getiren alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Standartlaşmış geçici yerleşim alanı kurgularından vazgeçip bölgesel çözümler üreterek doğru sonuca ulaşılabilir (Görsel 27).

Görsel 27. (Sol) Van Anadolu Konteyner Kent, (Sağ) 1997 Meksika Pauline kasırgası sonrası afetzedelerin yerleştiği alan (URL-12, McIlwain vd., 2006).

Yukarıda bulunan görsellerde sol tarafta, 2011 Van depremi sonrası kurulan geçici yerleşim alanı görölmektedir. Sağ tarafta ise Meksika'da afetzedelerin Pauline kasırgası sonrası yerleştirildikleri yer gösterilmektedir. Bahsedilen bu iki örnek konut, yapım yöntemi açısından karşılaştırılmamaktadır. Farklı iki bölgedeki

afetzedelerin iyileşme süreçlerini geçirdikleri çevre açısından değerlendirilmektedir. Afetzedelerin afet sonrası stresli yaşam koşulları içinde yaşadığı düşünüldüğünde standart öğretilerle kurulmuş geçici yerleşim alanlarının doğru bir uygulama olmayacağı görülmektedir.

ULI (Urban Land Institute) tarafından geçici yerleşim ve topluluklar ile ilgili yapılan çalışmada (2006) önemli bir tespit bulunmaktadır. Buna göre, 1950'li yıllarda ortaya çıkan toplu konut projelerine bakılarak, yoğun strese sahip insanların bir arada bulunmasının istenmeyecek eylemlere zemin hazırlayabildiği görülmüştür. Bu sebeple küçük topluluklar halinde ve mevcut yerleşim alanlarına entegre kurulan geçici yerleşim alanları, yaşamlarında tekrar normallik ve huzur arayan afetzedeler için doğru alanlar olacaktır. Geçici yerleşimleri mevcut yerleşimlere dahil ederken, alıcı topluluğun bu birleşme ile ilgili endişeleri de dikkate alınmalıdır (McIlwain vd.,2006).

Kültürel Farklılık: Her bireyin yaşadığı çevreye verdiği tepki farklılık gösterir. Kültürel hafıza, bu farklılıkların altında yatan önemli bir nedendir. (Rapoport, 1969).

Geçici yerleşim alanı tasarımlarında bölgenin kültürel özelliklerinin doğru okunması ve bu özelliklerin yerleşke tasarımında uygulanması büyük önem taşımaktadır. Bölgenin kültürel özelliği, yerleşim alanında yapılacak konutun boyutunu, biçimlenişini, afetzedenin ve yerleşim alanının ihtiyaçlarını belirlemede aktif rol üstlenmektedir. Rapoport (1969)'a göre konut biçimlenişleri, sadece fiziksel çevre özelliklerinin olanak verdiği koşullar neticesinde oluşmaz; aynı zamanda sosyo-kültürel faktörlerin de bir sonucudur. Bu açıdan bakıldığında geçici yerleşim alanı tasarımları da aynı düşünce ile kurgulanmalıdır.

Rapoport (1969) konut biçimlenişlerinde sosyo-kültürel etkilerin, fiziksel çevre özelliklerinden önce düşünülmesi ve biçimlenişlerin bu doğrultuda tasarlanması gerektiğini ifade etmektedir. Sosyo-kültürel özellikler üzerinden tasarlanan yapının, bulunduğu fiziksel çevre özelliklerine adapte edilebileceği düşüncesi, geçici yerleşim alanı tasarımları için önemli bir çıkış noktası oluşturabilir.

Güvenlik: Güvenlik kavramının fiziksel ve algısal biçimleri bulunmaktadır. Fiziksel gereksinim olarak ele alındığında geçici konut, sahip olduğu tasarım özellikleri sebebiyle afetzedeye doğrudan ya da dolaylı olarak zarar vermemelidir. Yangın ya da hırsızlık gibi tehlikelerden afetzedenin korunması için geçici konutun yangına

dayanıklı malzemeden üretilmesi, dış kapıda iç kapıdan daha sağlam bir malzeme kullanılması ve girişinde aydınlatma elemanı bulunması gibi önlemler alınmalıdır (Songür, 2000).

Algısal biçimi incelendiğinde ise geçici yerleşim yeri afetzedede açısından güvenli bir ortam hissi uyandırmalıdır. Bu hisse yerleşim yerinde güvenlik personelinin bulunması ya da yerleşkeye girişin nizamiyeden yapılması ile ulaşılamaz. Yerleşim yerindeki çöplerin düzenli toplanışı, çevre düzenlemesinin yapılması ve devamlı bakım görmesi gibi durumlar dahi “güvenli bölge” algısını afetzedede üzerinde oluşturmaktadır (McIlwain vd.,2006). Bu açıdan bakıldığında geçici yerleşim yerlerinde “güvenlik için nizamiye” bulunması tez çalışması kapsamında işlevsiz bulunmaktadır.

Çeşitlilik: Çeşitlilik kavramı, geçici yerleşim alanlarının fiziksel ve psiko-sosyal gereksinimleri arasında bulunan ve tez çalışmasının da temel motivasyonunu oluşturan bir durumdur. Geçici yerleşim alanı tasarımları, ülkeler ve hatta ülke içindeki bölgeler arasında dahi toplumsal, kültürel ve iklimsel farklılıkların olmasından ötürü değişkenlik göstermelidir (IFCR, 2013). Yerel kültüre uyarlanmayan geçici yerleşim, üretilen tasarımın insana göre tasarlanmadığı, insanın konuta uyum sağlamaya çalıştığı alanlar olarak faaliyet göstermektedir.

2.3. Geçici Yerleşim Alanlarının Kullanıcı Üzerindeki Etkisi

Afetlerin tekrarlama eğilimi gösteriyor olmaları, afet planlamalarının çok yönlü ve ileriye dönük düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Afet planlaması, felaket oluşmadan önce hafifletme ve hazırlık, oluşuktan sonra ise müdahale ve yeniden yapılanma gibi aşamalara ayrılmaktadır (Alexander, 2002). Bahsedilen bu süreç afeti yaşayan toplumun sosyal, fiziksel, kültürel ve ekonomik şartlarına uygun ilerlediğinde, sürecin afetzedede üzerindeki olumsuz etkisi azalmaktadır.

Afet sonrası sürecin müdahale aşamasına dahil olan geçici yerleşim alanları, afetin bölgeye verdiği zararın büyüklüğüne bağlı olmak koşuluyla, afetin zarar verdiği bölgeden farklı bir alana kurulmaktadır. Farklı bir çevrede yeniden yaşamlarını kurmaya çalışan afetzedeler, bu süreç içinde büyük oranda uyum sorunu yaşamaktadırlar (Arslan, 2009). Bu uyum sorununu çözebilmek için afeti yaşayan toplumun sosyal kırılma düzeyleri incelenmelidir. Kırılma/zarar görülebilirlik,

tehlikeli sonuç doğurma potansiyeli yüksek durumlarda, toplumun yaşayabileceği her türlü zarar görme ölçütü olarak tanımlanmaktadır. Bu ölçüt toplumun afet karşısında gösterdikleri direnci göstermektedir (Varol ve Gültekin, 2016). Afeti yaşayan toplumun afete karşı direnci ne kadar düşük olursa zarar görebilirliği o oranda artar. Zarar görebilirliğin artması, o toplumun fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısından bağımsız değildir (Özaydın, 2017). Bu bilgiler geçici yerleşim alanı tasarımlarında kullanılmadığında afetzedede üstünde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Ortaya çıkan bir diğer kaçınılmaz sonuç ise soruna hızlı çözüm üretme mantığından yola çıkılarak tek tip yerleşkeler kurulmasıdır.

Afet sonrası yabancılık, yalnızlık, umutsuzluk, yersizlik gibi kavramlar afetzedenin hayatında ciddi bir yer edinmeye başlamaktadır (McIlwain vd., 2006). Bu kavramların yanında kişisel özellikler, öğrenilmiş toplumsal bilgiler, sahip oldukları değerler ve yaşam alışkanlıkları ile geçici yerleşim alanlarına dahil olan afetzedeler, birbirleri ve çevreleri ile etkileşim haline girmektedirler. Bu etkileşim afetzedelerin geçici yerleşim alanlarına karşı davranış ve tepkilerini oluşturmaktadır. Geçici yerleşim alanlarının tasarım kurguları ise orada yaşayan afetzedelerin yaşam alışkanlıkları üzerinde değişime sebebiyet verebilmektedir. Yalova depremi sonrası yapılan geçici konutlarda ıslak hacim biriminin, bütün işlevleri içinde barındıran tek kapılı mekâna çıkıyor olması sebebiyle afetzedelerin ıslak hacim kullanımları sırasında konutta yaşayan diğer bireylerin dışarı çıktıkları ya da konutu tamamen yıkılmayan afetzedelerin eski konutlarında ıslak hacimleri kullandıkları gözlemlenmiştir. Yine Yalova geçici yerleşim alanlarında konut etrafında afetzedelerin sebze-meyve ekmek, bitki yetiştirmek, alışkın oldukları günlük alışkanlıkları devam ettirmek amacıyla kullanabilecekleri alanlar bırakılmıştır. Ancak bu alanlar kırsal kesimden gelen afetzedeler için yetersiz ve işlevsiz olurken, kent yaşamına alışkın afetzedeler açısından yeterli olmuş ve çeşitli amaçlarda kullanılmıştır (Enginöz, 2005).

Bahsedilen bilgiler incelendiğinde geçici yerleşim alanlarının, aynı afet bölgesinde kurulsalar dahi, farklı kullanıcılar üzerinde farklı etkiler yarattığı görülmektedir. Afetzedelerin beraberlerinde getirdikleri yaşam alışkanlıklarına uygun olmayan yerleşkeleri kabul etmedikleri ya da yerleşke içinde kendi çözümlerini üretmeye çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bu sonuç yine standart yerleşkelerin toplumun geneli için yeterli olmayacağı ve gerçek işlevini yerine getiremeyeceğini göstermektedir.

Afet yaşamış ve büyük hasarlar almış bireylerin, geçici yerleşim alanlarının mevcut şartlarına uyum sağlama zorunluluğu yoktur. Ancak geçici yerleşim alanları kurgulanma aşamasındayken mevcut şartlar iyileştirilmeli ve kullanıcı ihtiyacına uygun hale getirilmelidir. Doğru çözümlere kavuşturacak tasarım ilkeleri şartların uygunluğuna feda edilmemelidir (McIlwain vd.,2006).

2.3.1.Afetzedenin Mekânı Yer-Yurt Edinme Süreci

Mimarlık inşa edilmiş çevreyi oluşturan dinamik toplumsal ilişkililikler ve süreçlerden meydana gelir. Mimari çizim, modelleme, yazı ve imalatın yanı sıra, kullanıcının bir mimari mekânı işgal edişi ve olasılıkla kendine uyarlayışı da içsel olarak dinamik süreçlerdir. Mekânın üretiminde bireysel ve toplumsal olanın değerini ikincil plana atan bazı formalist kuramların tersine, son 30 yılda Marksist, feminist ve yapısalcılık-sonrası mimarlık yorumları, mimari süreçleri bireylerin ve toplulukların çevreleriyle ilişki içinde iş görmeleriyle ilişkilendirerek tanımladı (Rawes, 2017).

Yukarıda da bahsedildiği üzere mekân örgütlenmesi bireysel ve toplumsal sürecin bir parçasıdır. Mekânın inşası, fiziksel ve topografik özelliklerin yanında birey ve toplum özellikleri ile etkileşim halinde bulunarak gerçekleşmektedir. Etkileşimin ortaya çıkardığı alanlar, bağ kurulabilen mekanlara dönüşmektedir. Mekân ile kurulabilen bağın derecesi, o mekânın kalitesi ile doğru orantılı olarak ilerlemektedir.

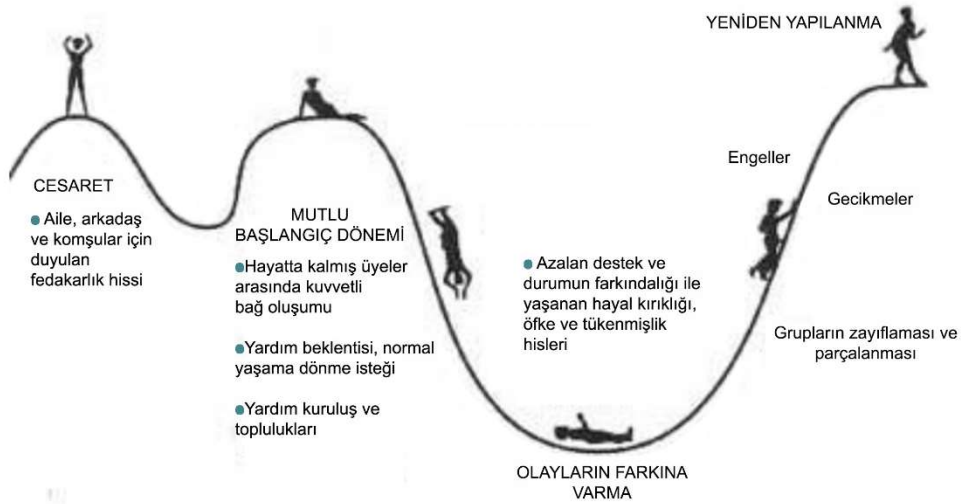
Mekân kalitesi, mekânı tasarlayan ve kullanan arasındaki iletişimin gücüne göre şekillenmektedir. Tasarımcı mekânı yaratma sürecinde kullanıcıya ulaşabilmeli ve kendi bilgi birikimlerini kullanıcının ait olduğu toplumsal kültür ve gelenek özellikleri ile harmanlayarak doğru işleve sahip ürün ortaya çıkarmalıdır (Günel ve Esin, 2007).

Bireyler yaşadıkları mekânları kendileştirme ve kişiselleştirme eğilimine sahiptirler. Bu eğilim sonucunda mekân ve birey arasında ait olma duygusu oluşmaktadır. Kelime anlamı mensup olma hali olan aidiyet, bireyin herhangi bir kültürel bağ, nesne, topluluk ya da mekân ile kendini ilişkilendirmesidir. Bireyin kendisini ilişkilendirdiği kavramsal çerçeve, bireyin kendisini anlamlandırma kategorileri nispetinde genişletilebilir. Bireyin mekâna ait olma durumu ise o mekânda yapılan eylemlerden öte, mekânın sahip olduğu kültürel ve sosyal bağlar ile ilişkilidir. (Alptekin, 2011).

Mekân, bireysel ve toplumsal sürece içkin olduğunda “aitlik” ve “yer-yurt” gibi kavramlara işaret etmektedir. Mekân, birey ve toplum ara kesitinde karşımıza çıkan “yer-yurt”, “yersiz-yurtsuzlaşma” gibi kavramlar, Deleuzyen felsefenin ürettiği ve bu felsefenin içeriğinde göçebelik anlamına karşılık gelen durumlardır (Uysal, 2017).

Bu felsefenin anlatısına göre yersiz-yurtsuz olma hali, göçebe olma durumundan başlayan, özne ya da nesnenin alışkın olduğu durumdan uzaklaşıp, başka bir duruma geçmesidir (Uysal, 2017; Kayaalp, 2008). Bu bağlamdaki yersiz-yurtsuzlaşma, bireyin/nesnenin sahip olduklarından tamamen kopmadan yeni bir düzlem edinerek tekrar yerli yurtlu olma halini temsil etmektedir.

Yersiz-yurtsuzlaşma kavramına afetzedeler açısından bakıldığında, bu halin bilinçli bir karar sonrası oluşmadığı görülmektedir. Afetin potansiyel tehlikesinin sosyal kırılma düzeyi ile birleşmesi sonucu ortaya çıkan hasar, bu hale sebebiyet vermektedir. Yerinden olma durumu sonrası afetzedeler, benzer duygu ve tepkilerle afete karşılık vermektedir (Görsel 28). Sahip olunan bu tepkiler her afetzede için aynı yolu takip etmiyor olsa bile temelde aynı durumla başa çıkma ihtiyacı sonrası oluşmaktadır (EMA, 1996).

Görsel 28. Afet sonrası psikolojik süreç (EMA, 1996; Arslan, 2009).

Görsel 28'de belirtilen "mutlu başlangıç dönemi" ve "olayların farkına varma" evreleri afetzedelerin geçici yerleşim alanlarında sahip oldukları duygu durumlarıdır. Bu duygulara sahip, yerinden edilmiş ve tekrar yerli-yurtlu olma eğilimi gösteren afetzedeler, oluşturdukları topluluğun içinde etkileşime girerek iyileşmeye çalışmaktadırlar. Yersiz-yurtsuzlaşma durumundan yeniden yurtlanma evresine geçiş, geçici yerleşke topluluğunun birlikte yaşadığı bir süreç olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Bu aşamada topluluk kavramının neye karşılık geldiğini irdelemek gerekmektedir.

McMillan ve Chavis (1986), topluluk kavramını dört temelde ele almaktadır. Topluluğa üye olmak, topluluk içinde önemli hissetmek, ihtiyaçların karşılanması ve paylaşılan ortak duygusal bağ bu temelleri oluşturmaktadır. Geçici yerleşke topluluğu açısından düşünüldüğünde büyük tehlike yaşamış, ortak ihtiyaçlara ve hayatta kalma duygusuna sahip, yerlerini kaybetmiş afetzedeler hem mekânsal hem de psikolojik arayüzlere sahiptir. Bu bağlamda incelendiğinde yersiz-yurtsuzluk sadece fiziki mekânın yok oluşuyla ilintili bir kavram değildir. Mekânın yanında o mekânla kurulan sosyal, kültürel ve psikolojik bağın da kaybedilişidir. Geçici yerleşkeler bu bağların tekrar kurulması açısından önemli bir yer teşkil etmektedirler.

2.3.2. Tek Tiplik- “Barınma” ve “Ev” Arasındaki Fark

Endüstri Devrimi ile temelleri atılan ve hızlı bir gelişim gösteren küreselleşme, standardizasyonu yaşamın her alanına taşımaktadır. Mimari açıdan ele alındığında, kentsel mekanlar, iç mekan kurguları, yapı kabukları, mobilyalar,... giderek standartlaşma eğilimi göstermektedir. Günümüzde mimari yapım ve tasarımın toplu üretim hizmetine girmesine neden olan tavır, tek tipliğin başat aktörüdür (Demirel, 2017). Anonim kullanıcı üzerinden yapılan bu tasarımlar, tüm dünyayı tekdüzeliğin hakimiyetine sokmaktadır.

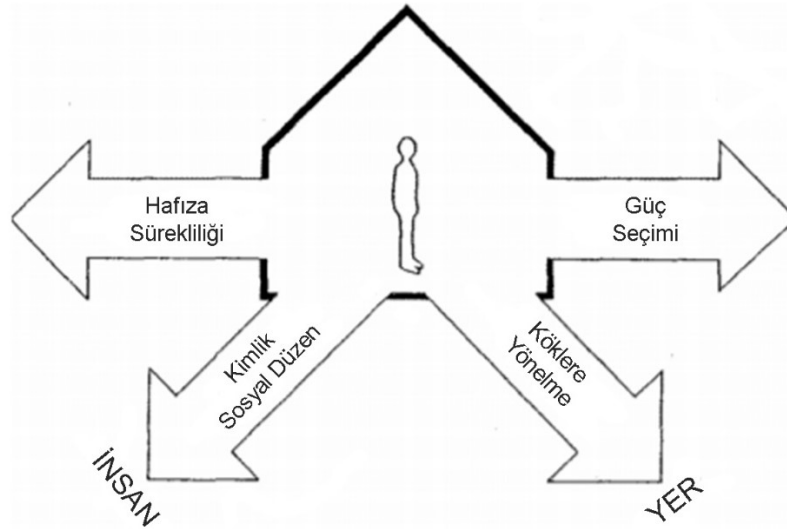
Mimarlık üzerine derin gözlemleri bulunan Nazım Hikmet, standartlaşma üzerine düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Yapıcılık, bir model üstüne günde binlerce çift iskarpin çıkararak kundura endüstrisi gibi bir nesne oluyor.” (Bektaş, 2016). Gözlemediği bu durumdan rahatsızlığını ise şu sözlerle dile getirmiştir: “...bu yeni yapıcılığın standardize olması canımı sıkıyor. Kendimi soluk alan, duyan varlıklar arasında değil, ölen bir yaşayışın donmuş taş yığınları arasına düşmüş sanıyorum.” (Bektaş, 2016).

Nazım Hikmet’in bu tespitleri de göz önüne alındığında ortaya çıkan nesnelere kültürel, iklimsel, yöresel herhangi bir iz taşımadıkları ve “herhangi biri” için tasarlandıkları anlaşılmaktadır (Öymen Özak ve Pulat Gökmen, 2009). Bahsedilen

durum konut özelinde ele alındığında “barınma” ve “ev” kavramları arasındaki temel farkların irdelenmesi gerekmektedir.

Barınma kavramı tarihsel süreçte insanın en temel gereksinimlerinden birini oluşturmuştur. Bu ihtiyaç insanın kendisini hava koşullarından, dış tehlikelerden koruyarak mahremiyetini sağlayabileceği bir alanı simgelemektedir. Ev ise barınma ihtiyacının karşılandığı en önemli mekândır (Tüzün, 2002).

Ev kavramı mimarlık, şehir planlama, antropoloji, tarih, kültür coğrafyası ve davranış bilimleri gibi farklı disiplinlerin üzerinde çalıştığı bir alandır (Rapoport, 1969). Bachelard (1994), ev kavramını dünyadaki ilk köşemiz, ilk evrenimiz olarak tanımlamaktadır. Dovey (1985) ise felsefe, coğrafya, antropoloji, edebiyat gibi disiplinlerden faydalanarak evi deneyimlenen, çevresi ile ilişki kuran soyut bir kavram olarak tanımlamaktadır. Bu soyut kavram mekânsal, zamansal, sosyokültürel bağlam içinde bir dizi deneyim ile insan, yer, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurmaktadır (Görsel 29).

Görsel 29. Ev-İnsan arasındaki ilişki (Dovey, 1985).

Ev, kişilerin yaşam biçimlerini simgelemektedir (Öymen Özak ve Pulat Gökmen, 2009). Sadece mekânsal sınırların oluşturduğu bir mekân olarak betimlenemez. Bektaş (1967) “ev”i, içindeki yaşam ve soyut varlığı üzerinden şu şekilde ifade etmiştir:

Çalışıyorsunuz gün bitimine dek, yorgun dönüyorsunuz evinize, yuvanıza... Güler yüzle karşılanmayı beklersiniz önce; ardından, bu duvarların içinde -yuva- sözcüğünün sıcaklığı sarmalı sizi. Gününüzün yorgunluğu akıp gitmeli üzerinizden, yıkanmalısınız, doymalısınız, eğlenmeli, uyumalısınız. Ertesi güne dinlenmiş, mutlu, yaşama sevinci duyarak başlayabilmelisiniz.

Bektaş'ın (1967) tanımladığı ev kavramı, barınma işlevinin dışında farklı birçok görev üstlenmektedir. Bahsi geçen mekanların -yuva- niteliğini taşıyabilmesi için önemli bir adımı daha yerine getirmesi gerekmektedir. Bu adımı Bektaş (1967) yine çok açık bir dille anlatmaktadır:

Belli bir yörede, belli koşullar altında yaşayanlar, babadan oğula denemelerin ışığında, geleneklerin etkilerinde, belli konut çözümlerine varmışlardır. Bir Diyarbakır evi bir Kastamonu evinden değişiktir. Anadolu kişinin yuvası bir Batı Avrupalının evinden ayrılıklar gösterir. Bu ayrılıklar bir kişinin, bir ömür süresince koyduğu ayrılıklar değil, art arda kuşakların yaşamlarından çıkmış ayrılıklardır. Temelden kolaylıkla değişmezler.

Bahsi geçen tanımlamalar üzerinden “barınma” ve “ev” kavramlarının iç içe geçmiş bir bütünselliğe sahip olduğu görülmektedir. Barınma, çevrenin parçası olan bir nesne tarafından sağlanırken, ev, içinde yaşayan insan ve çevresi ile ilişki kurmaktadır (Dovey, 1985). “Ev”in başlangıcını oluşturan barınma gereksinimi, sosyal, kültürel, fiziksel, duygusal bağlarla tamamlandığında bütünlük sağlanmaktadır. Konut ve doğal olarak ev, sonuç ürün olmaktan ziyade, ait olduğu toplumsal sürecin karmaşık bir neticesidir (Cuny, 1978).

Filozof Heidegger barınma ve ev arasındaki farkı, “inşa etmek” ve “iskân etmek” terimleri ile ayırmaktadır. “Üretim sistemlerinin insan yerleşiminin önceliklerinin önüne geçtiği” düşüncesini savunan Heidegger, bu durumun “inşa edilen” yapıda “iskân etmeyi” engellediğini ve kullanıcısı tarafından yapının “ev” gibi görülememesine neden olduğunu dile getirmektedir (Sharr, 2013).

“Barınma” ve “ev” kavramlarına afet sonrası geçici yerleşimler üzerinden bakıldığında, geçici yerleşimlerdeki konutların, koruyucu bir fiziksel yapıdan daha fazlasına sahip olması gerektiği görülmektedir (Gray ve Baylay, 2015).

Cambridge Üniversitesi'ne bağlı araştırma grubu “Shelter Project”, geçici yerleşimlerde barınma kavramını, “içinde yaşayanlara mahremiyet sağlayan, yaşanabilir bir ortam sunan, güvenli ve kapalı bir alan” olarak tanımlanmaktadır (Corsellis ve Vitale, 2005). Gray ve Bayley (2015), geçici barınmaların sahip olması gereken özellikleri şu şekilde özetlemektedir:

- İçinde yaşayacak afetzedelerin mahremiyet ve güvenliğini sağlaması,
- “Ev”in oluşmasına olanak sağlaması,
- Tehlikelerden koruması.

Yukarıda bahsi geçen tanımlamalar karşılaştırıldığında geçici barınmanın, mekânın fiziksel koruması ile afetzedenin her türlü psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabildiği eve dönüşmesi gerekliliği ortaya konmaktadır. Özellikle Bektaş’ın (1967) vurguladığı üzere bu dönüşüm, bölgesel farklılıklar gösterdiğinde tek tipten uzak, etkili alanlar oluşturmaktadır.

2.3.3. Kullanıcı-Çevre Arasındaki İlişki

- “İnsanlar çevrelerini nasıl şekillendirirler?”
- “Fiziksel çevrenin insanlar üzerindeki etkisi ve yoğunluğu nedir?”
- “İnsanları ve çevreleri birbirine bağlayan mekanizmalar nelerdir?”

Rapoport (1977), çevre tanımlamasını yaparken bu soruların cevabını irdelemektedir. Çevre geniş çerçevede ele alındığında nesne-şey, nesne-insan ve insan-insan arasındaki bir dizi ilişkiyi tanımlamaktadır (Rapoport, 1990). Bu ilişkiler rastgele bağlarla oluşmamaktadır. Mekân, zaman, anlam ve iletişim bu bağların ilişki dizilimini etkileyen kavramlar olarak görülmektedir. (Rapoport, 1977).

Kullanıcının çevresini anlamlandırması, oraya yerleşerek duygusal tepkiler vermesi ile başlamaktadır (Sharr, 2013). Kullanıcı, çevresi ile daima iletişim halinde bulunmaktadır. Karşılıklı gönderilen veriler doğrultusunda kullanıcı, çevresine kendisinden bilgi aktarma ve o çevreye kendisini kabul ettirme eğilimi göstermektedir (Günel ve Esin, 2007). Yaşanılabilir bir çevre oluşturabilmek için öncelikli olarak insan-çevre-mekân etkileşiminin kurulmuş olması gerekmektedir. İhtiyaçları doğru belirlenmiş bir kullanıcı, ihtiyaçlar doğrultusunda etkili ve doğru tasarlanmış yapı, bu yapıların oluşturduğu sosyal ve fiziksel çevre bir araya geldiğinde yaşayan-yaşanan mekanlara ulaşılabilir (Çıkrıkçı, 2005).

İnsan-nesne arasındaki ilişki fiziksel çevre içinde öncelikle mekânsaldır (Rapoport, 1977). Mekânsal bağ içinde çevre ve insan birbirini değiştirip dönüştürmektedir. Bu dönüşümler fiziksel, sosyal ve kültürel bağlamlarda, insanın çevreye uyum sağlama

ya da çevreyi kendine uydurma süreci içinde gerçekleşmektedir. İnsan-çevre etkileşimi içinde çevrenin insan zihninde oluşturduğu sonuç ürün üç aşamalı psikolojik süreçten geçmektedir. Bunlar bütünsel görüntüyü “algılama” ile başlayarak bütünsel görüntünün zihinde oluşturduğu “imaj” ve bu imaj doğrultusunda gösterilen “eylem”dir (Çıkrıkçı, 2005). Bu sürece için olarak insanın fiziksel çevreden beklentileri ise şu şekilde aktarılabilir:

- “İnsan-fiziksel çevre bağlamında, çevrenin, insanın bilme ve ilişki kurma ihtiyacı doğrultusunda net, algıya açık ve harekete elverişli olması”,
- “Çevrenin, insana kendisi için düzenlenmiş duygusunu vermesi, insan ölçeği bağlamında insanın mekânsal beklentilerine cevap vermesi”,
- Çevrenin aktivite olanağı açısından çeşitlilik, zenginlik içermesi, canlı ve çekici bir yaşantıya sahip olması, seçme şansı sunması.” (Çıkrıkçı, 2005).

İnsanın, ihtiyaçlarını eyleme dönüştürebileceği alanı fiziksel çevredir. İçinde yaşanan çevre, kullanıcının davranışsal tepkileri üzerinde büyük öneme sahiptir (Altuncu, 2016). Kullanıcı fiziksel, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile uyumlu, yaşamak istediği bir çevre bulduğunda, o çevre içinde yaşayacağı konutun kalitesini ikinci plana atma eğilimi göstermektedir (McIlwain, 2006). Bu durum insanın bütünsel algısında çevrenin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

İnsan eliyle kurulmuş yapay çevreler olan geçici yerleşim alanlarının, yukarıda bahsedilen çevrenin sahip olduğu içsel özellikler üzerinden düşünülerek tasarlanması gerekmektedir. Bu çevrede yaşayacak afetzedelerin ihtiyaçları, bölgeye göre değişkenlik göstermek koşuluyla, belirgin olarak tespit edilebilmektedir. Afet sonrası yaşanan stres, afetzedenin ihtiyaç ve alışkanlıkları, bölgenin iklimsel, topografik özellikleri, bölgenin kültürel değerleri çevrenin düzenlenmesi sırasında göz önünde bulundurulması gereken özelliklerdir.

1906 yılında San Francisco’da meydana gelen depremi izleyen yangın felaketiyle şehirde bulunan evlerin birçoğu yerle bir olmuştur. İlk müdahale olarak, parklara ve açık alanlara kurulan çadırlar sonrasında yerini ahşap kulübelere bırakmıştır (Görsel 30). Bu ahşap kulübelerde yaşayan afetzedeler bir süre sonra, geçici barınma mekânı olarak kullandıkları evlerini buldukları yerden kaldırarak kendi yaşamak istedikleri çevreye taşımışlardır (Kronenburg, 2014). Bu örnek, çevrenin insan üzerinde ne derece etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle tamamen farklı bir

yaşama, mekâna, çevreye alışmak durumunda kalan afetzedeler açısından bakıldığında çevrenin, afetzedelerin kolaylıkla uyum sağlayabileceği şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Görsel 30. Geçici ahşap kulübeler, San Francisco, USA, 1906 (Kronenburg, 2014).

2.4. Geçici Yerleşimlerin Tek Tipliği Üzerinden Kullanıcı Çözümleri

Geçici yerleşim alanlarının kurulmasında temel iki kavram öne çıkmaktadır: “geçicilik” ve “aciliyet” (Tüzün, 2002). Geçici bir yerleşimin hızlı çözümlerle kurulması mantığından yola çıkıldığında, tek tip yerleşkelerle karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır. Farklı özelliklere sahip toplumlar için aynı tip tasarımlar yapmak, standartlaşmanın afet sonrası yerleşkelere kadar indirgenmesine ve işlevsiz tasarımlar yapılmasına neden olmaktadır. Bu standartlaşmayı kırmak için tasarım öncesi sorulması gereken üç kritik soru bulunmaktadır:

-“*Ne*” inşa edeceğiz?

-“*Nerede*” inşa edeceğiz?

-“*Kim*” için inşa edeceğiz? (Potangaroa, 2007).

Yukarıda bahsedilen sorulara son basamak olarak “Nasıl inşa edeceğiz?” sorusunu da dahil etmek gerekir. Afet sonrası afetzede toplumun yeniden inşa edileceği yer olan geçici yerleşim alanlarının, bahsedilen soruların, nitelikli cevapları

doğrultusunda tasarlanması gerekmektedir. Tasarımlar afetzedenin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamadığında, afetzedeler kendi imkanları doğrultusunda yaşadıkları mekanları dönüştürmektedirler (Felix vd., 2013).

1999 Marmara depremi sonrası Yeniköy-Kocaeli geçici konutları üzerinde yapılan araştırmalara göre, bu konutlarda yaşayan afetzedelerin %48'i konutun iç ve dış mekânında, %30'u sadece dış mekânında, %3'ü ise sadece iç mekânında değişiklikler yapmıştır (Şener ve Altun, 2009).

Görsel 31. İç mekân değişiklik örnekleri (Şener ve Altun, 2009).

İç mekânda yapılan eklemelere bakıldığında, afetzedelerin mahremiyet sağlamak için perdeyi bölücü olarak kullandıkları görülmektedir (Görsel 31). Mekânı “ev”e dönüştürmek ve aidiyet duygusunu yeniden kazanmak için çeşitli aksesuarlar kullanılarak masada ve duvarda çiçeklere yer verilmiştir. Dış mekânda ise konutun mahremiyet sınırları belirlenmiş ve çeşitli bitkiler ekilerek bu alanlar yaşama mekanına dahil edilmiştir (Görsel 32).

Görsel 32. Dış mekân değişiklik örnekleri (Şener ve Altun, 2009).

Afetzedeler, yaşadıkları tek tip konutlar ihtiyaçlarını karşılamadığında bazı bölümleri ekleme eğilimi gösterirler; ancak çoğu zaman inşa için gereken bilgi ve malzemelere sahip olamamaları, yapılan eklemelerin (Görsel 33) dayanıksız olmasına sebep olmaktadır (Felix vd., 2013).

Görsel 33. (Sol) Geçici konutun kullanılmadan önceki hali, (Sağ) Afetzedenin ekleme yaptığı hali (Felix vd., 2013).

Türkiye’de 1970 Gediz ve 1975 Lice depremlerinde kullanılan iglo tipi poliüretan geçici yerleşimler, 1972 Nikaragua depreminden sonra da kullanılmıştır. Dairesel forma sahip geçici yerleşim, bölgenin keskin hatlı dikdörtgen profilli mimari özelliğine uygun olmadığı ve bölgeye yabancı kaldığı için afetzedelerin ihtiyacını doğru karşılamamıştır (Görsel 34). Bu sebeple afetzedeler fiziksel ve kültürel ihtiyaçları doğrultusunda dairesele formlu geçici konutlara dikdörtgen kesitli eklemeler yapmışlardır (Davis, 2015).

Görsel 34. (Sol) Geçici konutun kullanılmadan önceki hali, (Sağ) Afetzedenin ekleme yaptığı hali (Davis, 2015).

1975 Lice depremi sonrası Türk Hükümeti tarafından üretilen prefabrik konutlar ve OXFAM tarafından üretilen poliüretan geçici konutlar afet bölgesine ulaştırılmıştır (Görsel 35). Ancak prefabrik konutlar sahip olduğu form ve araziye yerleştirilme biçimi sebebiyle, poliüretan konutlar ise iklim ve kültürel özelliklere uygun olmadığı için afetzedeler tarafından kullanımı reddedilmiştir. Daha sonra yapılan gözlemler sonucunda afetzedelerin prefabrik konut, poliüretan konut ve kendi ekleme yapılarını bir arada kullandıkları görülmüştür (Davis, 2015).

Görsel 35. (Sol) Türk Hükümeti tarafından yapılan prefabrik konutlar, (Sağ) En solda OXFAM poliüretan konut, en sağda prefabrik konut, ortada sonradan eklenmiş yapı (Davis, 2015).

Yukarıda bahsi geçen afet sonrası yerleşim örnekleri incelendiğinde farklı bölgelere, o bölgenin üretimi olmayan geçici konutlar gönderildiği gözlemlenmiştir. Bu durum sebebiyle fiziksel, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına cevap alamayan afetzedeler, farklı bölgelere gönderilen tek tip yapımlar için kendi çözümlerini üretmek durumunda kalmışlardır.

2.5. “Yer”in Geçici Yerleşim Alanları İle İlişkisi

Yer kavramı üzerine antropoloji, çevre psikolojisi, mimarlık, coğrafya ve sosyoloji gibi farklı alanlar kendi araştırma alanları çerçevesinde çeşitli tanımlamalar yapmaktadırlar. Yer kavramının farklı birçok alanda sahip olduğu tanımlar kavramın “disiplinler arası doğası”ndan kaynaklanmaktadır (Cross, 2001). Antropolog Seta Low ve sosyal psikolog Irwin Altman (1992) yer kavramını, bireysel ya da grup olarak deneyimlenen fiziksel, kültürel ve psikolojik süreçler doğrultusunda anlam kazanan alan olarak tanımlamaktadırlar. Coğrafyacı Edward Relph ise yer ve yer kimliğinin tanımı üzerine üç farklı bileşenden bahsetmektedir. “Yerin fiziksel özelliği”,

“yerin faaliyetleri ve durumu” ve “insanların o yerle ilgili deneyimleri” kavramın tanımını oluşturan bileşenler olarak gösterilmektedir (Seamon ve Sowers, 2008). Coğrafyacı Yi-Fu Tuan’ın yer tanımlaması “düşüncenin ve eylem dünyasının ince bir karışımı” ifadesiyle karşımıza çıkmaktadır. Birey yer ile bilinçsiz olarak ya da inşa edilmiş bir yapı üzerinden ilişki kurabilmektedir (Cresswell, 2008). Farklı disiplinlerin yer tanımlamaları incelendiğinde yerin sadece fiziksel bir nokta olmadığı, bireyle etkileşime girdiğinde anlam kazandığı anlaşılmaktadır.

Yere bağlılık süreci bireyin fiziksel çevresi içinde yaşadığı “davranışsal”, “bilişsel” ve “duygusal” deneyimleri yansıtmaktadır. Yer günlük yaşam döngüsü içindeki anlamı bireyin yer ile kurduğu ilişkilerin kesintiye uğradığı durumda net olarak anlaşılmaktadır. Yere bağlılığın afetler ya da başka sebeplerle kaybı stresli bir kesinti dönemi yaratır (Brown ve Perkins, 1992). Fried, yer ile ilgili kesintiyi şu şekilde ifade etmektedir:

“Kayıplar bireyin geçmiş, bugün ve gelecek ile ilgili kesintilerini temsil etmektedir. Kayıplar genellikle rutinlerin, ilişkilerin ve beklentilerin parçalanmasına sebep olmaktadır. Yer kaybı, süreklilik içinde bir değişimi temsil etmektedir.” (Fried, 1963; aktaran Brown ve Perkins, 1992).

Geçici yerleşim alanları, yer ile ilişkisi isteksiz olarak kesintiye uğramış afetzedelerin bu ilişkiyi yeniden tamir etmeye başladıkları yerdir. Afetzedeler geçmiş, bugün ve gelecek ile ilgili bağlarını kaybettiklerinde günlük yaşam döngüleri kesintiye uğrayarak psikolojik zararlar yaşamaktadırlar. Genel olarak sahip oldukları kimliği ve kültürü koruma eğilimi gösterdikleri için dolayısıyla yere bağlılıklarını da korumak istemektedirler. Bu koruma içgüdüsünden yola çıkılarak afetzedenin yer değiştirme sıklığının yere bağlılık üzerinde olumsuz etki yaptığı söylenebilmektedir.

2.5.1. Üretimin Tek Tipliğinden Tasarımın Tek Tipliğine

Kısa sürede yüksek hacimli ürün elde edilmesine olanak sağlayan seri üretim yönteminin, tekstil, otomotiv, ulaşım ve mimarlık gibi farklı birçok alanda, sunduğu kolaylıklar açısından sıklıkla kullanılan bir üretim yöntemi olduğu bilinmektedir. Mimarlık ve türevi disiplinler özelinde bakıldığında kullanılan malzemeler, bağlantı elemanları, yapıyı/nesneyi bir araya getiren mekanizmalar bu üretim yönteminin kullanıldığı alanlar olarak sıralanabilir. Mimarlık ve seri üretim arasındaki ilişki o

kadar iç içe geçmiştir ki, rasyonalizasyon, standardizasyon, prefabrikasyon, modüler tasarım gibi seri üretim sistemine ait kavram parçaları, modern mimari ve özellikle modern konut literatüründe karşılık bulmuştur (Karataş Başoğlu, 2020). Mimarlık tarihi üzerinden bir okuma yapıldığında, çalışmanın birinci bölümünde de değinildiği gibi özellikle Le Corbusier'in savunduğu ve üzerinde çalışmalar gerçekleştirdiği konu tasarımın değil, üretim yönteminin standartlaşması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seri üretim yöntemi afet sonrası geçici yerleşim alanlarının üretim süreci içinde kullanılmaktadır. Acil yardım ihtiyacına hızlı bir karşılık verebilmek için üretim ve kurulum sürecinin standartlaşmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Görsel 36).

Görsel 36. Elazığ geçici yerleşim alanı kurulum aşaması (URL-13).

Ancak geçici yerleşim alanları üzerine yapılan çalışmalar irdelendiğinde üretim ve kurulum sürecindeki standartlaşmanın yanı sıra, tasarım sürecinin de “seri üretim” mantığı ile devam ettiği ve bunun sonucu olarak yaşam alanlarının tek tipleştiği görülmektedir. Cuny (1978), afet sonrası müdahale aşamalarının, afetin sadece yapıyı çevreye verdiği hasar, yaralanma ve ölüm gibi sonuçlar üzerinden ele alınmasını problemin başlangıcı olarak görmektedir. Barınma sorununun, konutları

inşa eden ve işgal eden toplum üzerinden yani temelde “insan” üzerinden ele alınması gerektiğini belirtmektedir.

Cuny (1978), yapmış olduğu gözlemler doğrultusunda afet sonrası -türü ne olursa olsun- karşılaşılan ve aslında herkes tarafından bilinen ancak derinlemesine anlaşılamayan sorunları yedi başlık halinde irdelemektedir.

1. Toplumun afet öncesi konut yapım sürecine dahil olmamış birimler tarafından barınma sorununun karşılanması,
2. “Parçadan bütüne ulaşma”- Farklı bölgelerde meydana gelen afet sonuçlarını standartlaştırarak başka bölgeye aktarmak,
3. Afet türlerini oluş nedenlerine göre ayırmak,
4. Afetlerin ekonomik ve toplumsal boyutta değişimlere neden olduğunu kavrayamamak,
5. Yardım organizasyonları arasındaki iş birliğinin devam etmemesi ve afet öncesi bölgeye özgü standartların oluşturulmaması,
6. Konutun “süreç” yerine “sonuç ürün” olarak görülmesi,
7. Kriter yetersizliği sebebiyle uygulanan programların doğru değerlendirilememesi (Cuny, 1978).

Yukarıda bahsedilen kriterler değerlendirildiğinde afet sonrası oluşan barınma sorununun toplumsal sistem üzerinden irdelenmesi ve standartlaşmanın ulusal ya da uluslararası kriterler doğrultusunda değil, bölgesel özellikler üzerinden oluşturulması gerekliliği anlaşılmaktadır. Cuny tarafından tespit edilen bu sorunlar tasarımın tek tipleşmesi üzerinden ortaya çıkmaktadır.

İkinci bölüm başlıkları içinde kısa açıklamalarla yer verilen tek tiplik durumu, afet sonrası barınma konusunda ele alınması gereken çok önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Geçici barınmaların tasarlanması ve uygulanması sırasında yerel kaynaklar ve yerel inşaat gücünün sürece dahil edilmesi (Cuny, 1978), ulusal ya da uluslararası standartların anonim kullanıcı için oluşturdukları geçici yerleşim alanlarından uzaklaşarak bölgeye özgü çözümlere kavuşulmasını sağlayacaktır. Geçici yerleşkenin inşası ve kurulumu için seri üretim yöntemine gerek duyulmaktadır; ancak seri üretim çalışma mantığı üzerinden oluşturulan tasarımlar

ihtiyaçlara doğru cevap verememektedir. Tasarımın standartlaşması her bölgenin kendine özgü kriterleri doğrultusunda yapılırsa amacına ulaşmaktadır.

2.6. Bölüm Sonucu

Ani gelişen ve travmatik sonuçlar doğuran büyük ölçekli afetler, toplumsal yaşam içinde kurduğumuz mekân örgütlenmelerine büyük zararlar verebilmektedir. Yapılı çevrede yaşam döngüsünü sekteye uğratan afetler sonrası, toplumsal sistemi devam ettirmek ve günlük yaşam pratiklerine yeniden dönebilmek için geçici yerleşim alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Afet sonrası rehabilitasyon aşaması içinde kurulan geçici yerleşimler, ulusal ve uluslararası standartlar doğrultusunda tasarlanmaktadır. Bu standartlara geniş çerçeveden bakıldığında kriterlerin, geçici konut ve yer özellikleri üzerinden belirlendiği görülmektedir.

Çalışma kapsamında geçici yerleşim alanlarının tasarım gereksinimleri fiziksel ve psiko-sosyal olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. En temel ihtiyaç olan barınma kavramı, mekân, yer ve çevre bağlamlarında değerlendirilmekte ve alt kategorilerde bulunan iklimsel çeşitlilik, aydınlatma, sağlık, mahremiyet, güvenlik gereksinimleri ile desteklenmektedir. Bahsedilen ihtiyaçların afet sonrası yerleşimlerdeki karşılıklarına bakıldığında fiziksel ve psiko-sosyal gereksinimlerin iç içe geçtiği, birinin varlığının diğerinin sonucunu etkilediği gözlemlenmektedir. Yerleşke ihtiyaçlarının belirlenmesinde kullanıcı, bölgenin iklimsel, kültürel ve ekonomik özellikleri, sahip olduğu teknolojik altyapı tasarımın kritik unsurlarını oluşturmaktadır. Bahsedilen ölçütlerin önemi, literatür taraması sonucu elde edilen örnekler üzerinden anlatılmaktadır. Geçici yerleşimler o toplumun özelliklerine uygun olarak tasarlanmadığında afetzedeleri iyileştirme amacını yerine getiremeyen, işlevsiz bir tasarım halini almaktadır. İhtiyaçların doğru belirlenmesi ve uygulanması oluşan geçici topluluğun fiziksel, duygusal ve ekonomik açıdan hızla toparlanmasına yardımcı olan önemli noktaları oluşturmaktadır.

Geçici yerleşim alanlarında sıklıkla vurgulanan “geçicilik” kavramı, orada yaşamlarına devam eden afetzedelerin konaklama süresini ifade etmektedir. Ancak bu geçicilik net bir süre tayin etmediği için yerleşkelerin bu kavram üzerine değil, “yerleşim” kavramı üzerine yoğunlaşması ve bu doğrultuda tasarlanması

gerekmektedir. Yaşam süresi geçicidir ancak günlük yaşam rutinleri kültüre ve bölgeye göre sürekliliğini korumaya devam etmektedir. 1972 Nikaragua ve 1975 Lice depremleri sonrası seri üretim ve tasarım yöntemi ile oluşturulmuş aynı tip geçici konutların kullanılması, bölgesel ve kültürel ihtiyaçlardan bağımsız üretilen geçici konutların işlevini yerine getiremeyen ürünler olarak karşımıza çıktığını göstermektedir.

Tez çalışmasının üzerine inşa edildiği tek tip olma durumu, farklı başlıklar altında ortaya konmaktadır. Afetzedenin, yerleştiği yeni mekânı yer-yurt edinmesi, çevresi ile güçlü bağlar kurabilmesi ve yaşadığı barınağı “ev”e dönüştürebilmesi seri üretim anlayışı sonucu ortaya çıkmış tasarımlarda oldukça güç ilerleyen bir süreçtir.

Bu bölümde açıklanan başlıklar incelendiğinde geçici yerleşim alanı kurgularında tek tiplikten uzaklaşarak etkili tasarımlar ortaya koyabilmek için farklı disiplinlerin bir arada çalışması gerektiği görülmüştür. Yerleşim alanları kurgularını sadece fiziki açıdan ele alan tavır standartlaşmaya sebep olmakta ve sosyal, çevresel, ekonomik ve kültürel sorunlara yol açmaktadır.

Araştırmanın bir sonraki bölümü Elazığ Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşim alanlarında yapılan saha çalışmasını kapsamaktadır. Tez çalışmasının ilk iki bölümünden elde edilen veriler doğrultusunda Elazığ geçici yerleşim alanlarının seri üretim tasarım anlayışı ile ilişkisi ve bu durumun afetzedeler üzerindeki etkisi incelenecektir.

3.BÖLÜM

GEÇİCİ YERLEŞİM ALANLARINDAN GEÇİCİ TOPLUM OLUŞUMUNA: 2020 ELAZIĞ DEPREMİ ÖRNEĞİ

Geçici yerleşim alanları, afet sonrası afetzedelerin kalıcı konutlarına yerleşecekleri döneme kadar yeni yaşam alanlarını kurdukları mekânlardır. Bu mekânlarda geçici konutların bir araya gelmesi “geçici topluluğun” oluştuğu anlamına gelmektedir (McIlwain vd., 2006). Geçici topluluk, sahip olduğu sosyal ve kültürel özellikleri de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla geçici yerleşimlerin, mevcut toplumsal dinamiklerin sürdürülebildiği yer olarak tasarlanması gerekmektedir. Bu bağlamda Elazığ’da gerçekleştirilen ve geçici yerleşim alanları ile seri üretim ilişkisini irdeleyen bu örnek çalışma, oluşan topluluğun sosyal ve kültürel yapısını inceleyerek sonuca katkıda bulunmaktadır.

Tez araştırmasının alan çalışması bölümünde afet türü olarak deprem seçilmiştir. Türkiye’nin deprem kuşağında yer alması nedeniyle Türkiye’de sıklıkla deprem felaketinin yaşanıyor olması, alan çalışması için afet türü olarak depremin seçilmesinde önemli bir etkidir. Çalışmanın yapıldığı dönemde Elazığ’da yıkıcı bir deprem meydana gelmiş ve bunun sonucu olarak geçici yerleşim alanları kurulmuştur. Araştırmanın güncelliği bakımından Elazığ’da halihazırda faaliyetine devam eden geçici yerleşim alanları, çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

3.1. Alan Çalışmasına İlişkin Metodoloji ve Stratejiler

24 Ocak 2020 Elazığ depremi sonrası kurulan ve faaliyetlerini devam ettiren Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşim alanlarında 7-13 Kasım 2020 tarihleri aralığında alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Faaliyetini devam ettiren ve Elazığ’ın Sivrice ilçesinde kurulmuş olan geçici yerleşim alanı ise Covid-19 pandemisi ve yüksek lisans tez araştırmasının getirdiği sınırlılıklar nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir (Tablo 6).

Çalışmaya Dahil Edilen Alanlar	Çalışmaya Dahil Edilmeyen Alanlar
■ Doğukent Geçici Yerleşim Alanı	■ Sivrice Gölbaşı Geçici Yerleşim Alanı
■ Aşağı Demirtaş Geçici Yerleşim Alanı	
■ Kırklar Geçici Yerleşim Alanı	

Tablo 6. Elazığ geçici yerleşim alanları (Kişisel arşiv, 2020).

3.1.1. Çalışma Sırasında Karşılaşılan Sorunlar

Alan çalışması, seri üretim ve geçici yerleşim alanları arasındaki ilişkiyi, Elazığ depremi sonrası kurulan geçici yerleşim alanlarındaki afetzedeler ile yapılan görüşmeler ve gözlemler üzerinden irdelemeyi hedeflemiştir. Halihazırda hizmet vermekte olan ve il merkezinde üç, Sivrice ilçesinde bir adet bulunan geçici yerleşim alanlarında yaşayan afetzedelerin tamamıyla bir görüşme yapılması zor olduğundan, il merkezinde kurulmuş üç adet geçici yerleşim alanında yaşayan ve gönüllü olarak anket ve görüşmeye katılmak isteyen afetzedeler ile çalışma tamamlanmıştır. Alan çalışması esnasında karşılaşılan sorunlar ise şu şekilde açıklanmaktadır:¹

- Çalışmanın yapıldığı dönemde Covid-19 pandemisinin devam etmesi ve karantinede olan ailelerin bilinmemesi sebebiyle katılımcılar geçici konutları dışında ancak yerleşim alanı içinde vakit geçiren afetzedeler arasından seçilmiştir.
- Geçici yerleşim alanlarına Covid-19 pandemisi sebebiyle devlet yetkilileri ve yardım kuruluşları dışında ziyaretçi alınmıyor olması, araştırmacının bu iki kategoriden birine ait bir çalışan olarak algılanmasına ve sorduğu sorulara katılımcıların verdiği cevapların yardıma ihtiyaç duydukları konular üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur.
- Çalışma esnasında katılımcılardan edinilen bilgilerin bilimsel araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacağı ve isimlerinin saklı tutulacağı gönüllü katılım formunda belirtilmiş ve araştırmacı tarafından sözlü olarak da

¹ Bu başlığın ve maddelerin oluşturulmasında Yekbün Özyayın'ın (2017) yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

açıklanmış olmasına rağmen katılımcıların, verdikleri bilgilerin geçici yerleşim alanı yetkilileri ile paylaşılacağını düşünmeleri ve sonucunda oradan çıkarılabilecekleri endişesi sebebiyle bazı afetzedeler ile görüşme yapılamamıştır.

- Katılımcılar arasında mevcut iktidar partisine duyulan sempati/korkudan kaynaklı olarak bazı afetzedelerin şikayetlerini dile getiremedikleri gözlemlenmiştir.
- Alan çalışmasında görüşülen kadın-erkek oranının birbirine yakın olması için hafta içi-hafta sonu araştırma yapılmıştır. Ancak kadınların büyük çoğunluğunun ev hanımı olması nedeniyle geçici yerleşim alanında ve erkeklerin hafta sonu da çalışması sebebiyle yerleşim alanı dışında bulunmaları, kadın afetzedelerin alan çalışması kapsamında çoğunlukta olmasına neden olmuştur.

3.1.2. Araştırma Soruları Üzerine Değerlendirme

Araştırmada anket ve görüşme yapılacak katılımcılar geçici yerleşim alanında vakit geçirenler arasından rastgele seçilmiştir. Rastgele seçilen katılımcılara ise “Geçici yerleşim alanına ne zaman geldiniz?” sorusu sorulmuş, cevabı bir aydan daha kısa bir zamanı kapsıyorsa o afetzedeler çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmaya dahil edilen katılımcılar için sosyo-demografik yapılarının öğrenildiği anket soruları dışında aşağıdaki görüşme soruları hazırlanmıştır:²

1. Geçici yerleşim alanında geçirdiğiniz bir gününüzü anlatır mısınız?
2. Depremde maddi-manevi yaşadığınız zorlukları atlatabildiniz mi?
3. Geçici yerleşim alanlarının yaşadığınız zorluklar üzerinde etkisi oldu mu?
4. Seri üretimin ne demek olduğunu biliyor musunuz? Cevabınız evet ise tanımını yapabilir misiniz?
5. Bulduğunuz geçici konutun yerleşim içindeki diğer afet konutları ile aynı görüntüye sahip olması sizi rahatsız ediyor mu?

² Bu başlığın oluşturulmasında Feyza Macit'in (2017) yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

6. Bulduğunuz geçici yerleşim alanı yerine, eski mahallenize yakın bir yerde kurulmuş geçici konutta yaşamayı tercih eder miydiniz? Nedenleri ile açıklayabilir misiniz?
7. Geçici konutunuzun Elazığ'ın iklim ve kültürel özelliklerine uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınızı nedenleriyle birlikte açıklayabilir misiniz?
8. Bulduğunuz konutu ev olarak görüyor musunuz?
9. Bulduğunuz konuta ve yere bağlılık duyuyor musunuz?

Hazırlanan bu sorular, afetzedelerin içinde buldukları hassas durum göz önüne alındığında her katılımcıya aynı yöntemle sorulamamıştır. Görüşmeler esnasında sorular bir kısım afetzedeye art arda yöneltilmiş ancak çoğunlukla görüşme sohbet havasında ilerlemiştir. Sohbet havasında geçen görüşmeler esnasında katılımcıların özellikle üzerinde durdukları ve cevaplamak istedikleri konular şu şekildedir:

1. Geçici konutların Elazığ'ın iklimsel ve kültürel özelliklerine uygunluğu,
2. Geçici konutları ev, geçici yerleşim alanını mahalleleri gibi görüp görmedikleri,

Özellikle seri üretim kavramına dair sorulan soru, afetzedelerin çoğunluğuna tek tiplik ve standartlaşma terimleri üzerinden iletilmiştir. Sorunun cevabını bilmeyen katılımcılara ise soru “ben olsaydım geçici konutu/yerleşkeyi yapardım.” şeklinde sorulmuştur.

Katılımcılara sorulan “Bulduğunuz geçici konutun yerleşim içindeki diğer afet konutları ile aynı görüntüye sahip olması sizi rahatsız ediyor mu?” sorusu, “renk, biçim, hizalama yöntemi olarak değerlendirebilirsiniz” açıklaması ile birlikte sorulmuştur.

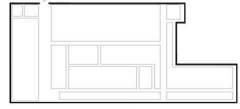

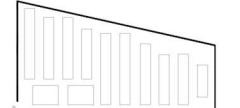
3.2. Alan Çalışmasına İlişkin Analizler

Bu bölümde aktarılabilecek olan analizler, öncelikle görüşülen afetzedelerin demografik yapısına yönelik bilgilerin sunulmasıyla başlayacaktır. Sonrasında geçici yerleşim alanlarına yönelik inceleme yapılacak ve yerleşim alanlarının kentsel ölçekte sahip olduğu konum üzerinden tartışmalar aktarılabilecektir. Geçici konut tiplerinin mekânsal

organizasyonları, fiziksel mekânın, bölgenin sosyal, kültürel ve iklimsel yapısıyla ilişkisi, afetzedelerin mekânsal yapıya bakış açıları iletilerek bölüm sonucuna ulaşılabacaktır.

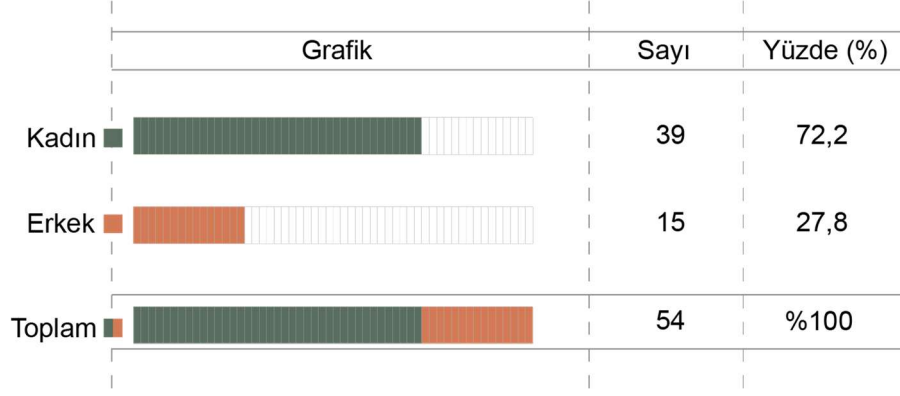
3.2.1. Görüşülen Kişilerin Demografik Yapısı

Görüşme yapılan kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, doğum yeri, meslek bilgileri ve konutta kaç kişi yaşadıkları öğrenilerek sosyo-demografik yapıyı ortaya koymak adına hazırlanan anket soruları analiz edilmiştir. Her bir veri ayrı ayrı tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tarih	Katılımcı Sayısı	Geçici Yerleşim Alanı	Plan Şeması
7-10 Kasım 2020	34	Doğukent	
11 Kasım 2020	10	Aşağı Demirtaş	
12-13 Kasım 2020	10	Kırklar	

Tablo 7. Alan çalışmasına dair genel bilgiler (Kişisel arşiv, 2020).

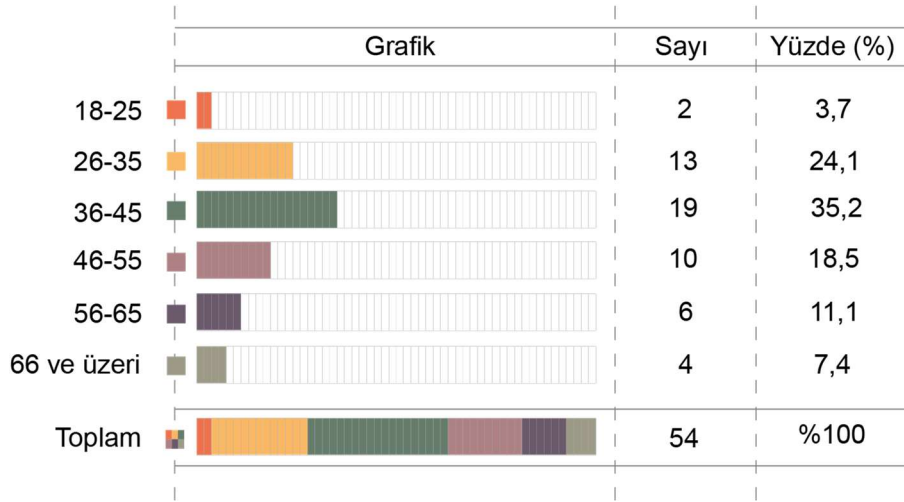
Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşim alanlarında yapılan çalışmada toplam 54 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir (Tablo 7). Doğukent geçici yerleşim alanında katılımcı sayısının diğer yerleşkelere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Doğukent geçici yerleşim alanının en kalabalık yerleşke olması ve farklı mahallelerden gelen afetzedelerin bir arada bulunması sebebiyle katılımcıların çoğu buradan seçilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların cinsiyet dağılımı (Kişisel arşiv, 2020).

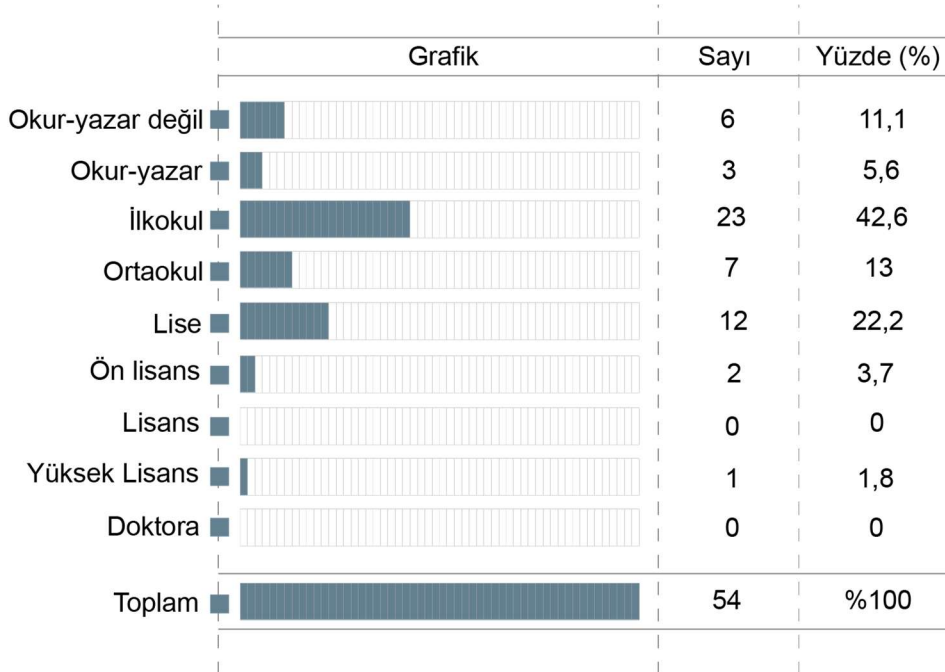
Alan çalışmasına katılan toplam 54 kişinin 39'u kadın 15'i erkek bireylerden oluşmaktadır (Tablo 8). Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında %72,2'sinin kadın %27,8'inin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum yukarıda da belirtildiği üzere görüşme yapıldığı günlerde (hafta içi-hafta sonu) kadınların geçici yerleşim alanı içinde bulunmaları, erkeklerin ise çoğunlukla geçici yerleşim alanı dışında olmalarından kaynaklanmaktadır.

Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında 36-45 yaş aralığının %35,2 ile çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. 18-25 yaş aralığının %3,7 ile 66 ve üzeri yaş aralığının ise %7,4 ile en az katılımı sağladıkları anlaşılmaktadır (Tablo 9). 18-25 yaş aralığında görüşülen kişilerin çoğunlukla öğrenci olmaları ve öğrencilerin bu araştırmanın kapsamı dışında kalmaları sebebiyle bu grup en az katılımın sağlandığı aralık olmuştur. 66 ve üzeri yaş aralığının ise Covid-19 pandemisi sebebiyle genel olarak geçici konutlarının içinde vakit geçiriyor olmaları, bu yaş aralığında görüşülen kişi sayısının diğer yaş gruplarına göre azınlıkta olmasına sebebiyet vermiştir.

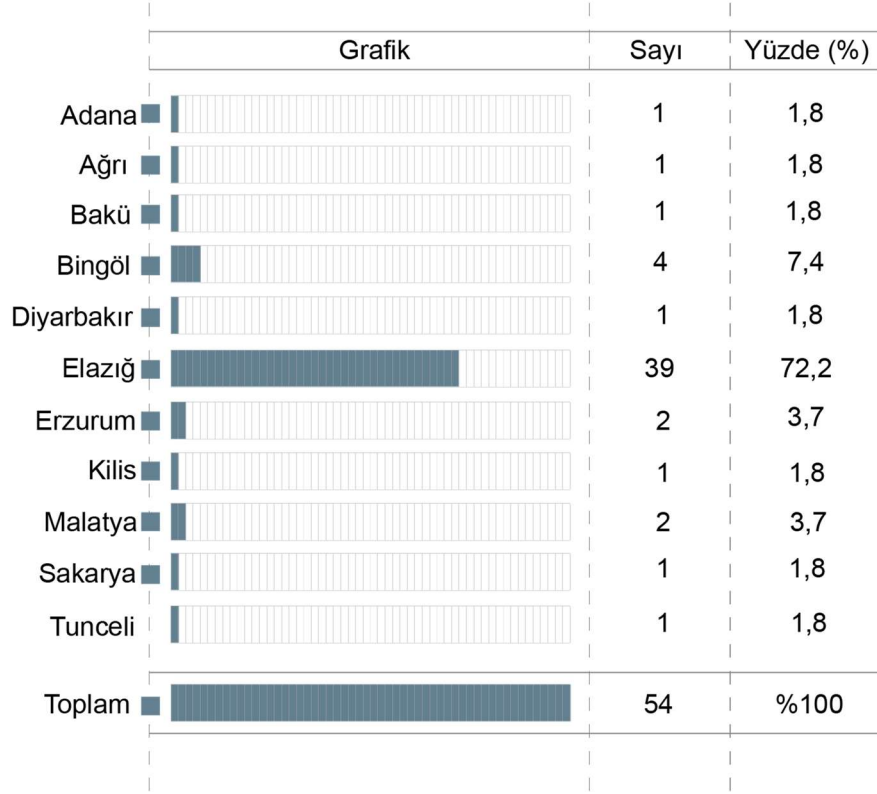

Tablo 9. Katılımcıların yaş dağılımı (Kişisel arşiv, 2020).

Katılımcıların eğitim durumu çeşitlilik göstermekle birlikte, çoğunluğun %42,6 ile ilkokul mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Lisans ve doktora mezunu katılımcının hiç olmadığı çalışmada, ilkokul mezunlarını %22,2 ile lise ve %13 ile ortaokul mezunları takip etmektedir (Tablo 10).

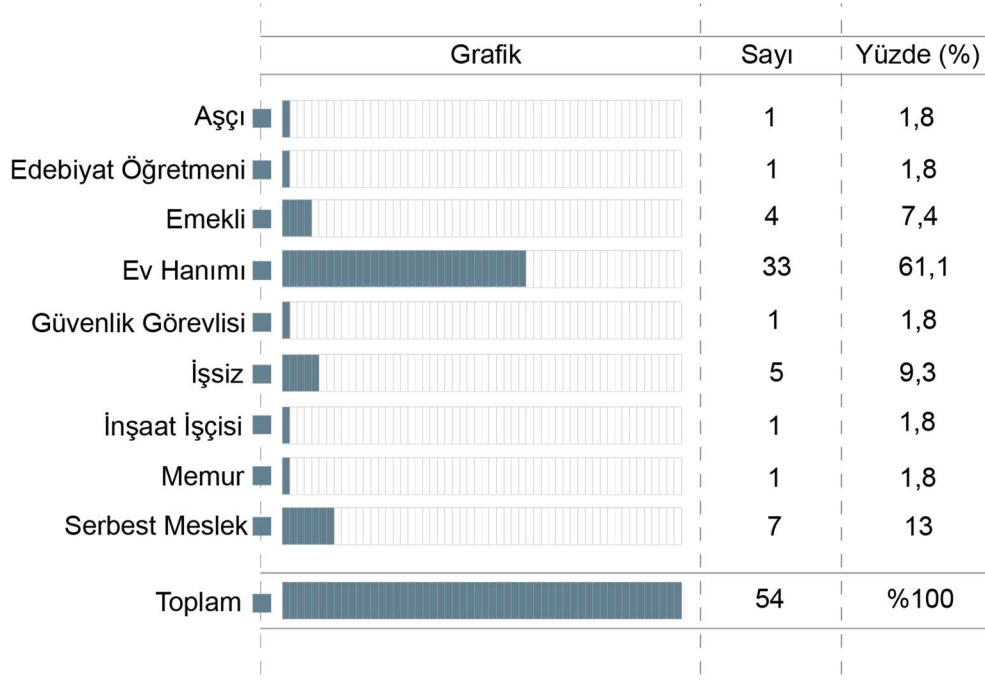
Tablo 10. Katılımcıların eğitim durumu dağılımı (Kişisel arşiv, 2020).

Tablo 11. Katılımcıların doğum yeri dağılımı (Kişisel arşiv, 2020).

Görüşme soruları arasında geçici konut ve yerleşim alanının Elazığ'ın kültürel yapısına uygunluğuna dair sorulan soruya alınacak cevaplarda, katılımcıların aşına olduğu kültürü öğrenmek adına doğum yerlerinin öğrenilmesi önem taşımaktadır. Tablo 11'e bakıldığında katılımcı afetzedelerin doğum yerlerinin çoğunlukla Elazığ (%72,2) olduğu, toplam 4 kişinin doğum yerleri olan Adana, Bakü, Kilis ve Sakarya dışındaki diğer illerin Elazığ kültüründen uzak bölgeler olmadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların meslek dağılımını gösteren Tablo 12'ye bakıldığında, aşçı, güvenlik görevlisi, edebiyat öğretmeni, inşaat işçisi gibi çeşitli mesleklerin bir arada bulunduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında çoğunluğu %61,1 ile ev hanımları oluşturmaktadır. Diğer meslek grupları ile arasında büyük fark olmasının nedenlerinden biri görüşülen kişilerin çoğunluğunun kadınlardan oluşmasıdır. İşsiz olan 5 kişinin ise Elazığ depremi sonrası iş yerlerinin yıkılması nedeniyle işsiz kaldıkları görüşmeler sırasında katılımcılar tarafından aktarılmıştır.

Tablo 12. Katılımcıların meslek dağılımı (Kişisel arşiv, 2020).

Katılımcıların geçici konutlarda kaç kişi yaşadıklarına dair sorulan sorular sonucunda elde edilen veriler Tablo 13'e yansıtılmıştır. Katılımcıların %35,2'si 4, %31,4'ü 5 kişilik ailelerden oluşarak çoğunluğu meydana getirmektedirler. Görüşme yapılan katılımcılar arasında en az orana ise %3,7 ile 8 kişilik aileler sahiptir. Geçici konutlarda yaşayan aile sayılarının öğrenilmesi, geçici yerleşimlerin tek tip tasarım yaklaşımlarındaki problemi ortaya koymak adına önem arz etmekte ve araştırmada sorulması gereken kritik sorulardan birini oluşturmaktadır.

	Aile Sayısı	Adet	Yüzde (%)
	2 kişilik aile	4	7,4
	3 kişilik aile	7	13
	4 kişilik aile	19	35,2
	5 kişilik aile	17	31,4
	6 kişilik aile	5	9,3
	8 kişilik aile	2	3,7
Toplam		54	%100

Tablo 13. Konutlarda yaşayan aile sayısı tablosu (Kişisel arşiv, 2020).

3.2.2. Elazığ Geçici Yerleşim Alanları

Elazığ ili, 9151 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde güneybatı yönünde yer almaktadır. Yukarı Fırat Bölümü'ne dahil olan Elazığ, merkez ile beraber toplam 11 ilçeye sahiptir. 2019 TÜİK verilerine göre ilçelerle birlikte Elazığ'ın toplam nüfusu 591.098 olarak belirlenmiştir (URL-15). Toplam nüfusun %74,4'ü merkez ilçede yaşamakta, %25,6'sı ise diğer ilçelere dağılmaktadır.

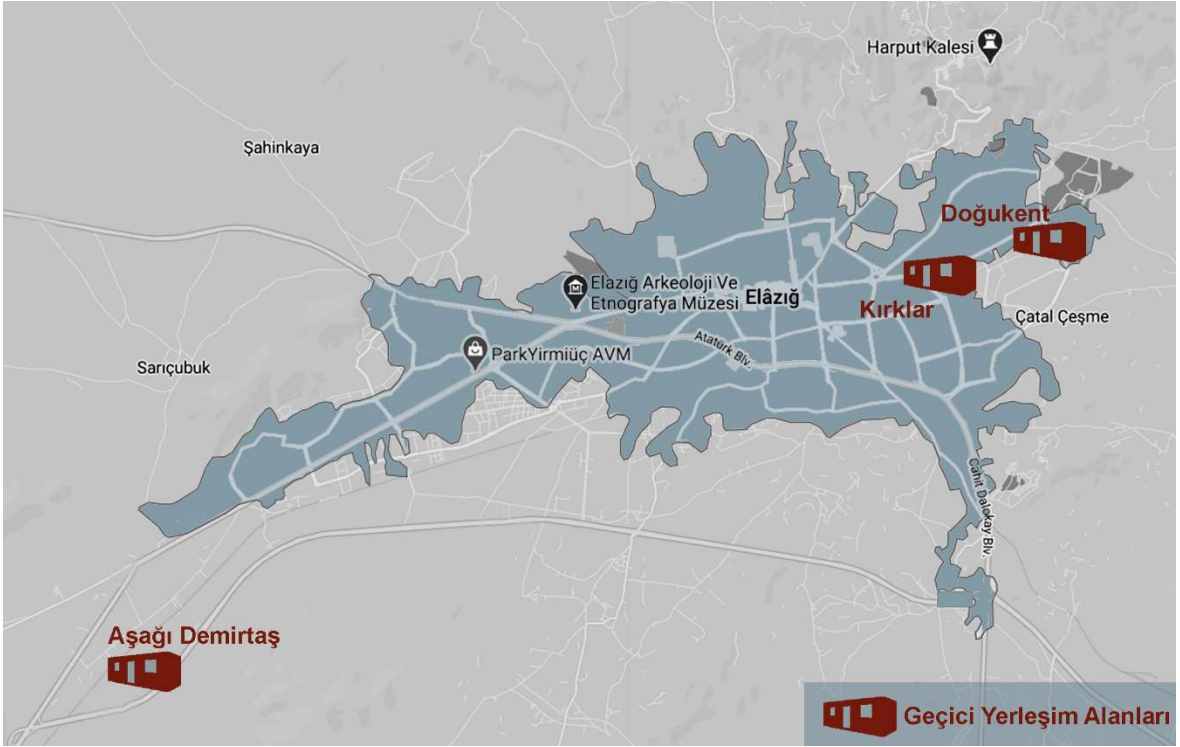
Elazığ, 24 Ocak 2020 tarihinde Sivrice merkezli 6,8 büyüklüğündeki deprem ile sarsılmıştır. Depremde 41 kişi hayatını kaybetmiş, 1631 kişi yaralanmıştır. Deprem sonrasında okul binaları, kamu misafirhaneleri, spor tesisleri ve çadır alanları gibi alanlar dahil olmak üzere toplam 132 adet barınma tipi oluşturulmuştur. Deprem sonrası yapılan incelemeler sonucunda merkezde dört adet, ilçede bir adet olmak üzere toplam beş adet geçici yerleşim alanı kurulması kararlaştırılmıştır (URL-16). Kararlaştırılan geçici yerleşim alanlarının yerleri ve geçici konut sayıları Tablo 14'te belirtilmiştir.

Elazığ	Geçici Yerleşim Alanı	Planlanan Geçici Konut Sayısı
Merkez	■ Aşağı Demirtaş	1016 adet
	■ Kırklar	456 adet
	■ Doğukent	900 adet
	■ Hankendi	1280 adet
İlçe	■ Sivrice-Gölbaşı	254 adet

Tablo 14. Elazığ depremi sonrası yapılması planlanan geçici yerleşim alanları (URL-16'dan alınan bilgiler tablo haline getirilmiştir).

Alan çalışması halihazırda faaliyetine devam eden Aşağı Demirtaş, Kırklar ve Doğukent geçici yerleşim alanlarında yapılmıştır. Doğukent ve Kırklar geçici yerleşim alanlarından şehir merkezine ulaşım araçla ortalama 10 dakika sürmektedir. Aşağı Demirtaş geçici yerleşim alanı ise şehir merkezinden uzakta, araçla 25 dakikada ulaşılabilen bir yere konumlandırılmıştır (Görsel 37).

Doğukent ve Kırklar geçici yerleşim alanları mevcut ulaşım ağları üzerinde konumlandırıldığı için şehir merkezine ücretli minibüsler ile ulaşım sağlanabilmektedir. Kendi aracı olan afetzedeler bu iki yerleşim alanından kolaylıkla şehir merkezine gidebilseler de ücretli minibüslerle şehir merkezine ulaşacaklar, iki vasıta değiştirmek durumundadırlar. Şehir merkezinden uzakta ve Elazığ çevreyolunun yanında bulunan Aşağı Demirtaş geçici yerleşimi ise mevcut ulaşım ağı üzerinde kurulmadığı için burada yaşayan afetzedeler belediye tarafından verilmiş yarım saatte bir gelen ücretli otobüsler ile şehir merkezine ulaşabilmektedirler.³

Görsel 37. Elazığ geçici yerleşim alanları haritası (URL-17'den alınan harita üzerine yazar tarafından eklemeler yapılmıştır).

Doğukent geçici yerleşim alanı ilk kurulumunda tek katlı konteynerlerden oluşurken alana daha sonra iki katlı konteynerler de dahil edilmiştir (Görsel 38). Çalışmanın

³ Geçici yerleşim alanlarından şehir merkezine ulaşımın nasıl sağlandığına dair bilgiler, yazarın kendi deneyimleri ve geçici yerleşim alanlarında yaşayan afetzedeler tarafından öğrenilen bilgiler doğrultusunda açıklanmıştır.

yapıldığı sırada yeni dolmaya başlayan iki katlı konteynerlerde yaşayanlarla beraber Doğukent'te toplam 2539 afetzede yaşamaktadır.

Görsel 38. Doğukent geçici yerleşim alanından görünüm (Kişisel arşiv, 2020).

Kırklar (Görsel 39a) geçici yerleşim alanının tamamı iki katlı konteynerlerden oluşmaktadır. 456 adet iki katlı konteyner bulunan alanda toplam 1554 afetzede yaşamaktadır. Tek katlı konteynerlerden oluşan Aşağı Demirtaş (Görsel 39b) ise en az nüfusa sahip yerleşkedir. Bu yerleşim alanında yaşayan toplam afetzede sayısı 1415'tir.

Görsel 39. (a) Kırklar geçici yerleşim alanı (b) Aşağı Demirtaş geçici yerleşim alanı (Kişisel arşiv, 2020).

Alan çalışmasının yapıldığı Aşağı Demirtaş, Kırklar ve Doğukent geçici yerleşim alanlarında AFAD görevlilerinden öğrenilen konteyner ve kişi sayıları Tablo 15'te gösterilmektedir. Tablo'da belirtilen sayılar çalışmanın yapıldığı 7-13 Kasım 2020 tarihleri arasındaki güncel durum esas alınarak listelenmiştir.

Geçici Yerleşim Alanı	Konteyner Sayısı	Doluluk Sayısı	Kişi Sayısı
■ Aşağı Demirtaş	986	423	1415
■ Kırklar	456	439	1554
■ Doğukent	1200	900	2539

Tablo 15. Konteyner ve kişi sayıları (AFAD yetkililerinden alınan bilgiler, yazar tarafından tablo haline getirilmiştir).

Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşim alanlarının girişinde bulunan ve mekânı tanımlayan tabela “.....Geçici Konaklama Merkezi” yazısıyla kullanıcı ve misafirleri karşılamaktadır (Görsel 40). Bu ifade her ne kadar kendi içinde pozitif etki barındırsa da yerleşkenin etrafını çevreleyen tel örgüler, bu hisle çelişik bir durum sergilemektedir.

Görsel 40. Geçici yerleşim alanı giriş tabelaları (Kişisel arşiv, 2020; URL-18).

Kimlik kartı ile giriş yapılan geçici yerleşim alanlarında güvenlik birimleri 24 saat nöbet tutmaktadırlar. Özellikle pandemi nedeniyle dışarıdan ziyaretçinin yasak olduğu dönemlerde afetzedeler, giriş çıkışların daha sıkı tedbirler kapsamında yapıldığını dile getirmişlerdir.

Geçici yerleşim alanlarında Görsel 41’de görüldüğü üzere market, sağlık ocağı, psiko-sosyal destek bürosu ve sadece Aşağı Demirtaş’ta gözlemlenen çamaşır-ütü evinin yanı sıra çocuklar için oyun parkı, kütüphane, anaokulu, EBA destek noktaları ve oyun sahaları bulunmaktadır. Ancak çalışmanın yapıldığı dönemde pandemi nedeniyle sağlık ocağının çalışmadığı, çamaşır-ütü evinin açılmadığı ve afetzedeler için planlanan sosyal aktivite alanlarının faaliyete geçmediği öğrenilmiştir.

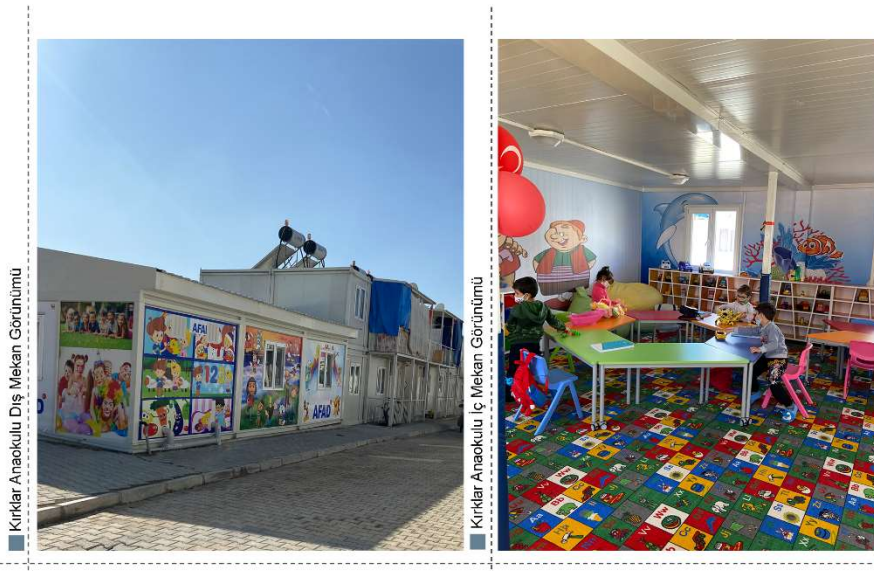
Görsel 41. Geçici yerleşim alanı hizmet birimleri (Kişisel arşiv, 2020).

Çocuklar için yapılan park alanlarının yerleşkelerin birkaç farklı noktasında konumlandırıldığı gözlemlenmiştir (Görsel 42). Bu sayede, büyük alanlar içine konumlandırılmış yerleşimlerde çocukların oyun alanlarına kolaylıkla ulaşabilmeleri sağlanmıştır.

Her üç geçici yerleşim alanında da mevcut bulunan anaokulları, afetzede çocuklarla çeşitli aktivitelerin düzenlendiği ve bu sayede çocukların afet psikolojisini atlarmaya çalıştıkları yer olarak gözlemlenmiştir. Öğretmen eşliğinde bir araya gelen çocuklar oyunlar oynayarak çeşitli aktiviteler gerçekleştirmektedirler (Görsel 43).

Görsel 42. Çocuk parklarından bir görünüm (Kişisel arşiv, 2020).

Görsel 43. Kırklar anaokulundan bir görünüm (Kişisel arşiv, 2020).

Psiko-sosyal destek bürosu görevlileri, Doğukent geçici yerleşiminde bulunan kütüphaneden bahsetmişlerdir. Çocuklar tarafından sıklıkla kullanılan kütüphanede kitaplık görevi üstlenen kasaların, afetzede çocuklar tarafından boyandığı öğrenilmiştir (Görsel 44). Çalışmanın yapıldığı sırada çocuklara işaret dili öğreten gönüllü bir öğretmenin dersine rastlanmış ve çocukların yerleşim alanındaki bu tip faaliyetlere karşı heyecanları gözlemlenmiştir.

Görsel 44. Doğukent kütüphanesinden bir görünüm (Kişisel arşiv, 2020).

Geniş alanlar üzerine konumlanan geçici yerleşim alanlarında yön bulmanın kolaylaşması adına her sokağa isimler verilmiştir. Sokak isimleri incelendiğinde, verilen isimlerin tamamının Harput, Baskil, Arıcak gibi Elazığ ilçelerine, Boğazkere, Orcik, Vişne gibi Elazığ'a özgü yiyeceklere ya da Arap Baba, Buzluk gibi Elazığ'ın tarihi ve kültürel değerlerine ait olduğu görülmüştür (Görsel 45).

Harput Belek Gazı Çubukbey Ağın Arıcak Ahmet Aytar
Harput Belek Gazı Çubukbey Ağın Arıcak Ahmet Aytar

Ölbe Vadisi Palu Paşa Armudu Saklıkapı Yurtbaşı Uluova Sivrice Sahra Hatun Yazkonak Master Dağı
Ölbe Vadisi Palu Paşa Armudu Saklıkapı Yurtbaşı Uluova Sivrice Sahra Hatun Yazkonak Master Dağı

Görsel 45. Geçici yerleşim alanları sokak isimleri (Kişisel arşiv, 2020).

Çalışmanın yapıldığı üç geçici yerleşim alanında da güneş enerjisi sistemi bulunmaktadır. Sıcak su ihtiyacı bu sistem ile sağlanmaktadır. Doğukent ve Aşağı Demirtaş'ta konteynerler taş üzerinde 20 cm kadar yükseltilerek konumlandırılırken, Kırklar konteynerleri zemine oturtularak yerleştirilmiştir.

3.2.3. Geçici Konut Tipleri

Çalışma esnasında geçici yerleşim alanları içinde kurulan geçici afet konutlarının konteyner tipi olduğu tespit edilmiştir. Geçici yerleşim alanlarında yapılan görüşmeler neticesinde, AFAD yetkililerinden toplam altı tip konteyner olduğu bilgisi alınmıştır. Ancak çalışma sırasında içine girilerek görüşme yapılabilen dört tip konteyner saptanmıştır.

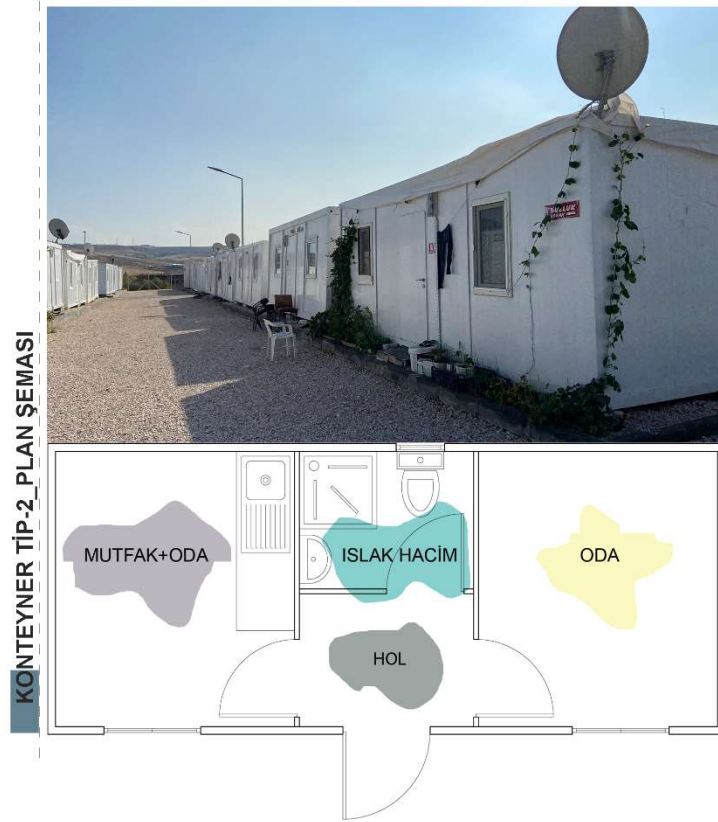
Görsel 46. Tip-1 konteyner şeması (Kişisel arşiv, 2020).

Görsel 46'da gösterilen Tip-1 konteyner, saha çalışmasının yapıldığı üç geçici yerleşim alanında da kullanılmıştır. Giriş kapısının hemen karşısında ıslak hacim bulunurken, mutfak-oda bir arada kullanılmış ve içeriye bir oda daha eklenmiştir (Görsel 47). Aşağı Demirtaş ve Doğukent geçici yerleşimlerinde Tip-1 konteyner tek

katlı olarak kullanılmışken, Kırklar geçici yerleşim alanında üst üste yerleştirilerek iki katlı hale getirilmiştir.

Görsel 47. Tip-1 iç mekân görünümü (Kişisel arşiv, 2020).

Görsel 48. Tip-2 konteyner şeması (Kişisel arşiv, 2020).

Tip-2 konteyner şeması, diğer konteyner tiplerine göre daha eskidir (Görsel 48). Giriş kapısı ortadan açılmakta ve yine Tip-1’de olduğu gibi ıslak hacim giriş kapısının karşısında yer almaktadır. Mutfak-oda bölümü girişin sol tarafında, oda ise girişin

sağ tarafında bulunmaktadır. Aşağı Demirtaş ve Doğukent geçici yerleşim alanlarında bu tip konteynerlere rastlanmaktadır.

Görsel 49, Tip-3 konteyner plan şemasını göstermektedir. Tip-3 konteynerler Doğukent ve Aşağı Demirtaş geçici yerleşim alanlarında kullanılmıştır.

Tip-3 konteyner, engelli afetzedelere ayrılmıştır. Konteyner Tip-1 ile arasındaki fark, ıslak hacimde klozet kullanılıyor olmasıdır. Ancak bu tip konteynerlerde yaşayan afetzedeler engelli bireylerin ve onlara bakan yakınlarının sıkıntı çektiklerini dile getirmişlerdir.

Abim için çok zor bu konteynerler. Benim abim engelli, biz yine idare ediyoruz ama ona zor. Ayakta duramıyor hiç. İki kişi koltuğuna girip çıkarıyoruz. Sen bir de onu banyo yaptırdığını düşün. Burada hayat böyle nasıl gider bilmiyorum. Geçici de olsa burada bir ev düzeni isterdim. Affedersin klozet tuvaletimiz ama kalkamıyor abim çünkü tutacak yeri bile yok. Engelli bir insanın burada kalması çok zor. Engelliler için kolaylıklar yapsalardı buraya keşke. (DK_Kadın_29).

Görsel 49. Tip-3 konteyner şeması (Kişisel arşiv, 2020).

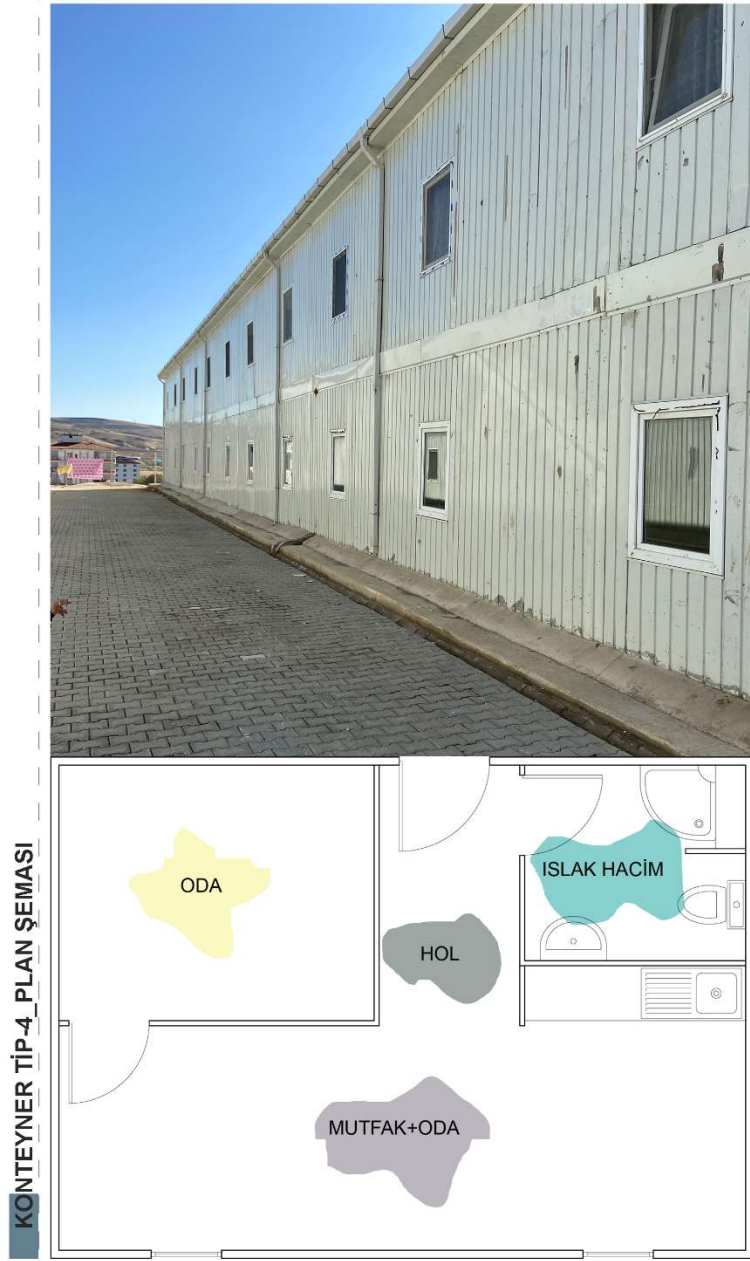

Görsel 50. Tip-4 iç mekân görünümü (Kişisel arşiv, 2020).

Görsel 50’de iç mekânı gösterilen Tip-4 konteyner iki katlıdır. Bu tip konteynerler sadece Doğukent geçici yerleşim alanında bulunmaktadır. Yerleşim yerine sonradan dahil edilen Tip-4 konteyner, bir koridor etrafına sıralanmış dairelerden oluşmaktadır. Diğer konteyner tiplerinden ayrılan bir diğer özelliği ise dairelerin ortak çamaşırhaneye sahip olmasıdır. Çalışmanın yapıldığı sırada, afetzedelerin kullanımına yeni açıldığı tespit edilen Tip-4 konteynerler, kalabalık aileler için ayrılmıştır. AFAD yetkilisinden elde edilen bilgiler, Tip-4 konteynerlere yerleşim şartının, yerleşecek ailenin 15 yaşından büyük 5 ve üzeri kişiye sahip olması gerektiği yönündedir.

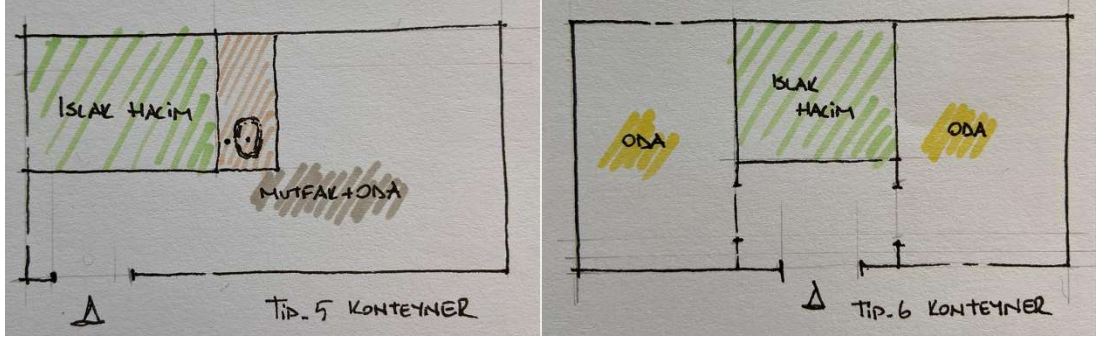
Tip-4 konteynerleri, Kırklar geçici yerleşim alanında kullanılan iki katlı konteyner tipinden farklıdır (Görsel 51). Kırklar’da Tip-1 konteynerlerin üst üste yerleştirilmesiyle oluşturulmuş konutlar bulunurken, Tip-4 konteynerler üst kat merdiveni içeride bulunan, yan yana sıralanmış konutlardan oluşmaktadır.

Kırklar geçici yerleşim alanlarında, Tip-1 konteynerlerin üst üste monte edilmesi sonucu, üst kat ulaşımı için merdiven gereksinimi duyulmuş ve bunun sonucunda da balkon alanları oluşmuştur. Konteynerlerinde balkon alanlarının olduğu tek geçici yerleşim alanı Kırklar’dır.

Görsel 51. Tip-4 konteyner şeması (Kişisel arşiv, 2020).

Yukarıda bahsedilen dört farklı konteyner dışında iki tip daha olduğu öğrenilmiştir. Ancak bahsedilen diğer iki tip konteyner, içinde yaşayan afetzede bulunmaması ve yerleşim alanında bu konteynerlere rastlanmaması sebebiyle plan şemaları, yetkililerden öğrenildiği şekilde taslak olarak çizilmiştir (Görsel 52).

Görsel 52. Tip-5 ve Tip-6 konteyner şeması (Kişisel arşiv, 2020).

Görsel 52’de Tip-5 konteyner olarak görünen taslak, büro tipi konteyner olarak adlandırılmaktadır. Bu konteyner tipinde, yukarıda bahsi geçen Tip-1 konteynerindeki gibi bir oda bölümü olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu tip konteynerde kullanılan ıslak hacimde, Tip-1 konteynerinden farklı olarak klozet kullanıldığı öğrenilmiştir.

Tip-6 konteyner ise iki oda bölümü ve bir ıslak hacimden oluşmaktadır. Afetzedeler tarafından kullanılmayan bu tip konteynerde mutfak bölümü bulunmamaktadır.

3.2.4. Geçici Konutlara İlişkin Mekânsal Okuma ve Analizler

Görsel 53. Fiziksel mekâna dair anahtar kelimeler (Kişisel arşiv, 2020).

Yapılan görüşmeler neticesinde, fiziksel mekâna dair araştırılan ve afetzedelerin sıklıkla dile getirdiği anahtar kelimeler Görsel 53’te gösterilmiştir. Bahsi geçen anahtar kelimeler, kısa süreli barınma amacıyla kurulmuş olan geçici yerleşkelerde yaşam süresinin uzamasıyla önemini arttırmaktadır.

Deprem sonrası ilk zamanlarını çadırda geçiren kimi afetzedeler açısından geçici konutlar, kurtarıcı mekanlar olarak görülmüştür. Bu durum bir afetzede tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “...Çadırdan daha iyidir bunlar. Çadırda ne banyo ne el yıkama yeri ne lavabo ne mutfak şeyleri ne su hiçbir şey yoktu. Yarım kışı geçirdik orada, buna çok şükür...” (DK_Kadın_15). Başka bir afetzede ise çadırdan geçici konuta yerleşmesini, “Biz 45 gün çadırda kaldık. Çadırdan buraya gelince burası bize lüks geldi. Deprem olunca evden çadıra çadırdan da buraya işte...” (DK_Erkek_16) şeklinde belirtmiştir.

Deprem sonrası kısa bir süre çadırda kaldıktan sonra, mutfaksız konteyner deneyimi yaşayan bir afetzede, bu durumun çocukları ve kendisi üzerinde sebep olduğu psikolojik durumu şöyle ifade etmiştir:

...Depremden sonra çocuklarla kışın soğuk günleri çadırda kaldık. Eşim hastanede çalışıyor, orada bize bir konteyner verdiler. Sabah çocuklar yumurta istiyor pişirememek beni çok üzdü. Elden bir şey gelmedi. Evde olsa banyoları, kıyafetleri, istedikleri şeyi pişirmek olsun yapıyorduk. Ama bunu yapamamak hala aklımdan çıkmıyor. Çocuklarım kalkıyor bana patates pişir, yumurta pişir, orada sadece oda verdiler yemeği yemekhanede yiyorduk ama çocuktur istiyordu. Yapamadığım için çok üzülüyordum hala unutamıyorum (DK_Kadın_17).

Afetzedelerin fiziksel mekâna ilişkin değerlendirmeleri, Görsel 53'te belirtilen anahtar kelimelerin başlıklandırılması yöntemiyle incelenecektir.

İklim

Görüşmeler sırasında geçici konutların Elazığ iklimine uygun olup olmadığına dair sorulan soru, afetzedelerin en çok problem yaşadığı konu olarak gündeme gelmiştir. Afetzedeler şubat ayında başlayan yerleşim ile geçici konutlarda hem kış hem yaz mevsiminin iklim koşullarına maruz kalmışlardır. Bir afetzede (K_Kadın_02) bu durumu, “...Yazın çok sıcaktı, öldük burada. Bir yer bulamadık ki gidelim. Kışın da donacağız herhalde şimdiden soğudu. Sobayı çekince hemen buz gibi oluyor.” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir afetzede (DK_Erkek_12) ise düşüncelerini “Bu konteynerler yazın çok sıcak kışın da çok soğuk oluyor. Bence bunlar hiçbir memleketin iklimine uygun değil.” şeklinde dile getirmiştir.

Henüz şiddetli ayda değiliz ama kapı açılınca çok soğuk oluyor. Yazın burada resmen ağladık çocuklar ağladı sıcaktan. Klima takalım dediler ama elektrik altyapısı kaldırmazmış. Yaza kışa hiç uygun değil. Sadece yağmurdan başını sokabiliyorsun. Ha çadır ha bura. Buranın bir farkı var o da sıcak suyun var rahat bir şekilde banyonu yapabiliyorsun, yemeğini yapabiliyorsun (DK_Kadın_01).

Geçici konut olarak kullanılan konteynerlerde sac yapı malzemesi kullanımı, sıcaklık kontrolünün sağlanmasında ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu malzeme yaz mevsiminin sığağını, kış mevsiminin soğuşunu tamamen içeri almakta ve afetzedelerin mekân kullanımını sınırlandırmaktadır.

...Yazın buraya gelseydiniz kliması olmayanların Allah yardımcısı olsun. Bizim vardı şükür. Şimdi bu konteynerlerin malzemesi sac, içinde köpükler var. Sac ısıyı yayıyor. Yazın gelseniz burada iki dakika duramazsınız. Dışarı da güneş çok çıkamıyosun (DK_Erkek_10).

...Sadece bir teneke gibi. Demir üstüne bir muşamba sermişler o demir ısınınca yanıyor, koku veriyor, nemleniyor 3 gün önce yağmur yağdı. Siyah siyah küf atıyor ve halılarımız ıslak. ıslak haliya basıyoruz... Yazın yanıyoruz kışın donuyoruz. Doğu tarafının havası serttir. Konteynerde gece ellerini duvarlara vuramazsın. O demir soğudukça içeri geliyor soğuk (DK_Kadın_19).

...Örneğin çok terleme var burada kışın. Yazın var ya bizim şu yere ayağımız yapıştı resmen. O kadar sıcaktı ki anlatamam hiç. O sıcakta sürekli terlik giymek zorunda kaldık evin içinde. Burası cehennem hayatı gibiydi. Vücudumuzda yaralar çıktı hep (DK_Kadın_30).

Konteyner yapımında kullanılan malzemeler, iç mekân ısını dengeme sorununa yol açmasının yanı sıra, iç mekânı yağmurdan koruma konusunda da yeterli dayanıklılığı gösterememektedir. Görüşme yapılan afetzedelerden biri (K_Kadın_05) yağmur sorununu "...Bunlar Elazığ'ın iklimine pek uygun değil, pek değil hiç uygun değil aslında. İçeri yağmur giriyor, kış geldi mi nem çekiyor. Süngerler hep su çekiyor burada." cümleleriyle ifade etmiştir. Çalışmanın yapıldığı hafta üç gün art arda yağın yağmur, afetzedeleri, fiziksel ve ruhsal olarak oldukça yıpratmıştır.

...3 gün yağmur yağdı çok zor. Bazı konteynerler var mesela iki sokak arkada. Orada oturan komşum 3 gün boyunca 2.5 yaşında da kız çocuğu var rezil oldum diyor. Gece yattığımız yerde üstümüze yağmur yağıyor diyor. Her tarafa leğen koydum diyor. Gitmiş AFAD arıza yerine. Sonra AFAD ilgilenmiş herhalde bilmiyorum. AFAD bize döşek verdi yere attık, yerde yatıyoruz yemin ederim bazen gece elim duvara değıyor, hele kış değil bir düşün. Böyle resmen buz ha buz çıkıyor. Düşün kar yağınca eksiler olunca nasıl idare edeceğiz (DK_Kadın_08).

...Gece yatılmıyordu hiç. Ben çadır çektim kapının önüne içeri çok su akıyordu yağmurda. Benim dış kapıdan giriyor. Halılarım evin arkasında hep ıslandı. Gece 3'te kalktım sabah 6'ya kadar su topladım. Halıları kaldırıncı bu sefer içeri taraflara geldi iyice. Kapının üstünden altından geliyor (DK_Kadın_19).

Görsel 54. Yağmur sonrası kurutulan halılar (Kişisel arşiv, 2020).

Yağmur gibi olağan hava olayları dahi afetzedeler için mücadele edilmesi gereken bir sorun olarak gündeme gelmektedir (Görsel 54). Afetzedelerin afet öncesi gündelik yaşam rutinlerine geri dönmelerini sağlaması gereken geçici yerleşimler, afetzedeleri rutinlere döndürmek yerine, onların hayatlarına yeni rutinler eklemektedir. Eklenen bu rutinler ise afetzedeler açısından yeni travmalar doğurmaktadır. Doğukent'te görüşülen bir afetzede (DK_Kadın_20), "...Burası yağmur olmasa bile yazın da nemleniyor. İki gün halıyı kaldırmasan su oluyor yerler hep. Altına karton serdim ama paslandı. Onu çıkardım kilimleri serdim." cümleleriyle yaşadığı zorluğu dile getirmektedir.

...Ben hep konteynerin içindeyim. Temizlik yapıyorum; çünkü temizlik hiç bitmiyor burada. Yerler ıslak, sabah kalktığı zaman bu süngerleri kaldırdığım zaman ıslak, şu duvar kısımlarında hep nem. Bu insana geçiyor hep, sabah yataktan kalkamıyoruz (AD_Kadın_02).

...Yağmur yağınca içeriye su doluyor. Kapıyı kapatıp gitsem içerde olmasam içeriye su basar hep. Bu korku yüzünden bir yere de gidemiyoruz. Yağmur yağarken uyuyamazsın da su dolar yoksa içeri. Yağmur zamanları uyanık içerde bekliyoruz, neresi sızdıracak, hemen müdahale edelim diye (AD_Erkek_06).

Yanlış malzeme kullanımı, afetzedelerin sağlığı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Özellikle küçük çocuğu olan afetzedeler, kış mevsimini nasıl geçireceklerine dair endişe duymaktadırlar.

...yan komşumun çocuğu bronşitli. Benim çocuğum hasta. 3 gün boyunca yağmur yağdı inan ki hep halılar yaş oldu. İçerisi ıslak, nemli, soğuk,...Çocuklar küçük daha, nasıl böyle yerde yaşasın çocuk. Bak burada küçük çocuklar hep hastalanıyorlar soğuktan. Kalıcı bir hastalıkları olacak diye korkuyoruz (DK_Kadın_01).

...Konteynerler çok sıcak oluyor. Mesela ben şu an çok tereddütteyim. Çocuklarım küçük, hava soğuk. Yerden havada olduğu için konteynerler yerden çok hava geliyor. Buz gibi yerde oturamıyoruz daha. Çocuklarım falan oynadığı zaman oturamıyoruz hiç. Diyorum ki hani tez zamanda inşallah evlerimiz hazır olur gideriz. Çünkü şu an çok tereddütteyim kışın ne yapacağız. Nisanda buraya geldik çok soğuktu. Bu çocuğum ilk zamanlar geldiğimizde çok hasta oldu. Şimdiden kara kara düşünüyorum. Kışın burada kalırsak çok kötü zamanlar bizi bekliyor. Yazın en azından bir çare bulduk brandayı çektik çok sıcakken, kapı önünde oturduk. Pervaneyi çalıştırıyorduk. Yazdan korkmuyordum...Kışın burada çok zor. Kapı pencere kapatsak çok havasız oluyor. İnsan boğuluyor. Çocuklar mesela yerden zehir gibi hava geliyor. Nemleniyor yerler mesela halıları kaldırdığımız zaman köşeler hep su gibi terliyor o yüzden çok sıkıntılı. Şimdiden bile içerisi çok soğuk. Isıtıcıyı yakıyoruz ama yine de soğuk. Yerler çok soğuk. Konteyner yerde olsa belki cereyan olmazdı ama kışın burada yapılmaz (DK_Kadın_17).

Malzeme kullanımının sebep olduğu önemli problemlerden biri de ses konusudur. Çatıda kullanılan sac malzeme, sesin mekân içine akışını arttırmaktadır. Büyük bir korku yaşayan ve bu korkunun sonuçlarıyla baş etmek zorunda kalan afetzedeler için ses konusu geniş çaplı düşünülmesi gereken bir konudur. Ses konusu bir afetzede (AD_Kadın_01) tarafından "...bir de ses. Bazen kızım diyor ki rüzgâr esince anne çatının üzerine taş koyalım konteyner uçmasın. O kadar ses oluyor." şeklinde ifade edilmiştir. Başka bir afetzede (AD_Kadın_08) ise duyulan sesi, "...Hani böyle tenekeye vurursun ya öyle ses çıkar, hah işte aynı öyle bir ses oluyor burada." şeklinde tanımlamıştır.

...Belki bu konteynerler ağırlar ve bir rüzgâr geldiğinde atmayacak. Ama her rüzgâr geldiğinde o korkuyu yaşıyorum. Ya konteyneri tutar atarsa? Anormal ses geliyor. Mesela yağmur yağıyor ben diyorum ki kıyamet kopuyordur dışarda. Çünkü taş yağar gibi yağıyor, öyle ses geliyor. Kapıyı açıyorum normal standart yağmur. Evde olsam o yağmuru hiç umursamam ama burada korkuyorum gökten taş yağıyor gibi oluyor. Rüzgâr esiyor, gördünüz konteynerimiz köşe başı zaten. Altına da giriyor böyle rok rok titretiyor. Kaldırıp konteyneri atacak sanıyorum. Çok güvensiz hissediyorum. Yaşadığım tereddüt çocuklarıma da yansıyor (DK_Kadın_34).

...Burada ses sorunu da çok var. Yağmur yağdığında içeride televizyonu hiç duymuyoruz hiç, o kadar ses oluyor. Bir de rüzgâr esiyor mesela, sanki burayı alıp uçuracak sanıyorum. Dışarıda normal yağmur yağsa, rüzgâr esse biz yine çok etkileniyoruz burada (AD_Kadın_10).

Kırklar konteynerlerinde, özellikle üst katta yaşayan afetzedeler rüzgâr sesinden daha çok etkilendiklerini dile getirmişlerdir. Bir afetzede (K_Kadın_03) bu durumu, "...Rüzgâr gelince burası uçacak sanıyorum, üst kattayız ya bir de. Üst kat olunca rüzgâr sesi falan daha çok geliyor." şeklinde ifade etmiştir.

Barınma mekânından asgari düzeyde beklenen, fiziksel çevre koşullarından bireyi korumasıyken, yapılan görüşmeler sonucunda geçici konutların, bu standardı dahi sağlayamadığı görülmektedir. Bu durumun en temel sebebi ise, bölgenin iklimine uygun olmayan, her afet bölgesi için kullanılan tek tip konutlardır. Doğukent geçici

yerleşim alanında görüşülen bir afetzede (DK_Kadın_23), bu durumu şu şekilde özetlemektedir: "...Konaklama yeri diyorlar burası için ama ne yazın ne kışın bu konteynerler yaşanacak gibi değil."

Mekân Boyutu

Yapılan görüşmelerde iklim zararlarına maruz kalma durumundan sonra en çok problem yaşanan konunun mekânın boyutuna dair olduğu görülmüştür. Demografik yapıya ilişkin edinilen bilgilerin tablolandırıldığı bölümde, geçici yerleşimlerde yaşayan ailelerin genellikle 4-5 kişiden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, mekân boyutunun neden sorun teşkil etmeye başladığına dair ipuçlarını vermektedir.

...6 kişi yaşıyorduk biz konteynerde. İlk zamanlar içeride sığmadığımız için ben eşimle arabada otuyordum. Çocuklarım içeride kalıyordu. Sonradan bize konteyner verdiler bir tane daha, çocuklar orada kalmaya başladı. Yoksa 20 m²'de 6 kişi nasıl yaşayalım sen söyle (AD_Kadın_07).

...5 kişi burada kalıyoruz. En küçük kızım, bir oğlum 20 yaşında, biri 21 yaşında bir de eşim 5 kişi işte burada kalıyoruz. Konteynerleri görmüşsünüzdür. Yani ders çalışacak ne bir masa var ne bir yer yok hiçbir şey koyalım. Bir kanepa getirmemişiz yerde oturuyoruz yerde kalkıyoruz (DK_Kadın_05).

...Bizim kültürümüzde tüm aile bir arada yaşarız biz. 6 kişi burada kalıyoruz. Eşimin anne babası, 2 çocuk bir de biz. Gidecek yerimiz yok. Bu konteyner yeter mi bize hiç? Burada iki tane öğrencim var ders yapamıyorlar EBA'dan açıyoruz örneğin dersi, ben burada konuşamıyorum. 6 kişi buradayız. Bir de eşimin annesi engelli. Çok zor böyle, çok (DK_Kadın_20).

Pandemi nedeniyle öğrencilerin uzaktan eğitim almaya başlamaları, mekân boyutunun küçüklüğünü daha da problem haline getirmiştir. Temel fizyolojik ihtiyaçların zor karşılandığı iç mekanlar, sınıf işlevini de yerine getirmesi gereken alanlara dönüşünce hem aileler hem öğrenciler kendileri için çözümler üretmeye çalışmışlardır (Görsel 55).

...Burada en çok istediğim şey evin biraz büyük olmasıydı, yerimiz çok dar...Oraya gidiyoruz orada olmuyor buraya geliyor burada olmuyor. Yer dar zaten, kısıtlı. Çocuklarımız ders yapamıyor mesela. EBA'dan ders yapmaya çalışıyorlar. Buraya gidiyoruz bu sefer çocuklara ses gürültü oluyor. Öbür tarafa gidiyoruz orada da çocuğum her dakika oraya buraya geçiyor. Öğretmenle temas kurmakta çok zorlanıyor çocuğum. Çocuklar için ayrı çalışma ortamı yok, onlara baza aldım onun içinde ders yapıyorlar (DK_Kadın_24).

Görsel 55. Uyuma ünitesinin çalışma masasına dönüşmesi (URL-19'dan alınan kız çocuğu görseli yazar tarafından kolajlanmıştır).

...Evler de çok dar her şey iç içe geçmiş durumda. Ayakkabılar için yer yok burada...Çocuklar için bir de sessiz çalışma alanı olsa keşke, kalabalığımız biz nerde çalışacaklar. İçeride kapı pencereyi kapatıp oturamıyorum çok daralıyorum kışın ne yapacağız? Oksijensiz kalmış gibi hissediyorum (AD_Kadın_08).

...Konteynerlerin en büyük sorunu küçüklüğü. Bizim çocuklarımız var. Hadi hava güzelken biz dışarı çıkıyoruz, onlar yine içerde ders yapmaya çalışıyor. Hele şimdi kış, yağmur kar gelince hepimiz içerde olacağız. Çocuklar nasıl ders çalışacak o zaman? (AD_Kadın_03)

Mekân boyutuna bağlı olarak ortaya çıkan bir diğer sorun havalandırmadır. Özellikle havaların soğumasıyla birlikte konteyner içinde yaşamaya başlayan afetzedeler, dar alanda koku problemi ile karşı karşıya kalmaktadır.

...bir yemek yaparken oradan oraya dönerken çok zorlanıyorsun. Havalandırma da problem. Yemek yapınca kapı pencere açıyorum koku oluyor diye. Bu sefer de ev soğuyor. Dün mesela yemek yaptım çocuklarım da banyo yapmıştı kapıyı açmakta zorlandım (DK_Kadın-24).

Bireyler üzerinde, mekân boyutunun etkisini en net gösterdiği zaman, aile bireylerinin hep birlikte iç mekânda vakit geçirmeye başladıkları zamandır. Bu vakitler, afetzedeleri psikolojik olarak olumsuz etkilemekte ve afet öncesi durumu sıklıkla düşünmelerine neden olmaktadır.

...Şu an tamamen konteynerin içine kapandığınız zaman 20 m²'lik alan, iki çocuk ve biz. İster istemez eski günler şimdiye kadar bu kadar çok aklıma gelmiyordu. Tabi aklımızdan hiç çıkmıyordu; sonuçta bir evimiz vardı. Ev ortamına yaşıyorduk. Ama şu an daha çok geliyor. Evde olsaydım çocuğum odasında ders çalışıyordum; evde olsaydım şu an mutfağında yemek yapıyordum. Hep böyle evde olsaydım diyorum. Alanımız dar olduğu için o yüzden hiçbir şey getiremedik kendimize. Bazen eşyalarımın olduğu depoya gidiyorum, eşyaların arasında geziyorum. Gerçekten o eşyalar bizim mi? Gerçekten bir ev ortamı gördük mü biz. Hayal gibi geliyor (DK_Kadın_34).

...Güneşli havalarda günümüz normal geçiyor ama güneşsiz özellikle yağmur yağdığı zaman çok sıkıcı. Acayip sıkıcı, insan resmen bunalıyor burada. Küçük hem de herkes giriyor içeri kutu gibi bir şey görüyorsunuz. Toplamı 21 m². Ben 3 kişi yaşıyorum, yan komşumuz var 5 kişi, karşı komşumuz var 6 kişi-ana baba 4 kız-acayip zorlanıyorlar. Eşya üst baş konusunda yer yok her şey üst üste binmiş. Herkes böyle. Kış geliyor montlar, odur budur şudur kazaklar falan sığmıyor (DK_Kadın_08).

Kültürel Kod

Geçici konutun, Elazığ'ın kültürel yaşantı özelliklerine uygunluğunu değerlendirmeye ilişkin yöneltilen soru, afetzedeler tarafından genel olarak mekân tasarımı ve boyutunun uygunsuzluğu üzerinden ele alınmıştır. Bir afetzede (DK_Kadın_19), geçici konutlarının kültürel yaşantılarına uygun olmadığını şu sözlerle ifade etmiştir: "...Benim en çok zoruma giden tuvaletin içinde banyo yapmak. Müslüman insanız, nasıl böyle bir banyoda abdest alayım?" Aşağı Demirtaş'ta görüşülen başka bir afetzede (AD_Kadın_02) ise, aynı konuyu şu cümlelerle dile getirmiştir: "...Ben buraya gelmeden önce namaz kılardım. Ama şimdi tuvalet banyo bir, tuvalet de klozet değil. Aldığım abdest kabul olmaz ki. Nasıl bu halde namaz kılarım? Burası yüzünden namaz kılmayı bıraktım ben."

...Batı'nın kültürü bizden farklı. Sen şimdi oralardan geldin belki sizde banyo içinde tuvalet vardır ama bizim buraların kültüründe öyle olmaz. Banyonun içine tuvalet konmaz, biz böyle görmedik hiç. Bu banyo tuvalet durumu çok canımı sıkıyor. En çok bu canımı sıkıyor hatta (AD_Kadın_07).

Kültürel yaşantılarına uygun olmayan bir diğer alan mutfak olarak belirtilmiştir. Ancak mutfak alanının yaşama mekanıyla bir arada olması, banyo tasarımı kadar afetzedeleri rahatsız etmemektedir. "...İçeride lavabo tuvalet bir arada ve bizim kültürümüze uygun değil bu durum. Mutfak idare edilir yine ama banyo tuvalet bir arada olmuyor." (DK_Erkek_21)

Mahremiyet

Mahremiyetin, afetzedelerin mekân boyutu ve dizilimleri üzerinden ele aldıkları bir konu olduğu görülmüştür. Mahremiyet konusuna yönelik direkt olarak yöneltilen bir soru olmamasına rağmen afetzedeler, bu durumla ilgili yaşadıkları sıkıntıları dile getirme ihtiyacı hissetmişlerdir.

...Mahremiyet hiç yok burada çünkü çok yan yana evler. Bir veranda olsa perde çekersin içinde oturursun. Bir mesafe olur en azından aranda. Ne içerde ne dışarda mahremiyet yok... Konteynerlerin sık sık olması iyi değil. Bir banyo yapıyorsun, konuşuyorsun hep ses gidiyor. Bir camını açsan yan taraftaki komşun her şeyi duyuyor, aynı evde yaşıyor gibi oluyorsun (DK_Erkek_21).

...Bakın burada bir tık yapınca karşı komşu duyuyor. Sırf ses bu kadar çok çıkıyor diye evde istediğim gibi konuşamıyorum. Eşimle tartışıyoruz mesela, başkaları duyacak diye söylemek istediklerimizi söyleyemiyoruz. Evin içinde de tartışabileceğin yer yok ki. Bu da bizi geriyor. Bu artık alışkanlığa dönmeye başladı (DK_Kadın_34).

...Yan konteynerde biri banyoya girse benim yatak odamın yanına denk geliyor. Ben hep duyuyorum. Diğer taraftaki de beni duyuyordur. Ne kadar kötü. Etrafta da çok alan var niye böyle yapmışlar? Konteynerlerin arasını biraz daha geniş tutabilirlermiş. Hele bizim burası bomboş arazi (AD_Kadın_08).

Mahremiyet ihtiyacının en yakın ilişki kurduğu kavram ses olarak ortaya çıkmaktadır. Mahremiyet-ses ilişkisi, afetzedelerin konut içindeki davranış biçimlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Kırklar konteynerinde görüşülen bir afetzede (K_Kadın_05) durumu şu şekilde özetlemektedir: "...Ben burada ne konuşsam yan tarafa gider ses. E ben onları hep duyuyorum çünkü. Hiç özel hayatımız yok burada."

Kırklar geçici yerleşim alanının, tek katlı konteynerlerin arkadan ve üstten birleştirilmesiyle iki katlı konteynerlere dönüştürülerek kurulması, mahremiyet-ses sorununun en çok bu yerleşkede dile getirilmesine sebebiyet vermiştir.

3.2.5. Geçici Konutlar Üzerinden Kullanıcı Müdahaleleri

Geçici yerleşim alanları, zaman içinde "geçiciliğini" kaybetmeye başlayınca afetzedeler, yaşadıkları mekânları ihtiyaçları dahilinde dönüştürmeye çalışmışlardır. Yapılan görüşme ve gözlemler neticesinde afetzedelerin müdahale ekseninin konteyner önü ve yanlarını kapsadığı, iç mekânın ise nispeten bu kapsamın dışında kaldığı tespit edilmiştir. Görüşülen afetzedelerden biri (DK_Erkek_14) iç mekân müdahalesine ilişkin durumu şu şekilde aktarmıştır: "...Evin içine hiçbir şey

yapamadım. AFAD geri alacak ya bunları, o yüzden çivi bile çakmıyoruz. Öyle bir şey yapacak lüksümüz de yok zaten bu darlıkta.”

Görüşmeler esnasında afetzedelere, özel olarak geçici konutlarına yaptıkları müdahaleler sorulmamasına rağmen afetzedeler, yapmış oldukları eklemeleri fiziksel ve psikolojik gereksinimler üzerinden aktarmışlardır.

Yapılan görüşme ve gözlemlerde en çok karşılaşılan kullanıcı müdahalesinin konteyner önlerine yapılan eklemeler olduğu tespit edilmiştir. Bu durum özellikle tek katlı konteynerlerden oluşan Doğukent ve Aşağı Demirtaş geçici yerleşim alanlarında görülmüştür.

Afetzede müdahaleleri, ikinci başlıkta detaylıca işlenen fiziksel ve psiko-sosyal gereksinimler üzerinden ele alınmıştır. Bu kapsamda konteyner önü müdahalelerinin Tablo 16’da gösterilen başlıklar altında toplandığı görülmüştür.

Konteyner Önü Müdahaleleri	
■ Fiziksel Gereksinimler	■ Psiko-sosyal Gereksinimler
■ Giriş alanını tanımlama	■ Yeşil alan ihtiyacı
■ Balkon/veranda ihtiyacını karşılama	■ Sosyalleşme ihtiyacı
■ İklim zararlarından korunma	

Tablo 16. Konteyner önü müdahale tablosu (Kişisel arşiv, 2020).

Fiziksel Gereksinimler

Giriş Alanı Tanımlama – Balkon/Veranda İhtiyacı

Doğukent ve Aşağı Demirtaş geçici yerleşim alanlarında konteynerlerin yerden yükseltilerek konumlandırılması, giriş alanına basamakla ulaşılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaç genellikle afetzedelerin ahşap palet ya da kaldırım taşlarını basamak olarak yerleştirmeleri ile çözülmüştür (Görsel 56).

Görsel 56. Kapı önü basamak (Kişisel arşiv, 2020).

Kapı önüne yerleştirilen yükselticiler, aynı zamanda giriş alanını tanımlama işlevini yerine getirmektedir. Görüşülen kimi afetzedeler bu alanları balkon işlevinde kullandıklarını ve dışarıda vakit geçirebilecekleri bir mekâna dönüştürdüklerini dile getirmişlerdir (Görsel 57). Kültürel alışkanlıklarında balkonda yemek yeme, oturma, dinlenme, misafir ağırlama gibi durumlara sahip olmaları, bu mekâna duydukları ihtiyacı ortaya koymaktadır.

...Balkon olsa burada çok güzel olurdu. Dışarıda vakit geçiriyoruz çünkü. Bak kendimiz kendi emeğimizle balkon gibi yaptık bu girişi. Torunlarımız oynuyor üzerinde, biz de çıkıp oturuyoruz buraya gölge vurunca. Yağmurlu havalarda zor ama kullanamıyoruz o zamanlar (DK_Erkek_14).

...Ben astım hastasıyım içeri havasız oluyor içeride oturamıyorum hiç. Hep kapı önündeyim. O yüzden böyle çıkma yaptık buraya. Kendimize ait bir yerimiz yok hiç. Biz yine bu yaştan sonra idare ediyoruz ama çocuklar çok zorlanıyorlar. Tabi yine yurtlarda kalmaktansa burada kalmayı tercih ederim (AD_Kadın_07).

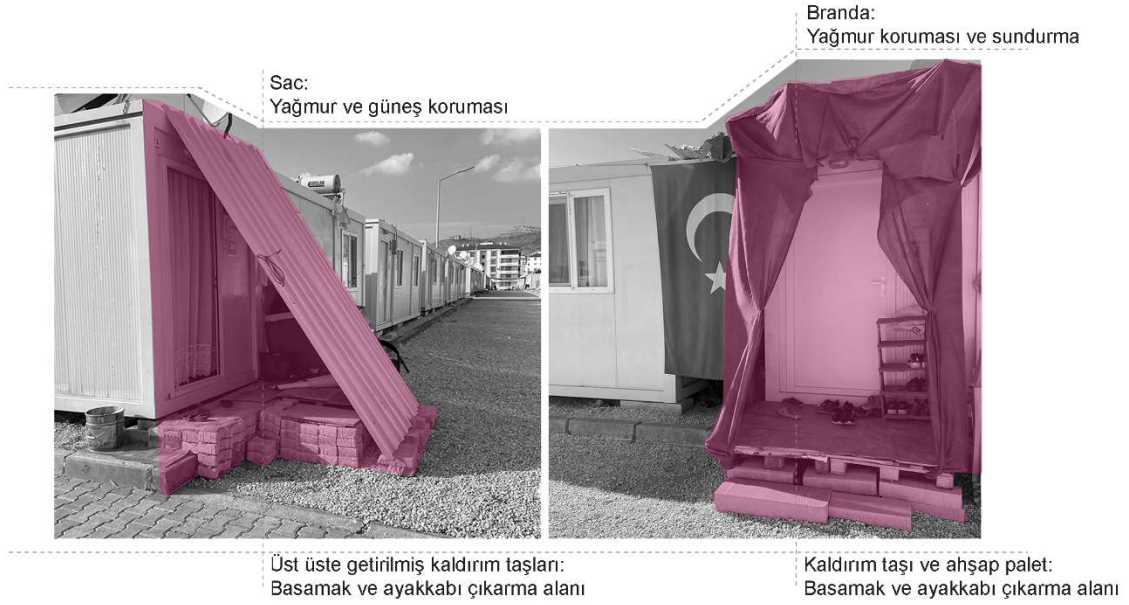

Görsel 57. Kapı Önü İşlevleri (Kişisel arşiv, 2020).

İklim Zararlarından Korunma İhtiyacı

Mekânsal okuma ve analizlerin yapıldığı bir önceki başlıkta anlatılan yağmurun geçici konut içine akması sorununa karşı afetzedeler, çeşitli çözümler üretmişlerdir. Bu çözümlerden en yaygın olanı kapı üzerine eklenen ve saçak işlevi gören malzemelerdir. Bu malzemeler hem kapı önünde ayakkabı koyulabilecek bir alan yaratmak hem de yağmur suyunun kapıdan girişini engellemek için kullanılmışlardır. Yapılan müdahaleler incelendiğinde iki tür malzeme kullanıldığı görülmüştür: Sac ve branda (Görsel 58).

...Çatı olsa iyi olurdu, bunun yazı var kışı var. Biz burada bir günlük 1-2 aylık durmuyoruz. 1 yılı geçiyor o yüzden çatının olması iyi olurdu. Biz de müracaat ettik aslında ama yapılmadı. Biz de branda çektik çatıya. Ama brandalar da yaz üstünden geçtiği için çürüdüler suyu alta verdi hep. Yağmur kapıya vurmasın diye saçak yaptık (DK_Erkek_25).

Görsel 58. Sac ve branda örnekleri (Kişisel arşiv, 2020).

Psiko-sosyal Gereksinimler

Yeşil Alan İhtiyacı

Konteyner önlerinde sıklıkla karşılaşılan bir diğer müdahale ise afetzedelerin ektiği yeşil alanlardır. Özellikle Doğukent geçici yerleşim alanında yeşil alan bulunmaması, burada yaşayan afetzedelerin kapı önlerini ekim/dikim alanı olarak değerlendirmelerine sebep olmuştur (Görsel 59).

...Yazın bir kabak diktim buraya bak göstereyim sana da. Alışmışız yeşilliğe bir kere. Biraz kabak diktim, reyhan diktim, biber diktim. Herkes kapısının önüne bir şeyler ekiyordu yeşillik olsun. Çünkü bizler alışmışız yeşilliğe. O da olmayınca bu taşlar bizi bu sene öldürdü yaktı bunlar (DK_Kadın_07).

Görsel 59. Doğukent yeşil alan ihtiyacı (Kişisel arşiv, 2020).

Doğukent geçici yerleşim alanında giriş kapısının paralelinde bulunan tel örgünün yanında, küçük bir toprak alan bulunmaktadır. Bu alanın yanına konumlandırılmış konteynerlerde yaşayan afetzedeler, toprağı değerlendirerek yeşil alan ihtiyaçlarını karşılamışlardır (Görsel 60).

Görsel 60. Doğukent tel örgü yanı toprak alan (Kişisel arşiv, 2020).

Görsel 60'da toprak alanın ihtiyaca yönelik değerlendirilmesinin yanında, konteyner önüne dökülen beton alan da dikkat çekmektedir. Burada yaşayan afetzedelerle görüşüldüğünde, konteyner önünde bulunan çakıl taşları üzerine masa, sandalye

gibi donatıların dengesiz durmaları sebebiyle konulamadığı, bu duruma bir çözüm olarak konteyner önüne beton döktükleri öğrenilmiştir.

Kırlar geçici yerleşim alanında konteyner önü yeşil alan uygulaması bulunmamaktadır. Konteyner önlerinin kaldırım taşıyla döşenmesi ve geçici yerleşimin etrafında toprak alanların mevcut olması sebebiyle afetzedeler, bu toprak alanları ekerek kendilerine zaman geçirebilecekleri bir aktivite alanı yaratmışlardır (Görsel 61). Görüşülen afetzedelerden biri (K_Kadın_05) boş toprak alanları ekip dikmenin kendilerine “terapi” gibi geldiğini ifade etmiştir.

Görsel 61. Ekilen toprak alanlar, Kırlar (Kişisel arşiv, 2020).

...Bizim konteynerin karşısındaki şu yeşil yerlerde ağaçların dibinde oturuyoruz hep. Aramızda mesafe oluyor hastalık var ya. Karşımızdaki toprak alanı biz ektik hep. Böyle yeşillendirdik orayı. Zaman geçirdik, oyalandık orasıyla iyi oldu. Burada bir eğlence lazım insana (K_Kadın_01).

...Bizim konteynerin karşısındaki toprak alan boştu ilk geldiğimizde. Biz komşularımızla ektik hep buraları. Hem güzel görünsün istedik hem de 5 dakika içine girdim mi huzur bulalım dedik. Bunların içi dar, insan pikniğe gitmek istiyor, açık alanda vakit geçirmek istiyor. O yüzden yaptık işte burayı (K_Kadın_04).

Sosyalleşme İhtiyacı

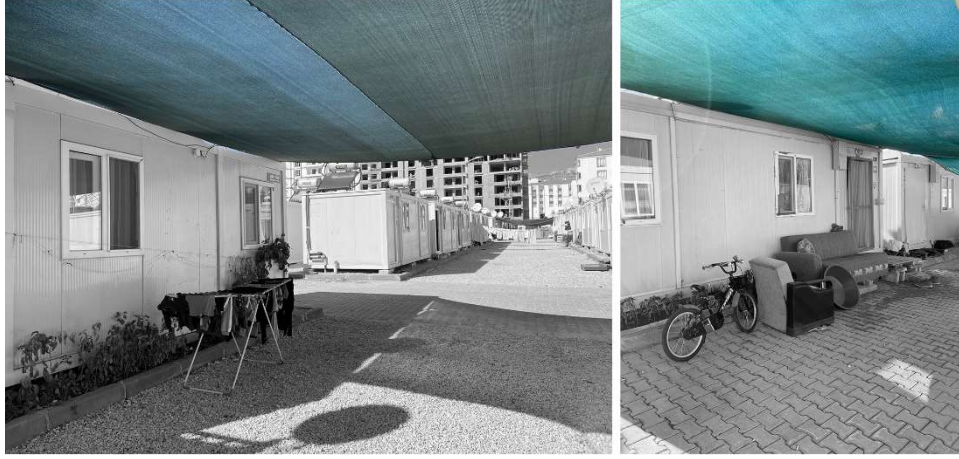
Üç yerleşim alanında da ortaklık gösteren bir diğer konu komşuluk ilişkilerine verilen önemdir. Elazığ kültüründe önemli bir yere sahip olan komşuluk ilişkileri, bir arada yaşamının getirdiği olumlu özelliklerden biri olarak, afetzedeler tarafından aktarılmıştır. Aynı acıyı paylaşan ve ortak gelecek kaygısına sahip afetzedeler, kendi imkanlarıyla bir araya gelebilecekleri mekanlar oluşturmuşlardır. İç mekân boyutunun sınırlılığı sebebiyle dış mekânda konteynerler arası çekilen branda, sosyalleşme alanını oluşturabilecek mekân atmosferini yaratmak için kullanılan malzeme olmuştur.

Karşılıklı iki konteyner arasına yerleştirilen brandalar gölgelik oluşturarak güneşin konteyner içine girmesini engellemek, çocuklar için oyun alanı oluşturmak gibi ihtiyaçlara da karşılık vermektedir (Görsel 62).

...yazın buranın önünü çardak gibi yapmıştık. O konteynerden bu konteynere branda çektik. Hem güneşin karşısını önlemiştik masa falan her şeyi koymuştuk oraya. Yani akşamları yemeğimizi çayımızı dışarıda yedik, komşularla falan eğlenceli oluyordu iyi oluyordu ama şimdi havalar soğudu herkes çekildi evine (DK_Kadın_08).

Hava sıcaksa biz buraya naylon çekmiştik, buraya gölgelik yaptık. Genellikle burada otururduk ama şimdi hava soğuduğu için içerde oturuyoruz. Hava soğuyunca naylonu söktük güneşi görelim ev ısınsin diye. Çamaşırımızın da kuruması için söktük (DK_Erkek_25).

...Buranın en sevdiğim bölümü dışarı çıkıyoruz. Rahat en azından. Yaza gelmesi çok güzel oldu. Çocuklarımız içerde çok küçük olduğu için sıkılıyorlar biz bile içerde sıkılıyor muyuz çok küçük olduğu için boğuluyoruz. En sevdiğim yanı çocukları gönül rahatlığıyla dışarı bırakıp oynatabiliyoruz. Yoksa çok küçüktür bir şey yapılmıyor. Yine şükür dışarda kalmadık...Brandayı da biz çektik yazın çok sıcaktı. Çocuklarımız rahat oynasın diye çektik brandayı. İşte yere halı falan seriyoruz, komşularımızla oturuyoruz burada (DK_Kadın_17).

Görsel 62. Branda uygulaması (Kişisel arşiv, 2020).

Yapılan görüşme ve gözlemler neticesinde afetzedelerin müdahale alanlarından bir diğerinin konteyner aralarında bulunan boşluklar olduğu tespit edilmiştir. Boşluklara yapılan müdahaleler ikinci bölümde detaylıca anlatılan fiziksel ve psiko-sosyal gereksinim ayrımlarına göre ele alınmıştır. Konteyner araları kullanım şekillerinin Tablo 17’de belirtilen maddeleri içerdiği görülmüştür.

Konteynerler Arası Müdahaleler	
■	Fiziksel Gereksinimler
■	Depolama alanı
■	Ayakkabılık alanı
■	Çamaşır kurutma alanı

Tablo 17. Konteynerler arası müdahale tablosu (Kişisel arşiv, 2020).

Fiziksel Gereksinimler

Depolama Alanı

Afetzedeler, geçici konut mekân boyutlarının küçük olması nedeniyle eşyalarını konteyner içinde depolayamadıklarını dile getirmişlerdir. Bu soruna, boşluklara depolama alanı işlevi kazandırılmasıyla çözüm bulunmuştur (Görsel 63). Eşyalarını

yerleştirdikleri boşluğun üzerini ise yine brandalarla kapatarak yağmur koruması sağlamaya çalışmışlardır.

Görsel 63. Geçici konutlar arası boşluk tanımlamaları (Kişisel arşiv, 2020).

Ayakkabılık Alanı

Ayakkabılık alanı oluşturmak, geçici konutlar arası boşluklara tanımlanan bir diğer işlevdir. Geçici konut iç mekânında yeterli alan bulunmaması sebebiyle bu ihtiyaç dış mekânda çözülmüştür. Geçici konutlar arası boşluklara ayakkabı konulacak donatının yerleştirilmesi, çözüm yöntemi olarak geliştirilmiştir (Görsel 64). Bu yönteme duyulan ihtiyaı bir afetzede (AD_Erkek_06) şöyle dile getirmiştir: “...Yağmur yağsa dışarıda ayakkabı bırakamıyoruz. Saçak falan olsa neyse. İçeride zaten yer yok, bir de küçük alan koku yapıyor. O yüzden mecbur dolabı ayakkabılık niyetine koyduk. Hem yağmurdan korunuyor hem güvenli.”

Görsel 64. Geçici konutlar arası boşluk tanımlamaları-2 (Kişisel arşiv, 2020).

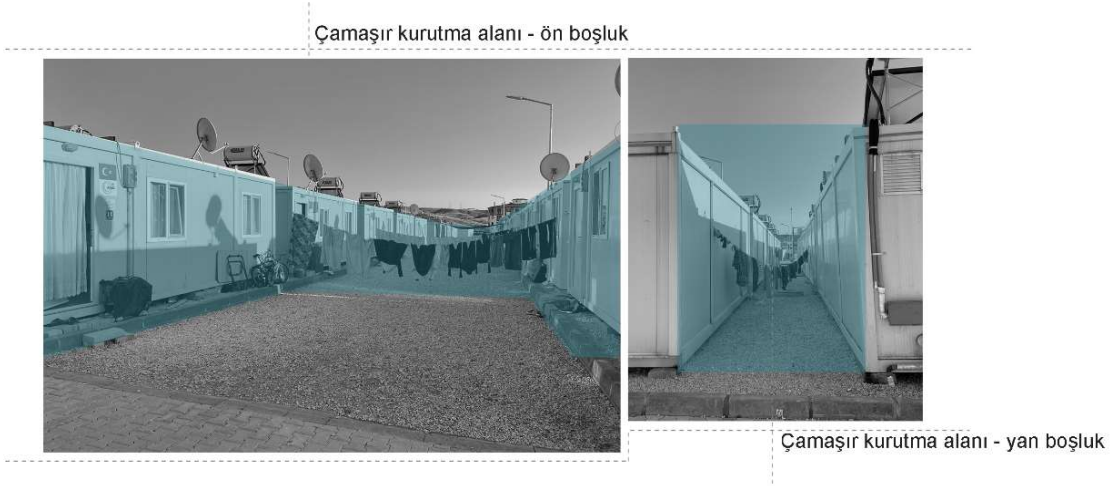
Çamaşır Kurutma Alanı

Afetzedeler, çamaşır kurutma problemlerine çözüm olarak geçici konutlar arası boşluklara ip germe yöntemini geliştirmişlerdir (Görsel 65).

...E kıyafetleri sürekli yıkamak zorunda kalıyoruz. Burada kurutmak zor. Konteynerin arkasına ip gerdim oraya asıyorum çamaşırını. Yağmurlu günlerde hiç içerde kurutamıyorum. O zamanlar hiç yıkamıyorum çamaşırılarımı. İçerde zaten yer yok. İçeri koysan kokusundan da duramıyorsun (DK_Kadın_24).

...Çamaşır yıkıyorum ızdırap. Çocuklara yalvarıyorum aman üstünüzü kirlitemeyin ne olur kirlitemeyin. Şimdi düşünüyorum kış gelecek kıyafetler kalınlaşacak nerede kurutacağız? Yer yok ki. Bunlar hep bizim için sorun işte, bunları düşünmek zorundayız (DK_Kadın_34).

...Çamaşır yıkamak için hep güneşli hava takip ediyoruz. Yağmurluyken hiç yıkamıyoruz. Güneşi görünce art arda bütün çamaşırılarını yıkıyoruz. Bu konteynerler arasına ip gerdik, oralara asıyoruz. Bazen şu tellerin üzerine de astığımız oluyor, yer arıyoruz işte (AD_Kadın_03).

Görsel 65. Çamaşır kurutma alanı (Kişisel arşiv, 2020).

Geçici yerleşim alanlarının etrafını çevreleyen tel örgüler de Görsel 66'da görüldüğü üzere çamaşır kurutma yeri olarak kullanılmaktadır. Aşağı Demirtaş geçici yerleşiminde yaşayan afetzedelerden biri (AD_Kadın_04), çamaşırları konut içinde kuruttuklarında çok koku olduğunu ve çocuklarının nefes almakta zorlandığını, bu sebeple tel örgüleri ya da konut arası boşlukları çamaşır kurutma alanı olarak kullandıklarını dile getirmiştir.

Tel örgüleri çamaşır kurutma yeri olarak kullanan başka bir afetzede ise bu durumun zorluğunu şu şekilde ifade etmiştir:

...Çamaşırlarımızı dışarı tellere asıyoruz. Ama oradan alanlar oluyor. Burada yaşamak çok zor. 3-4 gündür çamaşırlarımı dışarı götürüp, getiriyorum kurumuyorlar. Islak kurumuyor, yağmur yağdı. Dışarıda bıraksan alıyorlar, bırakmasan getir götür sürekli. Çok zor çok (DK_Kadın_09).

Görsel 66. Tel örgü çamaşırılık (Kişisel arşiv, 2020).

Kırklar geçici yerleşim alanında depolama ve çamaşır kurutma ihtiyacı, diğer alanlardan farklı olarak geçici konutların iki katlı ve balkonlu olması nedeniyle, balkon içinde çözülmektedir (Görsel 67).

...Balkon olmasının çok faydasını görüyoruz burada. Eşyalarımızın bir kısmını buraya koyuyorum ama yine üzerini örtüyoruz yağmur geliyor yine. Ha bir de çamaşır kurutmak için kullanıyorum burayı. İyi ki var yine. Bu balkon bizim kurtarıcımız diyebilirim (K_Kadın_02).

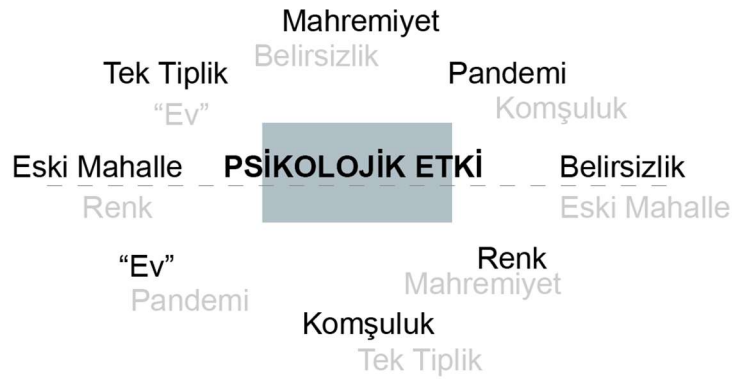
Görsel 67. Balkon kullanımları, Kırklar (Kişisel arşiv, 2020).

Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşim alanlarında afetzedelerin ihtiyaçları doğrultusunda iç-dış mekân müdahaleleri Tablo 18'de gösterilmektedir. Doğukent ve Aşağı Demirtaş geçici yerleşim alanlarının tek katlı konteynerlerden oluşması, gereksinimlere yönelik müdahalelerin benzerlik göstermesine neden olmuştur.

Gereksinim	Doğukent	Aşağı Demirtaş	Kırklar
Giriş tanımlama	Saçak-Basamak-Perde	Saçak-Basamak-Perde	Perde
Depolama	İki Konteyner Arası	İki Konteyner Arası	Balkon Köşesi
Yeşil Alan	Konteyner Önü	Konteyner Önü Mevcut Toprak Alan	Mevcut Toprak Alan
Gölgelik	İki Konteyner Arası	İki Konteyner Arası	Balkon
Çamaşır Kurutma	İki Konteyner Arası Tel Örgü	İki Konteyner Arası Tel Örgü	Balkon
Sosyalleşme	İki Konteyner Arası	İki Konteyner Arası	İki Konteyner Arası

Tablo 18. Geçici yerleşim alanlarına göre afetzede müdahale tablosu (Kişisel arşiv, 2020).

Müdahale İhtiyacını Doğuran Psikolojik Etkiler

Görsel 68. Psikolojik etkiye dair anahtar kelimeler (Kişisel arşiv, 2020).

Müdahale ihtiyacını doğuran psikolojik etkenler üzerine yapılan araştırma neticesinde karşılaşılan ve afetzedelerin bu konu üzerinde sıklıkla dile getirdikleri anahtar kelimeler Görsel 68’de gösterilmiştir. Burada kullanılan anahtar kelimeler, fiziksel mekân için ifade edilenlerle ortaklık göstermektedir. Bunun sebebi ikinci bölümde de aktarıldığı üzere, bahsedilen kavramların tek bir kategorinin karşılığı olmaması ve birbirini besleyerek ihtiyacı karşılamasıdır.

Afetzedelerin içinde bulunduğu hassas durum, zaman içinde etkisini kaybetmeye başlasa da tamamen ortadan kalkmamıştır. Görüşülen afetzedeler, görüşmenin yapıldığı dönemde İzmir depreminin meydana gelmiş olması sebebiyle, yaşanan depremle ilgili duygularını paylaşma ihtiyacı hissetmişlerdir. Doğukent'te yaşayan bir afetzede hislerini şu şekilde ifade etmiştir:

“...İzmir depremini televizyondan duyunca komşularla birlikte dışarı çıkıp ağıt yaktık. Çok zor deprem, biz yaşadık biliyoruz. En çok da depremden sonra yaşayacakları durumu biliyoruz ya ona üzülüyoruz. Bizim gibi olacaklar.” (DK_Kadın_34).

...Çok zor zamanlar geçirdik. Enkazda kaldım çocuklarımla. O zamanları unutamıyorum. Hala o zamanları rüyamda görüyorum. Psikolojik destek alıyorum burada. İzmir depremini görünce yine yaşadım aynı şeyleri. Kahroldum onlar için, bizim yaşadıklarımızı yaşayacaklar diye (K_Kadın_03).

...Deprem sonrası yaşadığım zorlukları hiç atlatamadım. Hayatın yükü çok ağır geliyor artık bana. Yazın bir de burada cehennemi yaşadık. Kışın da soba olmadan gece asla yatamazsın. Şimdi bile çok soğuk. Bu halde nasıl atlatalım zorlukları. Geçenlerde İzmir'de deprem oldu. Deprem haberini televizyonda gördüğümde sanki o anı yeniden yaşadım (DK_Kadın_23).

Geçici konut yapımında kullanılan malzemelerin ve konutların zemine monte edilme yöntemlerinin, afetzedeler üzerinde ciddi psikolojik olumsuzluklara sebep olduğu, yapılan görüşmeler neticesinde tespit edilmiştir. Sac malzemesinin hafifliği ve geçici konutun zeminden 20 cm kadar yukarıda monte edilmesi, hareketin neden olduğu titreşimleri mekân içine kolaylıkla dağıtmaktadır. Bu durum ise henüz deprem korkusunu atlatamayan afetzedeler üzerinde korkuya sebep olmaktadır. Bir afetzede bu durumu, “...Mesela biz buraya ilk geldiğimizde çamaşır makinasını çalıştırıyordum o zaman konteyner öyle bir sallanıyordu ki çocuğum deprem sanıp panikle dışarı çıkıyordu.” şeklinde aktarmıştır. Aşağı Demirtaş geçici yerleşiminde yaşayan bir afetzede (AD_Erkek_05), “Buraya ilk geldik, yanımız çevreyolu. Oradan arabalar geçtikçe deprem oluyor sanıyorduk. Resmen sallanıyorduk panik oluyorduk, şimdi alıştık artık. Dağ da olsa bağ da olsa alışmak zorundasın işte.” cümleleriyle yaşadıkları korkuyu ifade etmiştir.

...Yaşadığım zorlukları hiç atlatamadım. Tekrar deprem olacak diye çok korkuyorum. Konteynerler böyle yerden yüksek ya o yüzden çok sallanıyor deprem sanıyorum. Mesela çamaşır makinasını çalıştırınca öyle bir sallıyor ki deprem gibi. Her seferinde aynı korkuyu yaşıyorum (DK_Kadın_24).

...Zor geçiyor burada günler. Çok yorucu,... Daha hiç atlatamadık deprem sorunlarını. Çamaşır makinası çalışınca çok sallanıyor korkuyoruz. Depremde bizim ev en üst kattaydı zor indik o yüzden korkuyoruz. Bir de iki katlı ya bunlar, biri yürüse ev sallanıyor (K_Kadın_04).

Deprem korkusunu atlatamayan afetzedelerden biri (K_Kadın_07), konteynerin yıkılmayacağını bildiği için geceleri rahat uyduğunu; ancak gündüz hayatın çok zor olduğunu dile getirmiştir.

Afetzede çocukların psikolojilerini koruma konusu, görüşme sırasında ailelerin işaret ettiği önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Çocukların deprem sonrası yaşadıkları olumsuz duygu durumlarını bir afetzede şu şekilde aktarmıştır:

...Küçük çocuğum çok yıprandı. 4 aylıktı deprem olduğunda. Çok yıprandık. Hala oğlum bizim evleri amcalar yaptı mı biz niye bunlarda kalıyoruz diyor. Bu zamana kadar bilmiyordu, şimdi bakıyorum büyüdü farkında her şeyin. Hani niye bizim evleri amca yapmadı mı, niye bizim odamız yok niye bizim yatağımız yok. Son 1 aydır böyle şeyleri çok söylüyor. Sabah baktım yapbozlarla oynuyor. Dedi ki anne ben senin evini yapıyorum gidelim evimize. Bunlar bizi çok yıprattı (DK_Kadın_17).

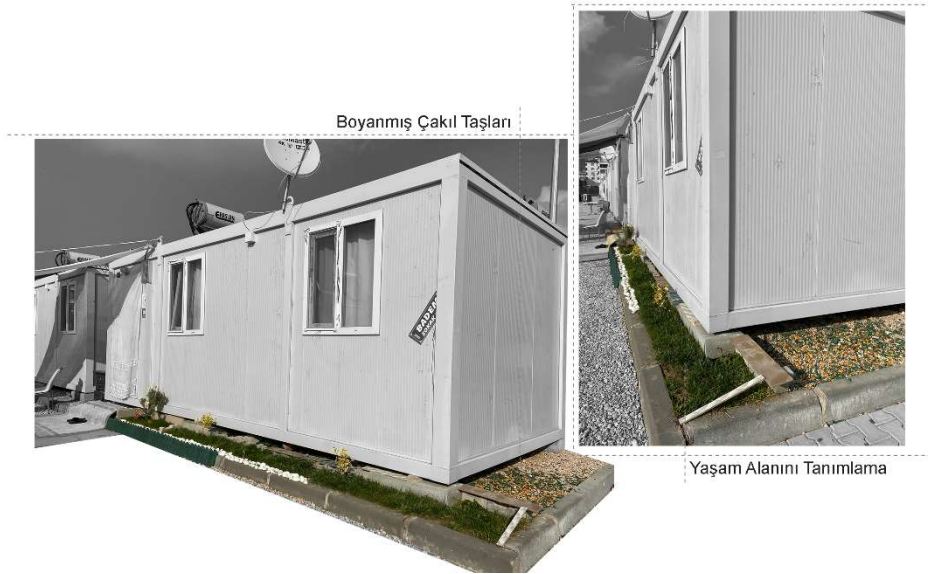

Görsel 69. Afetzedenin çocukları için kapı önüne çizdiği sek sek (Kişisel arşiv, 2020).

Başka bir afetzede çocukların psikolojilerini korumak adına şu şekilde bir öneride bulunmuştur: "...Konteynerlerde ev görüntüsü olması lazım. Çatısı olmalı. Psikolojik olarak çocuğumuz geldiğinde burası evimiz diyebilsek keşke. Konteyner diyoruz ama. Bir ev görüntüsü olması lazım." (DK_Erkek_21).

...Burada en zor şeylerden biri de çocukların psikolojisini korumak. Onların psikolojisi çok etkilenmesin diye buraya sek sek çizdim kendi imkanlarımla (Görsel 69). Kapımızın önünde bununla oynuyorlar. Buraya ahşap bir bank yaptım. Kapımızın önünde oturuyoruz (DK_Erkek_11).

Doğukent geçici yerleşim alanında görüşmeler yapıldığı sırada, geçici konutlardan birinin önünde bulunan renkli çakıl taşları ve çim alan dikkat çekmiştir. Bahsedilen geçici konutta yaşayan afetzedelerin karantinada olması sebebiyle kendilerinden görüşme talep edilememiştir; ancak psiko-sosyal destek biriminde çalışan görevliden öğrenildiği üzere, burada yaşayan afetzedenin çocuklarıyla geçici yerleşim alanında bulunan çakıl taşlarını boyama aktivitesi gerçekleştirdiği, bu sayede çocuklarına depremi unutturmaya çalıştığı ve aynı zamanda kendi konut alanını tanımladığı öğrenilmiştir (Görsel 70).

Görsel 70. Boyanmış çakıl taşları (Kişisel arşiv, 2020).

Afetzede Önerileri

Mekân ihtiyaçlarının belirlenmesinde mekânı deneyimleyen tecrübesi, çözüm yoluna giderken başvurulabilecek önemli bir araçtır. Görüşmeler sırasında afetzedeler yaşantılarına ilişkin ihtiyaçlarını aktarırlarken, bu ihtiyaçların çözümlenmesine ilişkin, tasarımcı bakış açısıyla yaklaşarak önerilerde bulunmuşlardır. Afetzedelerin mekân kullanımları süresince karşılaştıkları sorunlara

geliştirdikleri önerilerin fiziksel gereksinimler üzerinden olduğu tespit edilmiştir. Bahsedilen önerilerin doğmasına neden olan ihtiyaçlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Mekân boyutunun yetersizliği,
- Yağmur sularının mekân içine akışı,
- Çamaşır kurutma sorunu,
- Geçici yerleşim alanının konumu.

İç mekânın yeterli büyüklükte olmaması, mekân kullanımına dair alışkanlıkların değişmesine ve mekân kullanımının sınırlanmasına neden olmaktadır. Doğukent geçici yerleşiminde yaşayan bir afetzede, mekân boyutuna ilişkin tespit ve önerisini şu şekilde dile getirmiştir:

...Bu konteynerlerin duvarlarına raylı sistem yapsalarmış. Arkası boş ya dolap arkaya doğru raylı sistemle yarım metre, 1 metre gidebilirdi mesela. O buzdolabı mesela çok yer kaplıyor. Bir yarım metre dışarı gidebilseydi, bir misafir gelebilirdi eve. 3 kişiden fazla gelse içeri alamıyoruz kimseyi. Balkon %100 şart mesela. Konteynerleri biraz uzak kursalarmış birbirinden o zaman bir veranda gibi bir şey yapıp üstüne saçak gelirdi çok güzel olurdu. Yapılabilecek şeyler bunlar aslında. Bir yerde psikolojik ihtiyaçlar bunlar, insan istiyor (DK_Erkek_21).

Mekân boyutunun yanı sıra tasarımına ilişkin önerilerde bulunan başka bir afetzede, bahsettiği önerilerde yağmur koruması, mahremiyet, çamaşır kurutma alanı ve misafir ağırlama konularına yer vererek bütüncül bir yaklaşım sergilemiştir.

...Ben olsam bunları 1+1 yapardım, çatısına sac koyardım ama sağa ve sola meyil verirdim ki yağmur falan yağarsa su olduğu gibi aksın. Ben inşaatlarda çalıştım oradan biliyorum. Banyoyu en köşeye alırdım. Salonu ortaya koyardım. İki konteyner arasına da 5-10m mesafe falan koyardım. Sesi ölçer ona göre mesafeyi belirlerdim. Farklı renkli de olabilirdi. Konteynerin etrafına mesela L şeklinde balkon yapardım ki çamaşır asayım. Balkon katlanır yapardım üzerine de çekmeli bir branda. Balkon 1 m önde olsa yeterdi. Mesela bir balkonumuz olsa orada size çay ikram ederdik misafirlerimizi ağırlardık (DK_Erkek_27).

Mekân tasarımına ilişkin Kırklar geçici yerleşim alanında yaşayan bir afetzede ise (K_Kadın_02), mevcut durumdaki geçici konuta bir oda daha ekleyerek banyo ve tuvalet alanını birbirinden ayırdıktan sonra, kendi alışkanlıklarına uygun, yaşanabilecek bir mekân oluşacağını ifade etmiştir.

Çalışma esnasında, neredeyse görüşülen her afetzedenin baş etmek zorunda kaldığı yağmur sorununun yaşanmaması için şu şekilde öneriler gelmiştir:

...Bizim buraların havası sizin oralara benzemez. Doğu'da her şey farklı. Buranın kuru soğuğu çok oluyor ona göre değil hiç konteyner. Gece -22'ye kadar düşüyor. E buz gibi olur tabii. Bir de terleme yapıyor. Geçen 1-2 gün yağmur yağdı. Bu altlardan su geliyor, nem oluyor yerler. Bu sefer serdiğin yatak ıslanıyor ya da halı sersen ıslanıyor. Konteyner kenarındaki saçak gibi şeyler yanlış mesela. Bunlar

içeri su akıtıyor hep. Bunlar ya tersten olacaktı ya da çatıdan bir saçak çıkacaktı. Çatı tarzı bir şey şart buraya. Yazın da çatı olsa o sıcaklığı bu konteynerin tavanı gibi tamamen içeriye almaz...Konteyner su geçiriyor genelde. Yağmur yağdığında kapılardan içeri su giriyor. Branda çektik biz de. Bu kapıların dışarı doğru açılması lazım. Çünkü bu kanatlar dışarıda kalınca su içeri girmez oradan akar (DK_Erkek_21).

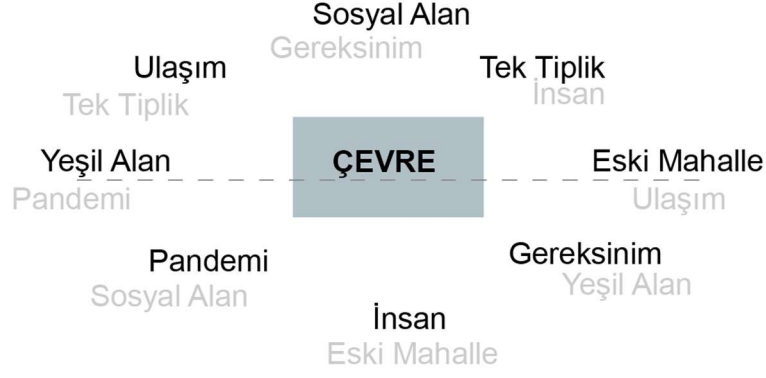
...En azından kapının üzerinden bir çıkma olsa yağmur içeri girmezdi. Birkaç gündür hava çok soğuk, bu konteynerlerin kenarları açık gibi o yüzden çok soğuk giriyor içeri. Dünden önceki gece baya üşüdük bezle kapattım o açıklıkları. Soğuğu sıcaklığı geçirmeyecek bir konteyner yapsalar iyi olurdu. Aceleden bunu yaptılar herhalde ama bir silikon falan çekselerdi iyi olurdu (DK_Kadın_24).

Geçici yerleşim alanının şehir merkezine uzak olduğunu ifade eden bir afetzede, "...Keşke hepsini bir arada toplamasalardı da herkesin oturduğu yerlere göre 100 tane bir yerde 100 tane bir yerde olsaydı. Yer de vardı aslında ama yapmamışlar. Burası boş arazi diye ta uzaktan insanlar mecbur buraya geliyor." (DK_Erkek_21) cümleleriyle bu düşüncesine çözüm önerisi sunmuştur.

Deprem sonrası bir süre çadırlarda yaşadıkdan sonra geçici konutlara yerleşen afetzedelerden biri, bu sürecin zorluğunu dile getirmiştir. Deprem sonrası sürecin bir mücadele olduğunu ifade eden afetzede (DK_Erkek_12), "...Böyle depremler hep oluyor. Keşke bu alanlarda konteynerleri kaldırmassalar, hep kalsa. İhtiyacı olan gelip kullansa. Bir daha deprem olsa yine böyle yer arayacaklar." cümleleriyle bu mücadeleyi hafifletmenin yöntemini sunmuştur.

3.2.6. Geçici Konutların Çevresine İlişkin Okuma ve Analizler

İnsanların çevreleri ile olan ilişkileri sadece fiziksel değil, zihinsel ve ruhsal bağlarla da kurulmaktadır (Arslan, 2009). Afet sonrası çevrelerini değiştirmek zorunda kalan afetzedeler, eski çevreleriyle kurdukları bu bağları, yeni yaşam alanlarına da taşıma eğilimi gösterirler. Tanımlanmış ve çözümlenmiş bir çevre, afetzedelerin geçici yerleşim alanlarına adaptasyon sürecini hızlandıran bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 71. Çevresel okumaya dair anahtar kelimeler (Kişisel arşiv, 2020).

Yapılan görüşmelerde afetzedeler tarafından geçici konut ve yerleşimlerin çevresine yönelik aktarımlar sırasında sıklıkla kullanılan anahtar kelimeler Görsel 71’de belirtilmiştir. Aktarılan anahtar kelimeler, tanımlı çevreyi oluşturmak ve dolayısıyla gereksinimleri karşılamak adına önemli ipuçlarıdır.

Afetzedelere yöneltilen “Bulduğunuz geçici yerleşim alanı yerine, eski mahallenize yakın bir yerde kurulmuş geçici konutta yaşamayı tercih eder miydiniz? Nedenleri ile açıklayabilir misiniz?” sorusuna genel olarak ulaşım ve komşuluk ilişkileri üzerinden cevaplar verilmiştir. Doğukent geçici yerleşim alanının şehir merkezinden uzak bir bölgeye konumlandırılması, burada yaşayan afetzedelerin maddi sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur.

...Şu anda bizim bir de araba parası sorunumuz var. Sabah 3-4 kişi işe gidiyoruz, bir de geri dönmemiz var. Minibüsle gidip minibüsle geliyoruz. Yürüyerek gidilip gelinecek bir yer değil çarşıya uzak. Şu pandemi zamanı böyle uzak bir yerde kalmak zor (DK_Erkek_14).

...Ben bazen okula gidiyorum, Fırat üniversitesine. Buradan minibüsle çarşıya gidiyorum oradan yaya gidiyorum. Tek araçla gidilmiyor. İndiğim yerden mecbur yürüyorum. Uzak ama mecbur yürüyorum. Eski yaşadığım yer yakın olduğu için sorun yaşamıyordum (DK_Kadın_08).

Aşağı Demirtaş’ta yaşayan bir afetzede (AD_Kadın_09), yerleşim alanının uzaklığı sebebiyle kendisini gurbete düşmüş gibi hissettiğini belirtmiştir. Aynı alanda yaşayan başka bir afetzede ise (AD_Kadın_01), yerleşim alanının konumu uzak olduğu için eski mahallesine yakın bir yerde kalmayı tercih edeceğini; ancak yerleşim alanına tahsis edilen yarım saatte bir gelen belediye otobüsünün kendisini rahatlattığını dile getirmiştir.

Konumun şehir merkezinden uzak olması, afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamaları noktasında sorunlara sebep olmaktadır. Bu konuda Aşağı Demirtaş'ta yaşayan afetzedelerin diğer yerleşim alanlarına kıyasla ihtiyaçlarına ulaşma sorununu daha fazla yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bir afetzede (AD_Erkek_05) "...Çarşı Pazar çok zor buralarda, uzak ya. Buraya bir Pazar kurulsa çok iyi olurdu." cümleleriyle ihtiyaçlarını dile getirmiştir.

...Burada market var ama çok pahalı. Bir Pazar kurulsa buraya çok iyi olmaz mı? Eczanemiz yok mesela, burası uzak nasıl gidelim. Acil ihtiyaçlarımız olduğunda çok zor karşılıyoruz... Burası çok uzak kendimi sanki Suriye'den geldim dışlanıyorum gibi hissediyorum. Yeşil bir sürü alan vardı oralara kursalardı. Niye bizi dışladılar? Ulaşım sorunu var. Kendimizi geçtim çocuklarımızın her şeyi kısıtlandı (AD_Kadın_02).

...Ulaşım da çok zor, bir şey bulmak çok sıkıntılı. Merkezi bir alanda olsa istediğin her şeyi bulabilirdin, burada bulamıyorsun. E her dakika da çarşıya nasıl gideceksin, uzak bir kere. Baksana bir etrafına hiçbir şey yok burada. Şehirden çok uzaktayız (AD_Kadın_03).

Doğukent ve Kırklar geçici yerleşim alanlarına göre daha kırsal bir mevkide konumlanan Aşağı Demirtaş'ta bir afetzede haşere sorunundan bahsetmiştir.

...Mesela burada evin içinde yılan yakaladık, fare yakaladık hep öyle şeyler oluyor. Şehre uzak dağ başı gibi burası o yüzden hep haşerat oluyor buralarda. Beton üzerine koysalardı bu konteynerleri o zaman en azından hayvanlar geldiğinde görebilirdik. Böyle hiç fark etmiyoruz içeri girdiklerini. Dipleri dolu olsa haşereler saklanamaz buraya hiç. Şehir merkezine eski mahallemize yakın bir yerde olsa çok güzel olurdu, hem böyle haşerelerle de uğraşmazdık (AD_Erkek_05).

Aşağı Demirtaş yerleşiminin şehir merkezinden uzak olmasını, görüşülen afetzedelerden biri olumlu bir yaklaşım olarak görmüştür. Bu düşüncelerini "...Burası uzak ama çevreyolu oluşu için ve yerleşim olmadığı için ben güvende hissediyorum burada. Giren çıkan hep belli oluyor." (AD_Kadın_10) cümleleriyle dile getirmiştir.

Doğukent'te görüşülen afetzedelerden bir kısmı buldukları konumdan memnun olduklarını ve geçici yerleşimin eski mahallelerinde kurulmasını istemediklerini dile getirmişlerdir. Afetzedelerin bir kısmı eski mahallelerinde bulunmayan sosyal imkanlar nedeniyle, bir kısmı ise eski mahallerinde yaşadıkları travma sebebiyle buldukları konumdan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bir afetzede ise Doğukent'in eski mahallesine çok yakın, güzel ve kültürlü bir mahalle olduğunu bu yüzden çevreyi çok sevdiğini belirtmiştir (DK_Kadın_24).

...Yerleşimin eski mahallemizde kurulmasını istemezdim. Burası daha iyi burayı çok beğendik. Burası Doğukent'in en güzel yerleridir. Sosyal hayat dışarda çok güzel. Dışarı çıkınca gezdiğiniz zaman park olsun, çay bahçesi olsun güzel iyi bir yere kuruldu. Bu imkanlar bizim eski evin oralarda yok. En güzeli burası yani çok güzel bir yere yapılmış (DK_Erkek_16).

...Yerleşim alanının eski mahallemde olmasını istemezdim. Orayı gidip gördüğüm zaman çok etkileniyorum, çok etkileniyorum psikolojik olarak. Bazen geçiyoruz oradan hani bakınca çok çok üzülüyorum evlerin yıkılması. Ben oraya gidince o günü yaşıyorum. Gidip gördüğüm zaman iki gün kendime gelemiyorum psikolojik olarak. O anı o milletin çığılıkları o binanın çökmesi kıyamet mahşer alanı gibiydi. Aynen o gece aklıma geliyor. O evin altından sağ salım çıkmamız, toz duman içinden taşların içinden çıkmamız hep gözümün önüne geldiği için aynı mahallede kalmak istemezdim. Uzak olması benim için çok iyi oldu (DK_Kadın_17).

...Kendi mahallemde geçici konut olsun istemezdim. Çünkü orada kendi evlerinde oturan insanları çocuklarım görünce psikolojileri bozulurdu. Onlar evlerinde biz konteynerlerde kalıyoruz diye. Çocuklarımın bunu yaşamalarını asla istemezdim, o yüzden burası iyi (DK_Erkek_12).

Doğukent yerleşim alanında yaşayan ve eski mahallesinde olmayı tercih eden bir afetzede güvenlik nedeniyle yerleşim alanının konumundan memnun olmadığını dile getirmiştir.

...Kendi mahallemizde olsa daha iyiydi. Burada böyle iç içe, kavgalar dövüşler hiç bitmiyor. 8-9 aydır hep iç içe geçtik. Çeşit çeşit insan. Herkes kapısının önünde kendi mahallesinde otursaydı daha iyiydi ama öyle bir imkân da olmadı buna da şükür, ne yapalım (DK_Kadın_09).

Eski komşuluk ilişkilerini özleyen afetzede ise, "...Konumu uzak, ulaşımı zor. Keşke herkesi kendi mahallesinin etrafına dağıtsalardı. Burada kimseyi tanımıyoruz, orada komşularımız vardı ne güzel tanıyorduk herkesi." (DK_Erkek_27) cümleleriyle hislerini aktarmıştır.

Görüşme yapılan üç yerleşim alanında da afetzedeler, sosyalleşme alanlarına ihtiyaç duyduklarını aktarmışlardır. Bir afetzede (DK_Erkek_12), "...Burası kamp gibi. Biraz yeşil alan olsa, çay bahçesi olsa birlikte toplansak, otursak, vakit geçiresek. Şimdi kapının önünde duruyoruz öyle." ifadesiyle sosyal alan ihtiyacını dile getirmiştir. Başka bir afetzede ise deprem sebebiyle psikolojilerinin bozulduğunu, bu sebeple en çok da böyle zamanlarda yeşil alan ihtiyaçlarının bulunduğunu ve sohbet mekanlarına ihtiyaç duyduklarını aktarmıştır (DK_Kadın_15).

...Biraz sosyal alanlar olsa güzel olurdu. Aslında bir şeyler yapıldı ama açılmadı pandemiden dolayı. Onun dışında biz bu pandeminin seyrek olduğu zamanlarda dışarıdaki parka gittik ama ne kadar gidebilirsin dışarıdaki yere. Ben de bir de kas romantizması var sürekli dışarı çıkamıyorum, iş yapamıyorum. Hani bir parkımız var çocuklar için. Altı kum ama eve geldikleri zaman suratları falan hep kum yüzleri elbiseleri bembeyaz oluyor. Çamaşır yıkama sorunu da olduğu için buradaki kumlu parka gitmelerini istemiyorum (DK_Kadın_24).

...Burası kalabalık bir yer. Bir Pazar yerine ihtiyaç duyuyoruz. Niye kuruyorlar ki? Sağlık ocağı vardı kapandı. Ben hastayım, panik atak geçiriyorum ve çok ağır geçiyor. Hastaneye nasıl yetişeyim arabamız yok. Buranın havası çok güzel onu seviyorum ama içerisi çok eksik işte. Hemşire ve doktora ihtiyaç var burada (AD_Kadın_08).

...Burada sosyal mekanlar olması kesinlikle şart. Bir kere yaz olduğu zaman evde duramıyoruz zaten sıcaktan. E dışarı çıksak gölge kovalıyoruz, konteyner gölgesi nereye düşerse oradayız. Ağaç falan yok ki. Biraz yeşil alan yapsalardı ya da yeşilliğin olduğu yerlere bu konteynerleri yapsalardı fena mı olurdu, oralarda otururduk (AD_Kadın_09).

...Mesela sosyalleşmek için çarşıya gitmek zorundayız burada hiçbir şey yok. Market büyük sorun çok pahalı çünkü. Bir çarşı pazarımız olsa fena olmazdı. Haftada bu ihtiyaçları karşılamamız lazım. Uzak olunca her defasında gidemiyoruz. Bir pazar olsa çok rahatlardık (AD_Kadın_10).

Sosyal alanlara ihtiyaçları olduğunu söyleyen afetzedelerin aksine, Doğukent'te yaşayan bir afetzede (DK_Erkek_16), Doğukent'e yakın alanlarda sosyalleşme mekanlarının olduğunu, yerleşim alanının içinde sosyal mekân olmamasının kendisi için sorun yaratmadığını, istediği zaman çocuklarını alıp en yakın parka götürebildiğini ifade etmiştir.

Kırklar geçici yerleşim alanında yaşayan afetzedeler, yerleşkenin konumuna dair sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Diğer yerleşkelere göre daha merkezi olan Kırklar, içeride yeşil alanlar bulunması ve yerleşke dışında imkanlara sahip olması sebebiyle, afetzedelerin bu konularda zorluk yaşamadığı bir alan olarak gözlemlenmiştir. Ancak merkezi konumda olması sebebiyle yerleşke içinde market bulunmaması, yerleşkede yaşayan özellikle yaşlı afetzedeler için sorun teşkil etmektedir.

...Burada en çok markete ihtiyaç duyuyorum. Yakın yerlere gidiyoruz ama zor burada dolanarak gitmek zorunda kalıyoruz. Çocuğu olan yolluyor markete ama benim çocuklarım evli. Biz burada eşimle iki başımıza yaşıyoruz, e yaşlandık da. Bize zor oluyor (K_Kadın_10).

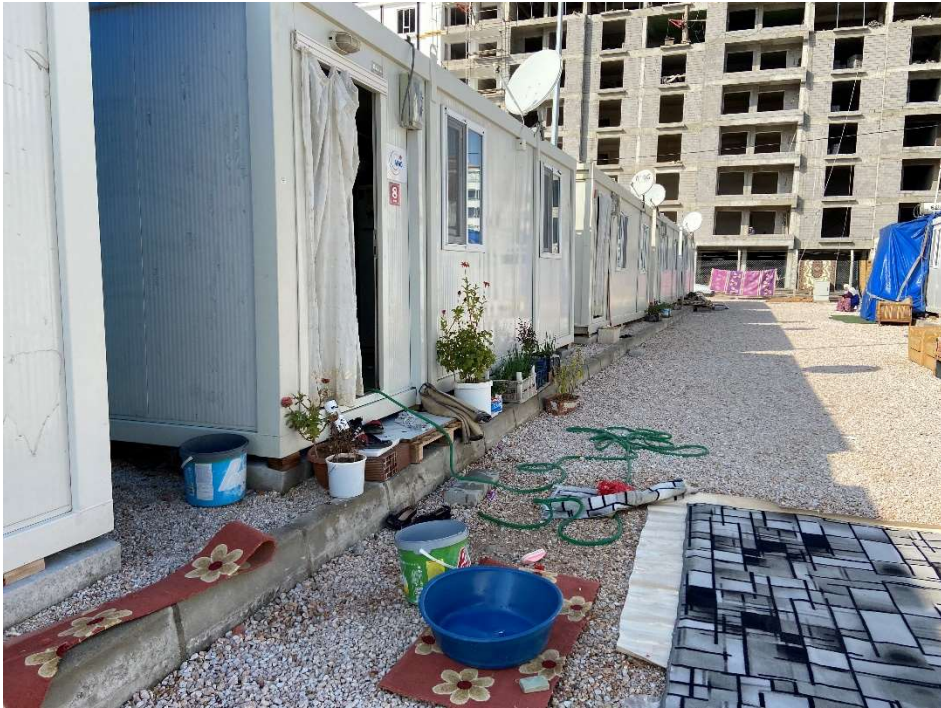
...Çocuklara bir oyun alanı olsa burada çok iyi olurdu. Aslında park var ama kullanışlı değil, içindeki malzemeler kırık. İçeride market lazım bir de. Buranın etrafı tel ile çevrili olduğu için en baş kapıya gidip dolanıp öyle dışarıdaki marketlere gitmek zorunda kalıyoruz. Buraya kütüphane yaptılar ona çok sevindik, çocuklarımız gidiyor. Alışveriş zor burada (K_Kadın_07).

Kırklar ve Doğukent geçici yerleşim alanlarının etrafında mevcut yerleşim alanlarının bulunması, afetzedelerin olumlu karşıladığı bir durum olarak tespit edilmiştir. Kırklar'da yaşayan bir afetzede bu durum karşısındaki memnuniyetini,

“...Merkeze yakın olduğu için beğeniyorum burayı. Merkezde diğer binalarla iç içe yaşamak güzel.” (K_Kadın_05) şeklinde ifade etmiştir.

Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşimlerinin zemini kilit taşı malzemesiyle döşenmiştir. Hem araç yolu hem de konteynerler arasında kullanılan bu malzeme, afetzedelerin düz bir zemine oturma elemanlarını rahatlıkla koyarak dış mekânda vakit geçirebilmelerini sağlamaktadır. Ancak Doğukent'te genel araç zemini kilit taşıyla döşenmişken, konteynerler arasına beyaz çakıl taşları dökülmüştür. Bu durum afetzedeleri, geçici konutlarının önünde düz zemine sahip olamamaları ve taşların ısıyı yansıtması sebebiyle olumsuz etkilemektedir.

...Bu kapının önündeki taşlar var ya onlar da çok ısı veriyor. Yanıyoruz bunlar yüzünden. Düzgün bir yer de olmuyor. Mesela bak halı yıkıyorum burada (Görsel 72). Mecbur yıkayacağım, yağmurdan ıslanıyor, kokuyor. E zemin düz değil, ne kadar zor burada yıkamak. Buraya geldiğimden beri sıcaktan soğuktan stresten belirsizlikten bir sürü hastalığım çıktı (DK_Kadın_23).

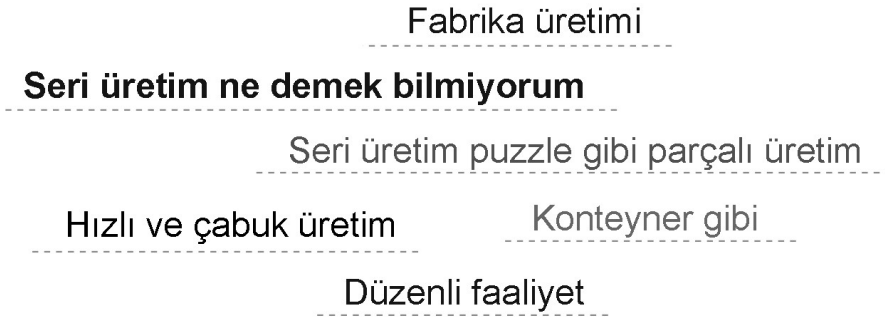
Görsel 72. Çakıl taşı zeminde halı yıkama (Kişisel arşiv, 2020).

Doğukent geçici yerleşim alanı en kalabalık ve depremden zarar görmüş farklı birçok mahalleden gelen afetzedelerin yaşadığı yerdir. Farklı çevrelerden insanlar ile aynı yaşam alanı içinde bulunmak bazı afetzedeler için olumsuz duygu durumlarına sebep olmaktadır.

...Burada olmuyor. İnsanları buraya seçerek yerleştirmediler. Çok garip insanlar var, çevre çok kötü. Burası benim hislerimden çok şey götürdü... Bu çevrede herkes çok farklı. Bu kadar kültürü, yaşam tarzı farklı insanı keşke bir araya koymasalardı. Tamamen bir dram içindeyim (DK_Kadın_34).

3.3. Katılımcıların Seri Üretim ve Tek Tiplik Kavramlarına Bakışı

Görüşmelerde katılımcılara yöneltilen “Seri üretimin ne demek olduğunu biliyor musunuz? Cevabınız evet ise tanımını yapabilir misiniz?” sorusuna afetzedeler tarafından çeşitli cevaplar alınmıştır (Görsel 73). Çoğunluk tarafından “bilmiyorum” cevabı verilirken, kavram hakkında bilgi sahibi olanlar ise örnekler üzerinden kavramı açıklamaya çalışmışlardır. Kavramı tanımlamaya çalışanlar genel olarak “hızlı ve çabuk üretim”, “düzenli faaliyet”, “fabrika üretimi”, “konteyner üretimi gibi” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Görsel 73. Seri üretim nedir? sorusuna verilen cevaplar (Kişisel arşiv, 2020).

...Seri üretim için puzzle diyebiliriz. Bunların bir üretim şeması var mühendis bu üretim şemasını çizmiş parçalarını da göndermiş. Elektrik parçalarını birleştirme parçalarını göndermiş. Biri birleştirmeyi yapar, birisi elektrikleri yapar, birisi kapıları takar, birisi düğmeleri falan takar seri üretim budur yani. Çizilmiş bir proje ve gönderilmiş malzemeleri birleştirmeye seri üretim denir. Araçlarda da mesela mühendis o aracı çizmiş ona göre bütün parçalar üretilmiş üretim bandına girip yetkili kişiler tarafından toplanıyor. Nasıl seri oldu çünkü mühendis önceden onu çizdi, makinalar ona göre ayarlandı. Seri üretimden rahatsızım çünkü hatası çok oluyor (DK_Erkek_10).

...Seri üretim fabrikada bir ürünün üretilmesi, mesela domates fabrikasında salça yapılıyor. Tekstil, sabun fabrikasında üretilip paketlenen şeyler demek seri üretim. Bunların hepsi fabrikada üretiliyor ya fabrika üretimi seri üretim demek işte. Daha bir sürü ürün için söyleyebiliriz (K_Erkek_09).

Çalışma kapsamında seri üretimin ne olduğuna ilişkin yöneltilen sorunun amacı, kavramın sözlük karşılığının tanımlanması değil; kavramın afetzedeler üzerinde uyandırdığı etki ve bu etkiyle yaşadıkları mekânı gözlemlenmeleridir. Görüşülen

afetzedeler, seri üretimin ne olduğunu ve yaşadıkları alanla bağlantısını bilmeseler dahi, aktarımlarında bu kavram ile ilişkili durumlardan bahsetmişlerdir. Doğukent'te yaşayan bir afetzedede (DK_Kadın_24), "...Seri üretim ne demek bilmiyorum...Çadırdan bir an önce çıkmak için hızlıca yaptılar buraları, pek düşünmediler o yüzden de eksik oldu işte." ifadesiyle kavramın karşılığını bilmiyor olmasına rağmen, geçici yerleşim alanıyla ilişkisini ortaya koymuştur. Başka bir afetzedede ise, seri üretim sorusunu üretim yöntemi üzerinden ele alarak cevaplandırmıştır: "...Seri üretim hızlı üretim demek. Geçici bir şey yapacağın zaman hızlı üretsinler ama artık bunlar geçici olmaktan çıktı. Uzun zamandır buradayız ve bu kadar uzun kalmaya hızlı üretim uygun değil." (DK_Erkek_12).

Seri üretim kavramını bilmediğini ifade eden ancak kendisine "tek tip" ifadesi kullanılmamasına rağmen sohbet sırasında bu ifadeyi kullanan afetzedede şunları dile getirmiştir: "...evlerin tek tip olması çok iyi. Çünkü o diyecek benimki niye böyle seninki niye böyle. Hatta buraya gelince söylüyorlar sizinki niye böyle diye. Bizim engelli konteyneri, klozetli. Sizin ne özelliğiniz var diyorlar. Giriş kapısı bizim alçak onların yüksek, bir de klozet işte fark bu." (DK_Kadın_30).

Seri üretime dair sorulan soruyla bağlantılı olarak afetzedelere "Bulduğunuz geçici konutun yerleşim içindeki diğer afet konutları ile aynı görüntüye sahip olması sizi rahatsız ediyor mu?" Renk, biçim, hizalama yöntemi olarak değerlendirebilirsiniz" sorusu yöneltilmiştir. Bu soru, seri üretimi tasarım süreci üzerinden analiz etmek amacıyla iletilmiştir. Aşağı Demirtaş'ta yaşayan bir afetzedede (AD_Erkek_06), "...İlk buraya geldik aynı çadırlar gibi hepsi aynı şekilde, çok burukluk hissettim. Keşke cıvıl cıvıl olsaydı buralar." cümlesiyle tek tip düzenden rahatsızlığını dile getirmiştir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde görüşülen kadın afetzedelerin, çoğunlukla renk üzerinden konuyu ele aldıkları tespit edilmiştir.

...Ben kesin renkli yapardım bunları. Bu konteynerlerin kapıları mesela kahverengi olsaydı ve konteynerdeki şu çizgiler krem olsa çok güzel olurdu. Başka bir renk sonuçta içim açılırdı şahsen benim. Beyaz açık renk iyi gibi ama bu kadar çok ve yan yana olunca garip oluyor (AD_Kadın_09).

...Bu aynı görüntü rahatsız ediyor beni, herkes bu konteynerleri istediği renge boyasın isterdim. Aslında öyle yapsak bize de uğraş olurdu. Bak mesela herkes bir şeyler asmış balkon önüne çadır, branda falan germiş, çok kötü bir görüntüsü var böyle (K_Kadın_05).

Konuyu renk üzerinden ele alan başka bir kadın afetzede (DK_Kadın_23) düşüncelerini, "...Köyde kalmıştım bir süre. Konteynere geri dönünce bana hayalet gibi geldi içerisi, bembeyaz ya. İçine girip yaşamaya başlayınca alıştık yine işte." şeklinde ifade etmiştir. Renkli mekanların psikoloji üzerinde olumlu etkisi olacağını düşünen afetzede (AD_Kadın_03) ise, "...Buralar rengarenk olsa keşke, çocuklar için ve bizim için çok güzel olurdu. Deprem psikolojimizi kötü etkiledi zaten, içimiz açılırdı renklerle. Bu görüntü beni çok rahatsız ediyor." cümleleriyle hislerini ifade etmiştir.

Görüşme esnasında geçici yerleşimin tek tip görüntüsünden rahatsız olmadığını ifade eden afetzedeler de olmuştur. Bir afetzede (K_Kadın_02) rahatsız olmama sebebini, "...Buranın aynı görüntüde olması beni rahatsız etmiyor. Hepsinin aynı olması bana güven veriyor." olarak açıklamıştır.

Tek tip olma durumu ile doğrudan bağlantılı olarak sorulan "Bulduğunuz konutu ev olarak görüyor musunuz?" ve "Bulduğunuz konuta ve yere bağlılık duyuyor musunuz?" sorularının, çalışmanın bütün sorularını sonuçlayan cevaplara sahip olduğu düşünülmektedir (Görsel 74).

Görsel 74. "Ev" sorusuna verilen cevaplar (Kişisel arşiv, 2020).

Afetzedelerin yaşadıkları geçici konutu "ev" gibi görememe nedenleri arasında, buldukları mekâna ait hissetmeme durumunun yaygın olduğu görülmüştür. Konut ve çevrenin fiziksel problemlerinin aidiyet hissinin oluşmasını engellediği görüşmeler neticesinde tespit edilmiştir.

...Burada çok kısa zaman kalacağımızı zannetmiştim. Ama öyle olmadı. Ev ortamı artık hayal bence. Burası bana ait bir yer değil. Bunlar bana emanet gibi geliyor ev gibi değil. Ben kendimi evsiz olarak görüyorum. Burası benim olamaz. Ne

Kıymetliymiş ev... Bu konteyner biraz daha farklı olsaydı daha iyi hissederdim belki. Bu konteyner kentten çıkınca insan gibi hissediyorum. Sanki açık cezaevinde gibi hissediyorum, bilmiyorum ki. Benim eski evim büyük yeni bir ev değildi ama evdi. Burada hiç öyle hissetmiyorum. Kendi hayatım üzerinde söz hakkım yok gibi hissediyorum (DK_Kadın_34).

...Gün içinde konteyner içinde iş yapıyorum genelde. Akşam olduğu zaman şu yan tarafa koyduğum masayı kapının önüne koyuyoruz. Orada ailemle vakit geçiriyorum. Ama ne yaparsam yapayım burası ev gibi değil asla. Yağmur yağınca hep aktı bu konteynerlerin kenarlarından. Bir ev gibi değil işte, ev öyle olur mu hiç (AD_Kadın_02).

Barınma ve ev kavramlarının birbirinden farklı olduğunu düşünen ve bu sebeple yaşadıkları mekânı evleri gibi görmeyen kimi afetzedeler, hislerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Burası sadece başımızı sokacağımız bir yer, kültür ve iklime hiç uygun değil. Ev ortamı hiç yok ki, buraya hiç bağlılığım yok.” (DK_Erkek_27).

“Burası ev değil, ev bambaşka bir yer. Burası bana ait değil ki konteyner burası, içinde yaşıyoruz sadece.” (K_Kadın_03).

“Ev gibi görmüyorum burayı, ev nerede burası nerede. Bir tek dışarıda değilsin işte.” (K_Kadın_05).

“Ev gibi değil idareten kalıyoruz burada. Çadırdan daha iyidir.” (K_Erkek_09).

“Burayı ev görmek için bir şey olması lazım. Bu ev midir? Çadırdan daha iyi o kadar.” (DK_Erkek_21).

“Burası emanet bir yer. Evcilik gibi bir şey burada olmak.” (K_Kadın_06).

“İnsan nerede olsa orayı ev yapmaya çalışır ama burası ev değil, olmuyor işte. Rahat etmeye çalışıyoruz o kadar.” (AD_Kadın_10).

Görüşülen afetzedelerden bazıları ise “ev” kavramını yaşam ile bağdaştırarak buldukları mekânı “ev” olarak nitelendirdiklerini ifade etmişlerdir.

“İnsanın barındığı yer evidir. Ev gibi burası bana.” (K_Kadın_02).

“Mecbur ev gibi görüyoruz burayı artık. İçinde yaşantı var sonuçta.” (K_Kadın_07).

...Burasını artık evim gibi görüyorum. Her gelen diyor ki sen bu konteyneri eve çevirmişsin. Deprem kalıntısını bırakmamaya çalıştığım için evim gibi yapmaya çalışıyorum burayı. Çünkü benim çocuklarımın psikolojisi her şeyden daha önemli. Burası konteyner değil evim benim (DK_Kadın_24).

“Ev” hissiyatının salt konteyner özelinde olmadığını ifade eden bir afetzede, bu durumu şu şekilde dile getirmiştir: “Komşuluğumuz burada çok iyi. Sokaklarımızı biz kendimiz temizleyip oturuyoruz. Konteyner içinde vakit geçirmek imkânsız zaten, dedim ya bir sürü sorun. O yüzden konteyner değil bu sokak evimiz gibi işte.” (AD_Erkek_06). Afetzedenin mekânı içselleştirme çabası, dışarıya kurmaya çalıştığı yaşama alanı ile kendini göstermektedir.

3.4. Bölüm Sonucu

Araştırmanın üçüncü bölümünde, Elazığ’da bulunan Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşimlerinde alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Doğukent’te 34, Aşağı Demirtaş ve Kırklar’da 10’ar afetzede ile görüşülmüş ve toplamda görüşülen 54 afetzededen çalışma kapsamında bilgiler edinilmiştir.

Araştırmada geçici yerleşim alanlarında kullanılan toplam 6 konteyner tipi olduğu öğrenilmiştir. Ancak afetzedelere verilen ve içinde yaşanan 4 tip konteyner bulunmaktadır.

Geçici konuta yönelik sorulan sorularda afetzedelerin en çok problem yaşadığı konuların mekân boyutu, iklim-kültüre uygunluk ve mahremiyete yönelik olduğu saptanmıştır. Mekân boyutu konusunda sorun yaşanmasının temel nedeni, Elazığ’a ait kültürel kodların doğru okunmamasından kaynaklanmaktadır. Geçici konut içinde yaşayan aile bireyleri sayısının fazla olması, mekân boyutunun yetersizliğine ve dolayısıyla mahremiyet alanının kısıtlanmasına neden olmaktadır. Geçici konutun bölgenin iklim koşullarına uygun olmayışı ise afetzedelerin iç mekânı zorunlu haller dışında kullanmamasına sebebiyet vermiştir. İç mekân salt temel fizyolojik ihtiyaçların karşılandığı, vakit geçirilmeyen bir alana dönüşmüştür.

Afet sonrası yaşam için kurgulanan geçici konut yapımında kullanılan malzemeler, afetzedelerin fiziksel ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra psikolojik durumlarına da etki etmektedir. Özellikle depresim gibi sarsıntıya neden olan afetler sonrası yerleşim mekanının dayanıklı malzeme ile üretilmesi gerekmektedir. Malzeme seçimlerinde yapılan yanlışlar afetzedelerin, bölgenin iklimsel zararlarına maruz kalma oranını arttırmakta ve iyileşme dönemine katkı sağlamamaktadır.

Afetzedelerin geçici konuta müdahaleleri incelendiğinde, müdahalelerin iç mekâna yönelik olmasından çok, dış mekân zararlarını azaltmak üzerine kurgulandığı

görülmektedir. İklimsel zorluklar yüzünden mekân kullanımının sınırlandırılması, iç mekân müdahalelerinin azalmasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanında afetzedelerin yapmış olduğu müdahaleler, gündelik yaşantılarının, kültürel kodlarının, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır.

Görüşme esnasında seri üretim kavramını tanım olarak bilmediğini ifade eden afetzedelerin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Ancak görüşme boyunca sorulara verdikleri yanıtlar içerisinde, kavramı sözlük anlamı ile bilmiyor olsalar dahi kavramın yaşam alanları içindeki etkilerini aktarmışlardır.

Geçici konutları “ev” olarak görüp görmediklerine dair afetzedelerin verdikleri cevaplarda “ev” kavramının barınma, yaşantı, aitlik, çaresizlik gibi kavramlarla yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Geçici konut ve yerleşim alanında ortaya çıkan ve afet öncesi hayatlarında baş etmek durumunda kalmadıkları sorunlarla uğraşmak, afetzedelerin geçici konutları “ev” olarak görmelerini zorlaştırmaktadır.

4.BÖLÜM

SONUÇ

Afetler, hatalı planlama ile oluşturulan fiziki çevrelerde büyük hasarlara sebep olmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak toplumsal sistem ve afetzedelerin fiziksel, sosyal ve psikolojik yaşam alışkanlıkları kesintiye uğramaktadır.

Afetzedelerin yaşadıkları psikolojik yıkımı atlatmaları ve afet öncesi günlük yaşam pratiklerine dönebilmeleri adına geçici yerleşim alanlarının kurulumu, afet yönetim sürecinin kapsadığı bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçici yerleşim alanları, toplumsal sistemin yeniden çalışmaya başlaması ve afetzedelerin afetten zarar görmemiş topluma yeniden entegre olabilmesi hususunda önemli bir yer teşkil etmektedir.

Geçici yerleşim alanları üzerine yapılan araştırma kapsamında, 24 Ocak 2020 tarihinde 6,8 büyüklüğündeki depremle sarsılan Elazığ, alan çalışmasının gerçekleştirileceği yer olarak seçilmiştir. Seçilen geçici yerleşim alanları, seri üretim ve tek tiplik kavramlarının kullanıcı-mekân-çevre bağlamında değerlendirilmesi üzerinden irdelenmiştir.

Çalışmanın yapıldığı Doğukent, Aşağı Demirtaş ve Kırklar geçici yerleşim alanları aynı tip konteynerlerle farklı mevkilere konumlandırılmış alanlardır. Bu alanların farklı bölgelerde kurulmuş olması, farklı çevresel okumaların yapılmasına fırsat vermiş ve çevrenin yerleşim alanına etkisi üzerinde inceleme yapılmasına olanak tanımıştır. Üç yerleşke incelendiğinde, afet sonrası geçici yerleşim alanı seçiminin afetzedeler üzerindeki etkisi ve önemi açıkça tespit edilmiştir. Kırklar geçici yerleşim alanı, merkeze yakın, çevresinde fiziksel ve sosyal ihtiyaçların karşılanabileceği alanları barındıran bir mevkide konumlandırılmıştır. Mevcut yerleşim yerleriyle iç içe kurgulanan alan, burada yaşayan afetzedelerin konum ve çevresel ihtiyaçlar bakımından büyük sıkıntılar yaşamadığını göstermiştir. Doğukent, Kırklar yerleşim alanına göre merkeze daha uzak ancak yine mevcut yerleşimleri etrafında barındıran bir alanda bulunmaktadır. Aşağı Demirtaş ise şehir merkezinden uzak ve etrafında yerleşim yeri bulunmayan bir alandadır. Bu üç farklı durum karşılaştırıldığında afetzedelerin mevcut yerleşimlere yakın ve yerleşim alanı çevresinde ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir konumda bulunmaları kendi ifadeleriyle “soyutlanmışlık” hissini ortadan kaldırmaktadır.

Geçici yerleşimler, afetzedelerin gündelik yaşantılarına geri dönmelerini sağlamak amacıyla kısa süreli kurulan alanlar olsalar dahi, incelenen örneklerde sürenin çok da kısa olmadığı görülmüştür. Bahsedilen süre uzadıkça, tasarlanan yerleşim alanının bölgeye uygunluğu konusu önemini arttırmaktadır.

Geçici konutlara ilişkin değerlendirmeler yapıldığında, konutun, iklim ve kültür özelliklerine uygunluğu konusunun önemli bir noktayı oluşturduğu tespit edilmiştir. Bölgesine yabancı mekanların kullanıcısı tarafından içselleştirilmesi düşünülemez. Bu açıdan bakıldığında çoğu afetzedenin yaşadıkları geçici konutu “ev” olarak göremiyor olmaları sürpriz değildir. İklim ve kültüre uygun olmama durumu, afetzedelerin yaşantılarına yeni eylemler eklemiştir. Bu eylemler afetzedelerin gündelik hayatlarına hâkim olmaya başlayan yorucu eylemlerdir. Her yağmur yağdığında iç mekâna su girişini engelleyecek çözümler üretilmesi, her sabah nem sebebiyle ıslanan halıların dışarı çıkarılması gibi yorucu eylemler afetzedelerin iyileşme sürecini sekteye uğratmaktadır.

Geçici yerleşim tasarımlarında bölgenin kültürel kodlarının doğru okunması, afetzedelerin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının doğru karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Islak hacim ve genel mekân tasarımının kültüre uygunsuzluğu, afetzedeleri psikolojik olarak yıpratın bir konu olarak gözlemlenmiştir.

Geçici yerleşim ve konutlarda malzeme seçimi yapılırken iklim koşulları ve dayanıklılığın yanında, afet türünün de dikkate alınması gerektiği, yapılan araştırma sonucu tespit edilmiştir. Afetzedelerin çoğunlukla dile getirdiği çamaşır makinasının çalıştığı ya da rüzgârın estiği sırada konutun sallanması durumu, özellikle deprem gibi sarsıntıyla ortaya çıkan ve afetzedelerin hafızalarında derin izler bırakan bir afette dikkat edilmesi gereken kritik bir noktayı oluşturmaktadır.

Çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği gibi seri üretim kavramı üzerinden ele alınan araştırma, seri üretimin yöntem olarak geçici yerleşimlerde kullanılmasını değil, küresellik adı altında tasarım anlayışına dönüştürülmesi ve alanların tek tipleştirilmesini konu edinmektedir. Araştırma boyunca aktarılan, geçici yerleşim ve konutlarda saptanan problemler, tek tip tasarım anlayışının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Ev” geçici ya da kalıcı olması fark etmeksizin -ki mimari süreçte geçicilik ve kalıcılık konularının da ayrıca tartışılması gerekir- bireyi sarıp sarmalayan, güven ve huzur

veren bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Bu özellikler, afet sonrası afetzedelerin geçici yerleşimlerdeki yaşam süreçleri açısından daha da değer kazanmaktadır. “Ev” olma, ait olma, içselleştirme durumları seri üretim tasarım anlayışının konut pratiğinde kaybettiği değerler olarak tespit edilmektedir.

Literatür taraması sırasında karşılaşılan ve alan çalışması kapsamında incelenen geçici yerleşim alanları karşılaştırıldığında, bu alanların yapı dizilimlerinden, konutun m²'sine, formuna, malzemesine, rengine kadar sahip oldukları özelliklerin aynı olduğu tespit edilmiştir. Bu aynılığa, araştırma kapsamında sorulan “geçici konutu ev olarak görüyor musunuz?” sorusuna verilen olumsuz yanıtların çoğunlukta olmasına nedendir.

Araştırma kapsamında geçici yerleşim alanlarını seri üretim tasarım anlayışından uzaklaştıracak değerlendirmeler şu şekilde özetlenebilir:

- Geçici yerleşim alanlarının konumlandırıldığı çevre, mevcut yerleşim alanlarıyla entegre olmalıdır. Bu durum hasar gören toplumsal sistemin ve afetzedelerin iyileşme sürecini hızlandırmaya, geçici yerleşim alanlarının “kamp” düzeninden çıkarak var olan sistem içine dahil olduğu bir alana dönüşmesine ve afetzedenin afet sonrası “soyutlanmışlık” hissini ortadan kalkmasına katkı sağlar.
- Tasarlanan geçici konutun kimliği ve değeri, kime ve nerede yapıldığına dair izler taşınmalıdır.
- Afetin meydana geldiği bölgenin fiziksel çevre koşulları, toplumun gündelik yaşam alışkanlıkları, sahip oldukları değerler geçici yerleşim tasarımlarına dahil edilmeli ve hatta bu tasarımların temelini oluşturmalıdır.
- Geçici konut yapımında kullanılacak malzemeler, yine bölgenin özellikleri ve yaşanmış afetin türü göz ardı edilmeden seçilmelidir.
- Afetzedelerin çamaşır kurutma, depolama, özel alan oluşturma, sosyalleşme gibi fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı ve tasarımın bu ihtiyaçlara cevap vermesi sağlanmalıdır.
- Her bölgenin kendine özgü geçici yerleşim alanı tasarımı kurgulanmalı ve bu tasarım bölgenin mahalle ölçeğinden başlayarak yapılan araştırmalar neticesinde sonuçlandırılmalıdır.

Araştırma, geçici yerleşimlerin ya da konutların kalıcı hale getirilmesi gibi bir durumdan bahsetmemektedir. Ancak çalışma esnasında afetzedelerin 1 yıla yakın bir süredir “geçici” yerleşim alanında yaşadıkları ve halihazırda yaşamaya devam ettikleri öğrenilmiştir. Bu kapsamda tasarımın “geçicilik” kavramı üzerinden değil, “işlevsellik” ve “yaşanabilirlik” kavramları üzerinden ele alınması, tek tipleşme durumunu ortadan kaldırmak için atılabilecek önemli bir adımdır.

Afet Sonrası Geçici Yerleşim Alanları İçin Öneriler			
Fiziki Öneriler	Afetzede Üzerindeki Etkisi	Psiko-sosyal Öneriler	Afetzede Üzerindeki Etkisi
Geçici yerleşim alanlarının kurulacağı bölgenin iklimsel özelliklerine uygunluğu	Afetzedenin iklim zararlarından korunması	Geçici yerleşim alanlarının mevcut yerleşimlerle entegre olması	Toplumdan soyutlanmışlık hissinin ortadan kalkması
Bölge özelliği ve afet türüne göre malzeme seçimi	Afetzedenin malzeme seçimi üzerinden sorun yaşamasının engellenmesi	Geçici konutun bulunduğu bölgenin kültürel kodlarına sahip olması	Afetzede üzerinde aidiyet duygusu uyandırması
İhtiyaç haritasının afet bölgelerine özel olarak hazırlanması	Afetzedenin yeni engellerle karşılaşmasının engellenmesi	Toplumun gündelik yaşantı şekillerinin analiz edilmesi	Afetzedenin afet öncesi yaşantısına dönüşünü kolaylaştırması

■ Tek tip ve işlevsiz tasarımların ortadan kalkması

Tablo 19. Afet sonrası geçici yerleşimlere ilişkin öneriler (Kişisel arşiv, 2020).

Bu çalışmanın sonuçları, her bölgeye uygulanabilecek salt fiziksel çevre koşulları üzerinden ele alınan tasarımların, geçici yerleşim alanları için çare olmadığına, bu yaklaşımın tek tip üretimlere neden olduğuna ve tek tip üretimlerin afetzedelerin iyileşme sürecine katkı sağlamayacağına işaret etmektedir (Tablo 19). Her bölgenin kullanımına sunulan reçetelerin uygulandığı bir sistem haline dönüşen geçici yerleşim alanı tasarımları, sadece konut ya da yer üzerinden değil bir bütün olarak tasarım sürecine dahil edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Abulnour, Adham Hany. (2014). The Post-Disaster Temporary Dwelling: Fundamentals of Provision, Design and Construction. *Housing and Building National Research Center Journal*, 10, s.10-24.
- Acerer, Sibel. (1999). *Afet Konutları Sorunu ve Deprem Örneğinde İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Alexander, David. (2002). *Principles of Emergency Planning and Management*. Edinburg: Dunedin Academic Press.
- Alptekin, Duygu. (2011). *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Anabilim Dalı. Konya.
- Altuncu, Damla. (2016). *Fiziksel Çevre Faktörlerinin İç Mimarlık Dersliklerinde İç Mekan Çevre Kalitesine Etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İç Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Arslan Avar, Adile. (2009). Lefebvre'in Üçlü – Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekân –Diyalektiği. *Dosya*, 17, s. 7-14.
- Arslan, H., Ünlü, A. (2008). The Role of NGO'S In The Context of Post Disaster Housing In Turkey. *4th International i-Rec Conference 2008 Building Resilience: Achieving Effective Post Disaster Reconstruction*, Netherlands.
- Arslan, Hakan. (2009). *Afet Sonrası Yeniden Yapılanma Sürecinin Yere Bağlılık, Yer Değiştirme ve Bilişsel Haritalama Olguları Açısından İrdelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Bachelard, Gaston. (1994). *The Poetics of Space*. Boston: Beacon Press.
- Baghdadi, Moustafa A. (1999). Changing Ideals in Architecture: From CIAM to Team X. William O'Reilly (Ed.). *Architectural Knowledge and Cultural Diversity*, s.165-167. Lausanne: Comportements.

- Barrow, Heather. (2015). *Henry Ford's Plan for The American Suburb: Dearborn and Detroit*. United States of America: Northern Illinois University Press.
- Bashawri, A., Garrity, S. ve Moodley, K. (2014). An Overview of The Design of Disaster Relief Shelters. *4th International Conference on Building Resilience*, Salford Quays, s.925-931.
- Batchelor, Ray. (1994). *Henry Ford: Mass Production, Modernism and Design*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Bektaş, Cengiz. (1967). *Mimarlıkta Eleştiri*. Ankara: Dost Yayınları.
- Bektaş, Cengiz. (2016). *Nazım Hikmet'in Mimarlığa Bakışı*. İstanbul: YEM Yayın.
- Bergdoll, B., Christensen, P. (2008). *Home Delivery: Fabricating the Modern Dwelling*. New York: The Museum of Modern Arts. Erişim: 15.02.2020. <https://books.google.com.tr/books?id=5ev9rhS2sFIC&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>.
- Brow, Nicholas Robert. (2011). *The Evaluation of Mass-Produced Interim Housing in Post Natural Disaster Areas* (Master's Thesis). University of Florida. Florida.
- Brown, B., Perkins, D. D. (1992). Disruptions in Place Attachment. Setha M. Low ve Irwin Altman (Ed.). *Human Behavior and Environment Volume 12: Place Attachment*, s. 279-304. New York and London: Plenum Press.
- Coburn, A., Spence, R. (2002). *Earthquake Protection*. England: John Wiley & Sons.
- Corsellis, T., Vitale, A. (2005). *Transitional Settlements: Displaced Populations, University of Cambridge Shelterproject*. U.K.: Oxfam GB.
- Cresswell, Tim. (2008). Space and Place (1977): Yi-Fu Tuan. P.Hubbard, R.Kitchen ve G. Vallentine (Ed.). *Key Texts in Human Geography*, s. 53-59. London: Sage.
- Cross, Jennifer, E. (2001). What Is Sense of Place? *12th Headwaters Conference*, Western State College.
- Cuny, Frederick C. (1978). Disasters and the Small Dwelling: The State of the Art. *Disasters*, 2, s.118-124.

- Çıkrıkçı, İlker. (2005). Sosyal Çevrelerde İç ve Dış Mekân Etkileşim Süreçleri. Ayşe Müge Bozdayı (Der.). *Çağdaş Kent Yaşamında Mekân Sorunları*, s.47-63. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çınar, A. K., Akgün, Y. ve Maral, H. (2018). Afet Sonrası Acil Toplanma ve Geçici Barınma Alanlarının Planlanmasındaki Faktörlerin İncelenmesi: İzmir-Karşıyaka Örneği. *Planlama*, 28(2), s.179-200.
- Davies, Colin. (2005). *The Prefabricated Home*. London: Reaktion Books.
- Davis, Ian. (2015). *Shelter After Disaster: Second Edition*. France: Imprimerie Chirat.
- Demir Kahraman, Meriç. (2014). İnsan İhtiyaçları ve Mekansal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılabilirlik Olgusu ve Mekansal Kalite. *Planlama*, 24(2), s. 74-84.
- Demirel, Metin Emre. (2017). Mekan ve Bedensel Deneyim. E. Zengin vd. (Ed.). *Mekan: Toplum Bilim, Mimarlık ve Yazın Bilimde Mekan Araştırmaları* s. 81-103. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dervişoğlu, Elvan. (2008). *Mekân ve Beden İlişkisi: Mekânın "Bedenle Kavrayış" Üzerinden Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Dovey, Kimberly. (1985). Home and Homelessness. Irwin Altman ve Carol M. Werner (Ed.). *Home Environments: Human Behaviour and Environment: Advances in Theory and Research, Volume 8*, s. 33-61. New York: Plenum Press.
- EMA. (1996). Disaster Recovery. Emergency Management Australia: Australia. Erişim: 27.10.2020. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/D66AEE7768867E49C1256C3A002CD1EF-ema-manual-1996.pdf>.
- Enginöz, Evren Burak. (2005). Afet Konutlarında Mimari Tasarım Sürecinin Kullanıcı İhtiyaçları Bağlamında Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ergünay, Oktay. (2007). Türkiye'nin afet profili. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İMO Kongre ve Kültür Merkezi, Ankara. s. 1-15.

- Felix, D., Branco, J. M. ve Feio, A. (2013). Temporary Housing After Disaster: A state of the Art Survey. *Habitat International*, 40, s. 136-141.
- Forouzandeh, A.J., Hosseini, M. ve Sadeghzadeh, M. (2008). Guidelines For Design of Temporary Shelters After Earthquakes Based On Community Participation. *The 14th World Conference on Earthquake Engineering*, Beijing, China.
- Gray, B., Bayley, S. (2015). Case Study: Shelter Innovation Ecosystem. CENTRIM, University of Brighton. Erişim: 30.10.2020. <https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/shelter-innovation-ecosystem-case-study-mihis-project-final.pdf>.
- Günel, B., Esin, N. (2007). İnsan-Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psiko-Sosyal Kalitenin İrdelenmesi. *İtü Dergisi/a*, 6(1), s. 19-30.
- Günay, Baykan. (1988). History of CIAM and Team 10. *METU JFA*, 8 (1), s. 23-44.
- Hadafi, F., Fallahi, A. (2010). Temporary Housing Respond to Disaster in Developing Countries – Case Study: Iran-Ardabil and Lorestan Province Earthquakes. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(6), s. 1326-1332.
- Harvey, David. (2016). *Sosyal Adalet ve Şehir*. (M. Moralı, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Hasol, Doğan. (2008). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayın.
- IFCR. (2013). Post-Disaster Shelter: Ten Designs. *International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies*, Geneva.
- Kahvecioğlu, Hüseyin L. (1998). *Mimarlıkta İmaj: Mekansal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Karaduman, Neşe Evren. (2002). *1999 Doğu Marmara Depremleri Sonrası Üretilen Kalıcı Konutların Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Karataş Başoğlu, Sıla. (2020). Rasyonel Formdan Endüstrileşen Konuta: Rasyonalist ve Konstrüktivist Yaklaşımlar Başlarken Konut Özgürleştirir Mi? *Arredamento Mimarlık*, 339, s. 73-78.
- Kayaalp, Nilay. (2008). *Pera'nın YersizYurtsuz Kahramanları: Vallauri Ailesi, Edouard Lebon, Alexandre Vallauri ve M. Vedad Tek*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Knaack, U., Chung-Klatte, S., ve Hasselbach, R. (2012). *Prefabricated Systems, Principles of Construction*. Basel: Birkhäuser.
- Koca, Duygu. (2015). Cephenin Yapıdan, Mekândan ve Çevreden Kopuşu. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları*, 32, s. 125-138.
- Kronenburg, Robert. (2014). *Architecture in Motion*. Abingdon: Routledge.
- Kurnalı, Melih. (2015). *İç Mekânda Prefabrikasyon ve Günümüz Prefabrik İç Mekan Ürünlerine Yönelik Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı. Ankara.
- Lang, Jon. (1987). *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Enviromental Design*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Le Corbusier. (1946). *Towards a New Architecture*. (F. Etchells, Çev.). London: The Architectural Press.
- Le Corbusier. (2007). *Toward an Architecture*. (J. Goodman, Çev.). Los Angeles: The Getty Research Institute Publications.
- Lefebvre, Henri. (2016). *Mekânın Üretimi*. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Leong, Terence. (2008). *Cities of Refugee: The Emergence of Temporal Urbanism* (Master's Thesis). The University of The Witwatersrand Johannesburg. South Africa.
- Limoncu, S., Bayülgen, C. (2005). Türkiye'de Afet Sonrası Yaşanan Barınma Sorunları. *Megaron*, 1, 1, s.18-27.

- Lizarralde, Gonzalo. (2000). *Reconstruction Management and Post-Disaster Low-Cost Housing; The Case for Social Reconstruction*. McGill University. School of Architecture. Montreal.
- Love, Pamela. (2010). *Mass Production for Mass Customization* (Master's Thesis). Ryerson University. Toronto, Ontario, Kanada.
- Low, S.M., Altman, I. (1992). Place Attachment: A Conceptual Inquiry. Seta M. Low ve Irwin Altman (Ed.). *Human Behavior and Environment Volume 12: Place Attachment*, s. 1-12. New York and London: Plenum Press.
- Mcllwain, J. K., Bach, A., Corrigan, M. ve diğeri. (2006). *Principles for temporary communities*. United States of America: Urban Land Institute.
- Mcmillan, D.W., Chavis, D. (1986). Sense of Community: A Definition and Theory. *Journal of Community Psychology*, 14, s. 6-23.
- Mumford, Lewis. (1930). Mass-Production and The Modern House. *The Architectural Record*, January 1930, s. 13-20.
- OXFAM. (2003). *Guidelines for Post Disaster Housing*. s.1-52. Erişim: 24.10.2020. https://www.ifrc.org/PageFiles/95751/B.d.03.%20Guidelines%20for%20Post%20Disaster%20Housing%20%20version%201_OXFAM%20GB.pdf.
- Öymen Özak, N., Pulat Gökmen, G. (2009). Bellek ve Mekan İlişkisi Üzerine Bir Model Önerisi. *İtüdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 8(2), s. 145-155.
- Özaydın, Yekbün. (2017). *2011 Van Depremleri Sonrası Kalıcı Afet Konutlarındaki Yaşam Koşulları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Anabilim Dalı. Van.
- Potangaroa, Regan T. (2007). Gimme Shelter: Tsunami Mitigation As Part Of A Permanent Shelter Programme For Aceh, North Sumatra. David Alexander vd. (Ed.). *Post-Disaster Reconstruction*, s. 405-411. Firenze: Firenze University Press.
- Quarantelli, Enrico L. (1995). Patterns of Sheltering and Housing in US Disaster. *Disaster Prevention and Management*, 4(3), s.43-53.

- Rapoport, Amos. (1969). House Form and Culture. Philip L. Wagner (Ed.). *Foundations of Cultural Geography Series*, s. 1-146. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Rapoport, Amos. (1977). *Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design*. Oxford: Pergamon Press.
- Rapoport, Amos. (1990). *The Meaning of the Built Environment*. Tucson: The University of Arizona Press.
- Rawes, Peg. (2017). *Mimarlar İçin Düşünürler/Mimarlar İçin Irigaray*. (A.U. Kılıç, Çev.). İstanbul: YEM Yayın.
- Schneiderman, D., Freihoefer, K. (2013). The Prefabricated Interior Design Studio: An Exploration Into The History and Sustainability of Interior Prefabrication. *International Journal of Art & Design Education*, 32(2), s. 226-242. Erişim: 20.02.2020. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1476-8070.2013.01747.x>.
- Schneiderman, Deborah. (2011). Furniture as Prefabricator. *Design Principles and Practices: An International Journal*, 4(6), s. 247-257.
- Seamon, D., Sowers, J. (2008). *Place and Placelessness (1976): Edward Relph*. P.Hubbard, R.Kitchen ve G. Vallentine (Ed.). *Key Texts in Human Geography*, s. 43-51. London: Sage.
- Seelow, Atli Magnus. (2018). The Construction Kit and The Assembly Line – Walter Gropius' Concepts for Rationalizing Architecture. *Arts*, 7, 95, s. 1-29. doi: 10.3390/arts7040095.
- Sharr, Adam. (2013). *Mimarlar İçin Düşünürler/Mimarlar için Heidegger*. (V. Atmaca, Çev.). İstanbul: YEM Yayın.
- Songür, Demet. (2000). *Afet Sonrası Barınakların ve Geçici Konutların Analizi ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Şener, S.M., Altun, M. C. (2009). Design of a Post Disaster Shelter Unit. *ITU A/Z*, 6 (2), s. 58-74.

- Şengül, M., Turan, M. (2012). Erciş Depremi Örneğinde Afet Sonrası Geçici Yerleşim Alanlarında Yönetim Uygulamaları ve Sorunları. *Mülkiye*, XXXVI, 274, s.113-148.
- Tapan, Mete. (1973). *Betonarme Büyük Boyutlu Prefabrike Elemanlarla Çok Katlı Konut Üretiminde Tasarım Kısıtlamaları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Torus, B., Şener, S.M. (2015). Post Disaster Shelter Design and CPoDS. *ITU A/Z*, 12(1), s.269-282.
- Tuna, R. ve Öcal, F. (2001). Mutfakta Devrim. *Mimarist*, 1(1), s. 65-68. Erişim: 20.02.2020. <http://www.mimarist.org/mimar-ist-sayi-1-kis-2001-2/>.
- Tüzün, Evrim. (2002). *Ev/Yaşama Mekânı: Afet Sonrası Gereksinimler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- UNDRO. (1982). *Shelter After Disaster: Guidelines for Assistance*. Geneva.
- Uysal, Emrah. (2017). Gills Deleuze Felsefesinde “Yersiz-Yurtsuzlaşma” ve “Organız Beden” Kavramlarıyla Mark Rothko Resimlerine Bakış. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 63, s. 233-242.
- Üst, Selin. (2015). *Toplu Konutlarda Yaşama Mekanları ile Seri Üretim Mobilya Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Varol, N., Gültekin, T. (2016). Afet Antropolojisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), s. 1431-1436.
- Wu, J.Y., Lindell, M. K. (2004). Housing Reconstruction After Two Major Earthquakes: The 1994 Northridge Earthquake in the United States and the 1999 Chi-Chi Earthquake in Taiwan. *Disasters*, 28(1), s.63-81.
- Yılmaz, Meltem. (2008). *Sustainable Housing Design Considerations For Turkey: Planning and Design Principles*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Yüksel, E., Limoncu, S. (2013). Afet Sonrası Sürdürülebilir Eğitim Yapılarının Yaşam Süreçlerindeki Eylem Adımları ve Öneriler. *Megaron*, 8(1), s. 8-18.
- Zevi, Bruno. (1990). *Mimariyi Görmeyi Öğrenmek*. İstanbul: Birsen Yayınevi.

İnternet Kaynakları

- URL-1. <https://www.dezeen.com/2014/03/20/opinion-justin-mcguirk-le-corbusier-symbol-for-era-obsessed-with-customisation/>
- URL-2. <https://www.arkitektuel.com/unite-dhabitation/>
- URL-3. <https://www.arkitera.com/haber/eames-evi-koruma-plani-tamamlandi/>
- URL-4. <https://www.dezeen.com/2019/11/07/high-tech-reliance-controls-factory-office-team-four/>
- URL-5. <https://philadelphiaencyclopedia.org/archive/levittowns/>
- URL-6. https://www.sheltercluster.org/sites/default/files/docs/TShelter-Technical-Guidelines_140202.pdf
- URL-7. https://spherestandards.org/wp-content/uploads/2018/06/The_Sphere_Handbook_2011_Turkish.pdf
- URL-8. <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/gecici-barinma-merkezlerinin-kurulmasi-yonetimi-ve-isletilmesi-hakkinda-yonerge.pdf>
- URL-9. <http://shelterprojects.org/shelterprojects2009/ref/C.20-Turkey-Lice-1975-Earthquake.pdf>
- URL-10. <https://bianet.org/biamag/print/154721-vanli-depremedelere-sanat-terapisi>
- URL-11. http://www.shigerubanarchitects.com/works/2001_paper-log-house-india/index.html
- URL-12. <https://www.yesilist.com/tag/van-anadolu-konteyner-kent/>
- URL-13. <https://www.milliyet.com.tr/galeri/elazigda-konteyner-kentlerin-kurulumu-suruyor-6141792/3>
- URL-14. <http://www.designindaba.com/articles/roundup/help-homeless>
- URL-15. <https://www.elazig.bel.tr/>
- URL-16. <https://www.afad.gov.tr/elazig-ve-malatyada-iyilestirme-calismalari-devam-ediyorkampanya>

URL-17.

<https://www.google.com/maps/place/EI%C3%A2z%C4%B1%C4%9F,+EI%C3%A2z%C4%B1%C4%9F+Merkez%2FElaz%C4%B1%C4%9F/@38.6646543,39.1631326,13z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x4076c06c76eaf697:0x12dab4118a3d2f39!8m2!3d38.674816!4d39.222515>

URL-18. <https://www.haberler.com/elazig-dan-izmir-e-icleri-isitan-depremede-13733154-haberi/>

URL-19. <https://www.mebders.com/dosya/5239-clipart-yerde-cizim-yapan-kiz-cocuk-resmi-png>

EKLER

EK-1

ANKET SORULARI

1. **Cinsiyetiniz?** Kadın Erkek
2. **Yaşınız?** 18-25 26-35 36-45 46-55 56-65 66 ve üzeri
3. **Medeni durumunuz?** Evli Bekar Boşanmış Eşi vefat etmiş
4. **Çocuğunuz var mı?** Evet Hayır
5. **Cevabınız evet ise kaç çocuğunuz olduğunu belirtiniz.**
 1 2 3 4 5 ve üzeri
6. **Eğitim durumunuz nedir?**
 Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul Ortaokul Lise
 Ön lisans Lisans Yüksek lisans Doktora Diğer
7. **Doğum yeriniz neresidir?**
8. **Mesleğiniz nedir?**
9. **Ailenizde engelli kişi ya da kişiler var mı?** Evet Hayır
10. **Cevabınız evet ise engel türü nedir?**
 Fiziksel engel Zihinsel engel Duyusal engel Diğer

EK-2

MÜLAKAT SORULARI

1. Geçici yerleşim alanında geçirdiğiniz bir gününüzü anlatır mısınız?
2. Depremde maddi-manevi yaşadığınız zorlukları atlatıldınız mı?
3. Geçici yerleşim alanlarının yaşadığınız zorluklar üzerinde etkisi oldu mu?
4. Seri üretimin ne demek olduğunu biliyor musunuz? Cevabınız evet ise tanımını yapabilir misiniz?
5. Bulduğunuz geçici konutun yerleşim içindeki diğer afet konutları ile aynı görüntüye sahip olması sizi rahatsız ediyor mu?
6. Bulduğunuz geçici yerleşim alanı yerine, eski mahallenize yakın bir yerde kurulmuş geçici konutta yaşamayı tercih eder miydiniz? Nedenleri ile açıklayabilir misiniz?
7. Geçici konutunuzun Elazığ'ın iklim ve kültürel özelliklerine uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınızı nedenleriyle birlikte açıklayabilir misiniz?
8. Bulduğunuz konutu ev olarak görüyor musunuz?
9. Bulduğunuz konuta ve yere bağlılık duyuyor musunuz?

ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 19/10/2020
Sayı: 35853172-663.08-E.00001291321

0001291321

Sayı : 35853172-663.08
Konu : Sertap Balcı YAŞAR (Etik Komisyon İzni)

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 02.10.2020 tarihli ve E-44513094-663.08-00001266174 sayılı yazı.

Enstitünüz İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencilerinden **Sertap BALCI YAŞAR**'ın **Prof. Dr. Bilge SAYIL ONARAN** danışmanlığında yürüttüğü "**Afet Sonrası Geçici Yerleşim Alanlarının Seri Üretim Kavramı ile Değerlendirilmesi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **13 Ekim 2020** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden **35853172-663.08-E.00001291321** kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFİDİ

ETİK BEYAN

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

- Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

27 / 01 / 2021

Sertap BALCI YAŞAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez Başlığı: Afet Sonrası Geçici Yerleşim Alanlarının Seri Üretim Kavramı ile Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı verilen tezin tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
01.02.2021	90	181142	11.01.2021	%1	1499175004

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (01.02.2021)

Sertap BALCI YAŞAR

Öğrenci No.: N17236100

Anasanat/Anabilim Dalı: İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
X			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Bilge SAYIL ONARAN

MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Title : The Evaluation of Post-Disaster Temporary Settlements Through Concept of Mass Production

The whole thesis is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
01.02.2021	90	181142	11.01.2021	%1	1499175004

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (01.02.2021).

Sertap BALCI YAŞAR

Student No.: N17236100

Department: Interior Architecture and Environmental Design

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
X			

SUPERVISOR APPROVAL
APPROVED

Prof. Dr. Bilge SAYIL ONARAN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporumun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren...yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

...../...../.....
Sertap BALCI YAŞAR

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teze ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.